

El treball autònom col·lectiu

Col·lecció Estudis i Informes. Número 53

EL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU

INFORME

aprovat pel Ple del Consell de Treball, Econòmic i Social en la sessió
extraordinària del dia 30 de setembre del 2019.

Ponent

Xavier Pié i Dols

Director

Joan Antoni Santana

Gestora

Marta Olivella

Autors

Pere Castell
Marta Olivella

Membres del grup de treball

Joana Agudo
Yesika Aguilar
Cristina Garcia
Itziar Ruedas
Lorena Torró
José Martín Vives
Sandra Zapatero

Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya

Barcelona, 2019

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència Creative Commons del tipus reconeixement d'autoria, usos no comercials i sense obra derivada. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades. Podeu consultar un resum dels termes de la llicència a:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

© Generalitat de Catalunya
Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya
Diputació, 284
08009 Barcelona
Tel. 93 270 17 80
Adreça Internet: ctesc.gencat.cat

A/e: ctesc@gencat.cat

ISBN: 978-84-393-9939-1

Imatge:
Coberta elaborada amb imatges de Freepik.com

Barcelona, setembre de 2019

ÍNDEX.....	5
1. INTRODUCCIÓ I METODOLOGIA	7
2. CONCEPTE I RÈGIM JURÍDIC DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU.....	9
2.1. QUÈ ÉS EL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU?	9
2.2. FORMES DE TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU	10
2.3. RÈGIM JURÍDIC DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU.....	13
2.3.1. Les societats cooperatives.....	14
2.3.2. Les societats de responsabilitat limitada	21
2.3.3. Les societats civils	24
2.3.4. Les societats col·lectives	25
2.3.5. Les societats comanditàries simples	28
2.3.6. Les societats professionals	29
2.3.7. El treball autònom col·lectiu en el món agrari.....	32
2.3.8. Altres formes societàries que se situen en la zona grisa	35
2.4. EL DEBAT SOBRE LA NATURALESA DEL VINCLE SOCIAL I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES	39
2.4.1. La relació entre les cooperatives de treball associat i els socis treballadors.....	39
2.4.2. La relació entre les societats laborals i els socis treballadors	46
2.4.3. La relació entre la resta de societats estudiades i els socis que aporten treball.....	46
3. QUANTIFICACIÓ DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU A PARTIR DE LA INFORMACIÓ ESTADÍSTICA DISPONIBLE	49
3.1. LES FIGURES SOCIETÀRIES EN EL CONJUNT D'AFILIATS AL RETA.....	49
3.1.1. El col·lectiu de membres d'òrgans d'administració de societats mercantils capitalistes.....	54
3.1.2. El col·lectiu de membres de cooperatives i societats col·lectives afiliats al RETA.....	59

3.1.3. La distribució territorial del col·lectiu de cooperativistes i membres de societats col·lectives	64
4. RISCOS, POTENCIALITATS I REPTES DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU	72
4.1. RISCOS	72
4.2. POTENCIALITATS	77
4.3. REPTES.....	87
5. CONSIDERACIONS I RECOMANACIONS.....	92
5.1. EL CONCEPTE DE TREBALL AUTÒNOM I EL DE TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU.....	92
5.2. EL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU EN COOPERATIVES	94
5.3. RADIOGRAFIA DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU.....	96
5.4. REPTES DE FUTUR QUE SÓN PRESENT	97
6. BIBLIOGRAFIA.....	99

1. INTRODUCCIÓ I METODOLOGIA

Introducció i objectius de l'informe

El Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya elabora anualment un informe sobre la situació del treball autònom a Catalunya per mandat legal (art. 2.1 e de la Llei 7/2005, de 8 de juny). Un dels valors afegits dels informes que elabora el CTEESC és l'apartat final de consideracions i recomanacions, consensuat pels agents econòmics i socials que integren el Consell. En el debat de les consideracions i recomanacions de l'informe de l'any 2017, es va considerar convenient estudiar amb més detall les formes de treball autònom que s'exerceixen de manera col·lectiva.

Diversos motius justifiquen aquest informe:

- En primer lloc, atès que el gruix de la informació de la Seguretat Social (SS) se centra en el col·lectiu dels autònoms pròpiament dits (APD),¹ l'anàlisi s'acostuma a focalitzar en aquest grup i no s'analitzen amb detall les escasses dades disponibles sobre la resta de persones que treballen pel seu compte (que no són "pròpiament dits").
- Aquesta mancança de dades es combina amb l'obligació de complir els terminis legals d'elaboració de l'informe, que impedeix, en segon lloc, la dedicació del temps suficient per buscar fonts alternatives i analitzar les dades amb la profunditat deguda.
- En tercer lloc, però, en íntima relació amb els dos motius anteriors, l'anàlisi del marc jurídic que regeix l'activitat d'aquesta forma de treball autònom és complexa, atès que cal tenir en compte nombroses normes i de diferent naturalesa (civil, mercantil i laboral), sovint amb casos que se situen en la zona grisa entre les diferents branques del dret.
- En quart i darrer lloc, la dinàmica empresarial i l'evolució del mercat de treball han afavorit el desenvolupament del treball autònom exercit de manera col·lectiva, fet que d'una banda demostra les potencialitats intrínseques d'aquesta forma d'organització econòmica i de treball, però de l'altra ha propiciat situacions que evidencien un seguit de mancances i poden conduir a situacions de precarietat laboral.

L'objectiu d'aquest informe és, doncs, analitzar aquesta realitat, tant a partir de les dades estadístiques disponibles, com de la normativa aplicable i la recerca especialitzada. Complementen aquesta informació les aportacions de persones expertes en aquest àmbit, que han participat en sessions de treball conjuntes amb els membres del grup de treball i dels serveis tècnics del CTEESC.

Metodologia

Per elaborar l'informe s'han utilitzat diferents fonts. En primer lloc, s'ha fet una recerca bibliogràfica i normativa de l'objecte d'estudi, que ha permès elaborar els apartats 2 i 4. En segon lloc, s'ha obtingut informació específica a partir de les compareixences de persones expertes en aquest àmbit que va acordar realitzar el grup de treball.

Les compareixences han tingut lloc a la seu del CTEESC entre els mesos de novembre i desembre de 2018, així com febrer de 2019. Han tingut una durada aproximada de dues hores, entre el temps destinat a les presentacions de les persones convidades i el debat posterior amb els membres del grup de treball, i s'han enregistrat en suport àudio digital. Tots els continguts de les cites incloses en aquest informe han

¹ Són aquells treballadors afiliats a algun dels règims per compte propi de la Seguretat Social i que no estan integrats en societats mercantils, cooperatives ni en altres entitats societàries. Tampoc es consideren autònoms pròpiament dits els col·laboradors familiars i els que estan registrats formant part d'algun col·lectiu especial de treballadors.

estat revisats i autoritzats a ser publicats pels i les professionals que han participat en les cinc compareixences.

La selecció de les persones s'ha fet sobre la base de criteris relacionats amb l'experiència professional en l'objecte d'estudi, ja sigui des d'una perspectiva més general o bé més específica, acotada a les cooperatives. La selecció de les persones compareixents s'ha dut a terme de manera consensuada entre els membres del grup de treball, fet que garanteix la pluralitat de punts de vista en les compareixences.

Persones que han participat en les compareixences, per ordre cronològic:

- Sebastián Reyna, vicepresident de CIRIEC
- Albert Cañigueral, fundador i principal editor del bloc <http://www.consumcolaborativo.com> i connector a Barcelona de la Xarxa Europea @OuiShare; i Alícia Trepal, membre de @OuiShare
- Xavier López, director de desenvolupament a la Fundació Oncolliga
- Carme Caño, responsable dels serveis tècnics i orientació a les cooperatives, de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya
- Eva Muñoz, sòcia del despatx Antràs i experta en societats professionals i judicis per laboralització de professionals

Complementàriament, amb l'objectiu de quantificar i ubicar territorialment i sectorial el fenomen, s'ha analitzat la informació estadística disponible, continguda a l'apartat 3. L'apartat es conforma a partir de dues fonts complementàries: les afiliacions en alta registrades cedides per Idescat i la base de dades de la Mostra continua de vides laborals (MCVL), elaborada a partir d'una mostra d'aproximadament el 4% de les afiliacions. Tot i que la base de dades d'afiliacions cedida per Idescat ens permet una aproximació territorial idònia, no facilita l'anàlisi del col·lectiu de membres de societats mercantils ni tampoc permet concretar l'anàlisi sectorial més enllà dels grans sectors. En canvi, l'anàlisi de l'MCVL permet donar una aproximació estimada al conjunt dels membres de societats, de totes dues tipologies, que complementa l'anàlisi de les afiliacions, que només es pot dur a terme en el cas dels cooperatives i membres de societats col·lectives.

Tant en un cas com en l'altre les dades es refereixen a afiliacions en alta a finals de desembre del 2017, fet que les fa homogènies per poder ser comparades. Es tracta d'afiliacions, no pas d'afiliats, i donen una imatge prou idònia de la situació del col·lectiu a principis de l'any 2018.

2. CONCEPTE I RÈGIM JURÍDIC DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU

2.1. QUÈ ÉS EL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU?

El treball autònom no va comptar amb una definició legal fins a l'any 2007, amb l'aprovació de la Llei de l'Estatut del treball autònom (LETA), a diferència del treball per compte d'altri, que ja va ser definit l'any 1980 per la Llei de l'Estatut dels treballadors (LET). L'absència d'una definició legal ha comportat que el concepte de treball autònom s'hagi definit en contraposició amb la persona que treballa per compte d'altri (Rodríguez, 2018; Espín, 2009; Morgado, 2009).

És a dir, si una forma de treball no podia ser classificada com per compte d'altri i per tant no complia els requisits de l'art. 1.1 LET, es considerava per compte propi, fet que ha comportat que aquest concepte cada cop inclogui un col·lectiu més nombrós i heterogeni de relacions (Espín, 2009). Contribueixen a incrementar aquesta complexitat les transformacions que han tingut lloc en l'organització del treball, que han difuminat les fronteres entre la persona que treballa per compte propi i per compte d'altri (Monereo i Triguero, 2014; Espín, 2009).

Aquesta definició en negatiu va ser complementada recurrent a la definició de treball autònom de la normativa reguladora del règim especial de treballadors autònoms (RETA) del sistema de la Seguretat Social. Això, sumat a la incorporació progressiva de diferents col·lectius a aquest règim, ha comportat una equiparació del concepte de treball autònom amb els col·lectius que cotitzen al RETA, però no una identificació total (Gala, 2007), atès que hi ha col·lectius de persones treballadores autònomes que no cotitzen forçosament al RETA² i viceversa³ (Montoya i Martín, 2007).

La definició de treball autònom

Eva Muñoz, sòcia del despatx Antràs i experta en societats professionals i judicis per laboralització de professionals

Critica la manca d'una definició legal clara de què és el treball autònom i quan hi encaixa una persona que treballa pel seu compte, que tingui en compte les diferents tipologies de treball autònom i que, per tant, el règim jurídic que se'n derivi, tingui en compte les particularitats i les necessitats de cada col·lectiu.

D'altra banda, cal tenir en compte que el treball autònom es concreta de manera individual o col·lectiva, canalitzant-se en aquest segon cas a través d'alguns tipus societaris (Monereo i Triguero, 2014). La doctrina laboralista acostuma a referir-se al treball autònom col·lectiu amb l'expressió "treball associat" i la defineix de diferents maneres:

- Nieves (2005, p. 93) considera que consisteix en "l'associació de persones emprenedores mitjançant la creació d'una activitat productiva, generalment a través de la constitució d'una societat, que serà la titular de l'empresa i donarà ocupació als socis".
- Per a González (2008, p. 27) el treball associat és "aquell que es desenvolupa per un grup de persones físiques que realitzen de forma conjunta i coordinada una prestació personal i professional de serveis, amb caràcter habitual i lucratiu o remunerat, com a ocupació i mitjà de vida, a través de

² Com es veurà més endavant, els socis treballadors de les cooperatives de treball associat poden encaixar en la definició legal de treball autònom però no sempre cotitzen al RETA, atès que la cooperativa pot optar per enquadrar-los bé al RETA o bé com a assimilats als treballadors per compte d'altri al règim general (RG) de la Seguretat Social. Així mateix, les persones treballadores autònomes del sector marítim cotitzen al règim especial del mar.

³ Així, hi ha col·lectius que cotitzen al RETA i que no compleixen exactament la definició legal de persones treballadores autònomes com ara els membres del Cos Únic de Notaris o els membres del Cos de Registradors de la Propietat, Mercantils i de Béns Mobles en ser personal funcionari; i els religiosos i religioses de l'Església Catòlica.

l'adopció d'alguna fórmula societària de la qual en són titulars, l'objectiu principal de la qual es constitueix per dur a terme en comú una activitat productiva”.

- Per a García (2008), en el treball associat concorre una característica diferencial respecte del treball autònom individual: l'existència d'un grup de persones amb un objectiu comú, si bé és cada individu qui pren les decisions sobre l'organització del treball i sobre com fer-lo, en gran mesura perquè comparteixen la propietat del negoci.
- Morgado (2009, p. 53) considera que es refereix a aquell “treball físic realitzat per persones que s'associen per elaborar béns i serveis en comú, fet que constitueix la seva ocupació, mitjançant una forma societària de la qual en són titulars”.
- Molina (2014) el defineix com la creació del propi lloc de treball mitjançant formes de treball mutu.

D'aquestes definicions és possible extreure unes notes comunes per definir el treball autònom col·lectiu: treball dut a terme per persones físiques; amb caràcter habitual; amb ànim de lucre; activitat organitzada en comú, sota la forma jurídica d'una entitat; i concebut com una forma d'autoocupació, en donar-se en la mateixa persona la doble condició d'empresari o soci i la de treballador.

FIGURA 1. Notes definitòries del treball autònom col·lectiu

Font: elaboració pròpia.

2.2. FORMES DE TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU

Un cop establerta la definició, cal concretar els tipus societaris que hi encaixen. Com es podrà constatar tot seguit, hi ha consens en la doctrina consultada per incloure-hi determinades formes societàries, mentre que d'altres plantegen dubtes a part de la doctrina.

Així, hi ha unanimitat en incloure-hi les cooperatives, en concret les de treball associat. De fet, part de la literatura considera que n'és l'exemple paradigmàtic (Martínez, 2016; Molina, 2014; Espín, 2009;

Nogler, 2009; Morgado, 2009; González, 2008; Montoya i Martín, 2007); o, fins i tot, la forma “pura” (García, 2008).⁴

Igualment, González (2008) en la seva monografia sobre el treball associat, inclou en el concepte de treball autònom col·lectiu les societats laborals, les societats civils, les mercantils i també les professionals, així com les societats agràries de transformació, les parceries⁵ laborals i associatives i la societat limitada nova empresa.

En aquest sentit, Molina (2014) considera que el treball autònom col·lectiu té lloc en “societats de treball”, definint aquestes societats com les que tenen un doble vessant: societari i professional (que no vol dir laboral), on prima l'element personal sobre el capitalista. L'autor hi inclou les cooperatives, però també les societats laborals i les professionals. Del mateix parer és Fajardo (2003).

Ara bé, aquests autors consideren que hi ha diferents realitats socioeconòmiques que no poden qualificar-se de treball autònom col·lectiu, tot i complir algun dels trets característics. Així, la prestació de serveis simple i aïllada, però retribuïda, d'una persona vinculada a qualsevol organització, com ara els administradors o els càrrecs societaris o associatius, no és treball autònom col·lectiu; excepte que s'insereixi en una organització col·lectiva de treball associat juntament amb altres persones i prestacions de serveis amb una mateixa finalitat, duent a terme funcions de representació i administració com a aportació de treball a l'empresa comuna (González, 2008, p. 30).

El mateix autor segueix exclouent del concepte de treball autònom col·lectiu les agrupacions d'empreses per dur a terme una activitat concreta, ja siguin temporals –com les unions temporals d'empreses (UTE)– o estables, com els grups d'empreses, perquè són associacions sense personalitat jurídica pròpia formades per persones jurídiques, no físiques (González, 2008).

Segons González (2008), tampoc són formes de treball autònom col·lectiu les agrupacions de treballadors autònoms o empresaris que s'associen per compartir activitats auxiliars o mitjans, serveis o infraestructures i els seus costos, i que mantenen la seva autonomia. Aquestes agrupacions poden adoptar diferents formes jurídiques: agrupacions d'interès econòmic,⁶ cooperatives de professionals (agràries, del mar, de transport o de serveis) o associacions de persones treballadores, empresàries o professionals destinades a la defensa dels seus interessos, la seva representació corporativa i institucional (és a dir, associacions d'empresaris, sindicats, col·legis professionals, cambres de comerç, indústria i navegació, confraries de pescadors, comunitats de regants o agrupacions de productors agraris o pesquers).

També Purcalla i Preciado (2014) exclouen del concepte de treball associat formes de treball col·lectiu que no tenen lloc en el marc d'una societat. Són els casos del treball en comú (art. 10.1 LET), el contracte de grup (art. 10.2 LET) i l'auxiliar associat (art. 10.3 LET).

Ara bé, algunes de les formes excloses per aquests autors, sí que són considerades manifestacions de treball autònom col·lectiu per altres. Així, segons Vargas (2006) són també formes de treball associat les cooperatives sanitàries (que associen professionals de la salut per a l'exercici comú d'aquesta activitat professional), les d'ensenyament (que associen professorat i personal no docent i de serveis), les d'explotació comunitària de la terra (seguint la terminologia de la Llei estatal de cooperatives i en les que els socis exploten en comú els béns cedits pels socis i altres que tingui la cooperativa per qualsevol títol).

⁴ Segons aquest autor, el treball associat també es dona en societats civils o mercantils, però no el considera “pur” atès que són formes societàries on prima l'empresa, per damunt de l'aportació que faci el soci amb el seu treball. García defensa que el treball associat està més vinculat a la classe social treballadora, a aquells àmbits socials on sovint l'única opció de guanyar-se la vida és el treball personal. És a dir, en les cooperatives (García, 2008, p. 13).

⁵ Contracte d'explotació agrícola o agro-pecuària pel qual el propietari cedeix l'ús temporal de la terra a un agricultor, mitjançant el pagament per aquest d'una part dels productes o fruits (*aparcería*, en castellà).

⁶ Figura de caràcter associatiu que té per finalitat facilitar o desenvolupar l'activitat econòmica dels seus membres. Estan formades exclusivament per persones físiques o jurídiques que duen a terme activitats empresarials, agrícoles o artesanes, per entitats no lucratives dedicades a la investigació i per aquells qui exerceixen activitats professionals.

Si bé més endavant es tracten amb més detall, cal destacar que les societats laborals, tot i que la majoria d'autors consideren que encaixen en la definició de treball autònom col·lectiu exposada en l'apartat anterior, són l'exemple clar de la divergència conceptual entre aquesta definició i el col·lectiu de persones que cotitza al RETA: els socis treballadors són assalariats (contractats per la societat) i cotitzen al règim general de la Seguretat Social (RGSS), a més de tenir una relació societària amb la societat. Malgrat això, l'exigència legal que la majoria de socis siguin treballadors amb un contracte indefinit de treball no impedeix l'existència d'altres treballadors no socis així com de socis no treballadors (Francis Lefebvre, 2018b), que en funció de la seva activitat i participació, cotitzaran al RETA.

Arribats a aquest punt del debat, les aportacions dels ponents de l'informe sobre les diferents tipologies de treball autònom col·lectiu complementen les reflexions anteriors.

El treball autònom col·lectiu

Sebastián Reyna, vicepresident de CIRIEC

El treball autònom col·lectiu es manifesta principalment de dues maneres:

- a) Com a resultat de la decisió de treballadors autònoms en actiu o microempresaris que decideixen voluntàriament avançar en un procés associatiu i/o col·lectiu i creen una societat.
- b) Fruit de de la decisió individual d'iniciar col·lectivament una activitat sense tenir activitat econòmica prèvia. En aquest cas, es crea una societat, que respon a la definició tradicional: decisió de dues persones o més d'iniciar una activitat econòmica i repartir-se els beneficis.

L'elecció de la forma jurídica depèn de cada cas i de les motivacions dels socis.

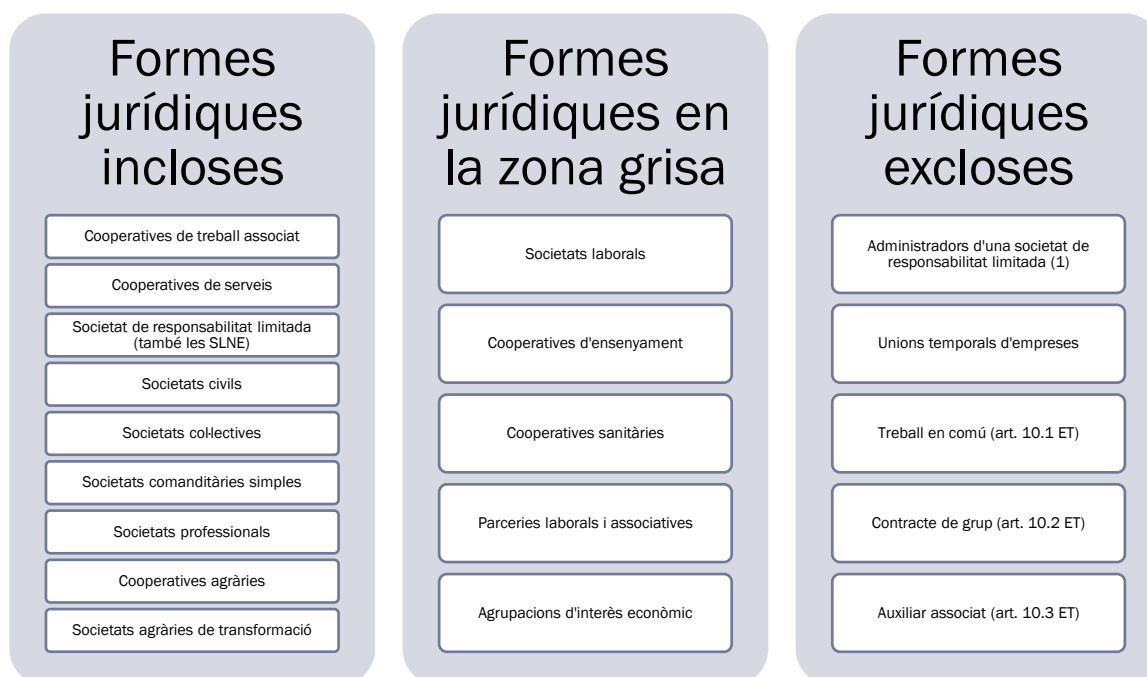
Eva Muñoz, sòcia del despatx Antràs i experta en societats professionals i judicis per laboralització de professionals

Moltes persones opten per dur a terme una activitat professional de manera col·lectiva sota l'empara d'un tipus societari precisament per la protecció i seguretat jurídica que proporciona adoptar aquesta forma. Segons la ponent, amb independència del règim jurídic de cada tipus societari, un dels principals avantatges que els aporta el treball en comú és la seguretat d'actuar dins els marges que preveu l'ordenament jurídic, atesa la manca de definició de treball autònom.

És a dir, per evitar declaracions de laboralitat sobrevingudes (amb els costos econòmics que suposa i que poden condicionar la viabilitat de la seva activitat), molts professionals autònoms decideixen per voluntat pròpia agrupar-se per treballar conjuntament i allunyar indicis de treball assalariat.

Amb la finalitat de simplificar i fer més entenedor el debat existent, la figura següent resumeix (amb la conseqüent pèrdua dels matisos) la classificació apuntada en l'apartat.

FIGURA 2. El concepte de treball autònom col·lectiu i les formes jurídiques que inclou

(1) Administradors d'una SRL que cotitzen al RETA, però la societat no compleix els trets definitoris del concepte de treball autònom col·lectiu. Font: elaboració pròpia.

Per últim, cal constatar que part de la doctrina associa el treball autònom col·lectiu amb l'economia social, en considerar que tenen molts elements en comú i que sovint les entitats que suposen el paradigma de cadascun d'aquests dos àmbits (les cooperatives i, en menor grau, les societats laborals) se superposen i es confonen, si bé són dues realitats diferents (González, 2008). En canvi, altres autors (com Martínez, 2016) equipara els dos conceptes (economia social i treball associat) en considerar que aquestes empreses separen la finalitat mercantil de la social,⁷ a diferència de les societats mercantils tradicionals, on prima el capital o la finalitat mercantil.

L'estreta relació entre l'economia social i el treball autònom col·lectiu també es plasma en les polítiques actives d'ocupació que fomenten el treball autònom (autoocupació individual) i l'economia social (autoocupació col·lectiva o associada), tal com constaten alguns autors (Rodríguez, 2018; Molina, 2014). Molina (2014) critica el tractament conjunt d'aquest conceptes, atès que s'utilitzen de forma confusa i indiferenciada, però es refereixen a realitats jurídiques diferents.

Amb tot, el foment de l'autoocupació (individual o col·lectiva) pot ser entès com una forma d'incentivar la llibertat d'empresa i la participació de les persones treballadores (arts. 38 i 129 CE), que es complementa amb les polítiques de foment de l'ocupació per compte d'altri (Molina, 2014). Igualment, es considera que el foment de l'economia social, i en concret de les cooperatives, no només ajuda a crear i consolidar llocs de treball, sinó que també aporta valors socials a l'àmbit laboral (Nieves, 2005).

2.3. RÈGIM JURÍDIC DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU

A partir dels trets definitoris del concepte de treball autònom col·lectiu, a continuació es descriu breument el règim jurídic de les manifestacions d'aquest que s'han considerat clarament incloses en el concepte exposat a l'apartat 2.1. Així doncs, s'identifica la normativa aplicable a les cooperatives (en especial les

⁷ Entre els principis orientadors de l'organització i funcionament de les entitats de l'economia social que defineix l'art. 4 de la Llei d'economia social, hi ha la "primacia de les persones i de l'objecte social per sobre del capital", que no implica que aquestes entitats no tinguin en compte la seva rendibilitat i el benefici racional i equitatiu consegüent amb la seva activitat (Martínez, 2016).

de treball associat i les de serveis), les societats de responsabilitat limitada, les societats civils, les societats col·lectives, les comanditàries simples i les professionals. Tanca l'apartat una descripció encara més breu de formes de treball associat en el món agrari, que inclou formes societàries incloses clarament en el concepte de treball autònom col·lectiu (com les cooperatives agràries i les societats agràries de transformació) i altres en la zona grisa (les parceries⁸ laborals i associatives).

2.3.1. LES SOCIETATS COOPERATIVES

Definició

Les societats cooperatives són considerades un dels exemples paradigmàtics del treball autònom col·lectiu, sent les cooperatives de treball associat l'exemple més clar. Ara bé, com ja s'ha dit, també es poden incloure en la definició altres tipus de cooperatives, com ara les de serveis, les sanitàries, les d'ensenyament, les d'explotació comunitària de la terra o les agràries.

L'Aliança Cooperativa Internacional (ACI) defineix la cooperativa com aquella "associació autònoma de persones, que s'han unit voluntàriament per satisfer les seves necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de propietat conjunta i controlada democràticament".⁹

Les cooperatives es basen en els valors d'autoajuda, autoresponsabilitat, democràcia, igualtat, equitat i solidaritat. Els principis cooperatius són les directrius mitjançant les quals les cooperatives apliquen aquests valors:

- Associació voluntària i oberta: poden pertànyer-hi totes les persones capaces d'utilitzar els seus serveis i que desitgin acceptar les responsabilitats de l'associació, sense discriminació de gènere, social, racial, política o religiosa.
- Control democràtic dels membres, que participen activament en l'establiment de les polítiques i la presa de decisions. En les cooperatives primàries tots els membres tenen el mateix dret de vot (un membre, un vot).
- Participació econòmica dels socis, atès que contribueixen de forma equitativa al capital de la cooperativa i el controlen democràticament.
- Autonomia i independència: en cas que les cooperatives arribin a acords amb organitzacions externes, inclosos els governs, o augmenten el seu capital de fonts externes, ho faran de manera que garanteixin el control democràtic dels seus membres i mantenint l'autonomia de la cooperativa.
- Educació, formació i informació: les cooperatives ofereixen educació i formació als seus membres, representants escollits, equip directiu i personal, de forma que poden contribuir al desenvolupament de les cooperatives.
- Cooperació: les cooperatives serveixen de forma més efectiva als seus membres i enforteixen el moviment cooperatiu quan treballen conjuntament mitjançant estructures locals, nacionals, regionals i internacionals.
- Sentiment de comunitat: les cooperatives treballen per al desenvolupament sostenible de les seves comunitats a través de polítiques aprovades pels seus membres.

⁸ Contracte d'explotació agrícola o agropecuària pel qual el propietari cedeix l'ús temporal de la terra a un agricultor, mitjançant el pagament per aquest d'una part dels productes o fruits (*aparcería*, en castellà).

⁹ Declaració revisada sobre la identitat cooperativa, adoptada per l'ACI l'any 1995. Consulta a <https://www.ica.coop/es/node/13895>

Per a part de la doctrina, les cooperatives (i també les societats laborals) són considerades un *tertium genus* en el sistema societari, a mig camí entre les societats de persones i les de capital, atès que es caracteritzen per un esperit associatiu que aspira a la promoció de la persona més enllà de la seva participació en el repartiment dels beneficis (Espín, 2009).

Les societats de persones inclouen les societats civils, les collectives i les comanditàries simples. En aquestes societats prima l'element personal (*intuitus personae*) i es basen en el vincle de confiança que uneix als socis. En canvi, en les societats de capital l'element de cohesió és el capital social (*intuitus pecuniae*), en tant que determina el règim d'adopció d'acords o la configuració de la responsabilitat societària, entre d'altres.¹⁰

El capital social de les cooperatives augmenta quan ingressen socis i disminueix quan alguns es donen de baixa. Aquest fet és conseqüència dels principis de lliure adhesió i baixa voluntària (art. 1 de la Llei catalana de cooperatives) que generen el dret de reemborsament de les aportacions que ha fet el soci al capital social un cop aquest es doni de baixa de la cooperativa (art. 35).

Motius per crear una cooperativa

La decisió de crear una empresa sota una forma jurídica o una altra pot respondre a diferents raons. De la recerca bibliogràfica efectuada, els principals factors explicatius d'aquesta decisió són:

- Els motius ideològics, entesos com la decisió d'optar conscientment pels valors i els principis cooperatius (i que corresponen als comentats anteriorment).

Carme Caño, responsable dels serveis tècnics i orientació a les cooperatives, de l'FCTC

Identifica dos d'aquests principis com a elements determinants de les persones que opten per crear una cooperativa: la gestió democràtica (entesa com el valor de les persones en la presa de decisions) i l'interès per la comunitat (entès com la preocupació per a desenvolupar una activitat empresarial amb cura de l'entorn en tots els seus vessants).

La resta de principis, que en un moment inicial són menys coneguts per les persones que creen una cooperativa, són assumits amb posterioritat. Ara bé, pot ser que en determinades ocasions aquests principis "menys coneguts" tinguin l'efecte contrari i desincentivin la decisió inicial. Així, pot donar-se el cas que el principi de participació econòmica dels socis, que protegeix el bé col·lectiu (la cooperativa) pot entrar en conflicte amb els interessos dels socis. En aquest sentit, la ponent destaca la necessitat de millorar la formació i el coneixement de la societat sobre el cooperativisme i els seus valors.

- La voluntat de donar solució als problemes socials actuals que no obtenen una resposta satisfactòria amb l'acció exclusiva de les empreses capitalistes o del sector públic (Torrente, 1996). En aquest sentit, poden ser una resposta des de la societat per assumir funcions socials que l'Estat del benestar ha deixat de fer per la crisi econòmica o per motius ideològics (Eurofound, 2019; Sánchez-Archidona, 2017; Molina, 2014; Torrente, 1996).
- La necessitat d'autoocupar-se pot portar determinades persones a treballar en comú sense perdre autonomia i capacitat de decisió i autoorganització, i troben en la cooperativa la forma jurídica idònia. Aquestes cooperatives tenen un marcat caràcter instrumentalista i pluralista (Torrente, 1996).

Eva Muñoz, sòcia del despatx Antràs i experta en societats professionals i judicis per laboralització de professionals

Aquest motiu, més vinculat a la pràctica i el dia a dia, estaria relacionat amb l'opinió de la ponent, reflectida

¹⁰ Són considerades capitalistes les societats anònimes, les de responsabilitat limitada i les comanditàries per accions (Espín, 2009).

supra, segons la qual la decisió de molts professionals autònoms de crear una societat (cooperativa en aquest cas) respon a motius de poder compatibilitzar l'autonomia i l'autoorganització amb la seguretat jurídica que els aporta el tipus societari, per evitar, entre altres, declaracions de laboralitat sobrevingudes.

- Segons el *Llibre blanc de l'economia social*, la necessitat de millorar les rendes dels associats i adquirir major dimensió a través de la cooperació entre persones treballadores autònomes i que permeti aconseguir potencials fora de l'abast individual (Departament de Treball, 2001).
- La possibilitat d'accedir a determinats programes de suport i foment (principalment via subvencions, però també d'assessorament i suport tècnic), així com un règim fiscal favorable (Departament de Treball, 2001; Castaño, 2000; Amat (dir.), Blake, Careny et al. (1997); Torrente, 1996).

Influència de les polítiques actives d'ocupació i del règim fiscal aplicable a les cooperatives

Sebastián Reyna, vicepresident de CIRIEC

Destaca la necessitat de mantenir les ajudes a les cooperatives, en especial a les de treball associat, atès que contribueixen a crear ocupació (és un dels seus objectius intrínsecs).

Pel que fa al règim fiscal específic, constata que aquest es justifica per la contribució de les cooperatives (sobretot les de treball associat) a la creació d'ocupació. D'altra banda, constata que el tractament fiscal més avantatjós de què gaudeixen les cooperatives té com a contrapartida les obligacions que han de complir. El debat sobre la necessitat d'actualitzar aquest tractament coexisteix amb el debat d'àmbit europeu sobre si afecta la llibertat d'empresa.

Xavier López, director de desenvolupament a la Fundació Oncolliga

Constata que el tractament fiscal específic de les cooperatives ha perdut importància comparativa amb l'aplicable a la resta de societats i que afecta més les grans cooperatives que les petites (que precisament són les majoritàries). D'altra banda, considera que és un error constituir una cooperativa només per accedir als beneficis fiscals que té associats.

Carme Caño, responsable dels serveis tècnics i orientació a les cooperatives, de l'FCTC

Destaca, seguint el mateix argument que el senyor Reyna, que per poder gaudir del tractament fiscal específic les cooperatives han de complir les obligacions que preveu la normativa cooperativa a més de les generals establertes per la normativa fiscal. Així mateix, destaca com les modificacions del règim fiscal general han reduït progressivament en el temps el tracte fiscalment avantatjós de les cooperatives.

Pel que fa als ajuts públics, constata que es fonamenten en l'article 129 CE i defensa que contribueixen de manera positiva a la creació de noves cooperatives. Amb tot, considera que no només hauria d'haver suport econòmic, sinó que és fonamental la formació i l'educació de les persones, en especial dels joves, sobre les cooperatives i els seus valors i principis.

Règim jurídic

Pel que fa a la normativa aplicable a les cooperatives, cal tenir en compte tant la normativa estatal com l'autonòmica, atès el repartiment competencial que estableix la Constitució espanyola (CE) i l'Estatut d'autonomia de Catalunya (EAC). Així, a l'empara de l'art. 149.1.6 CE, l'any 1999 l'Estat va aprovar la Llei de cooperatives vigent,¹¹ que s'aplica a aquelles cooperatives que desenvolupin la seva activitat cooperativitzada en el territori de diverses comunitats autònomes, excepte quan en una d'elles es desenvolupi amb caràcter principal; i a les societats cooperatives que realitzin principalment la seva activitat cooperativitzada a les ciutats de Ceuta i Melilla. En virtut de l'art. 149.3 CE, també serà d'aplicació supletòria

¹¹ Llei 27/1999, de 16 de juliol, de cooperatives. BOE núm. 170, de 17.07.1999.

en les comunitats autònomes que no tinguin normativa pròpia sobre cooperatives o aquesta no reguli aspectes sí regulats per la norma estatal.

L'actual Llei catalana de cooperatives¹² va ser aprovada l'any 2015 i regula les cooperatives que duen a terme principalment a Catalunya la seva activitat cooperativitzada amb els socis respectius, sens perjudici de l'activitat amb terceres persones o de l'activitat instrumental o personal accessòria que puguin dur a terme fora de Catalunya.

Cal tenir en compte que la majoria de comunitats autònomes compta amb normativa pròpia sobre cooperatives,¹³ atès que els seus estatuts d'autonomia n'han assumit la competència exclusiva. Si bé la sentència núm. 72/1983 del Tribunal Constitucional va determinar que aquestes lleis només són aplicables dins de l'àmbit territorial de cada comunitat autònoma, es critica la dispersió normativa que ha generat la producció normativa autonòmica, fet que pot generar inseguretats jurídiques (Morgado, 2009). Ara bé, les diferències entre la regulació autonòmica poden ser resposta també a un comportament cooperativisme diferent per territoris, tenint en compte el tipus de cooperativa, la seva mida, sectors d'activitat, etc.

D'altra banda, Valdés (2010) destaca l'alt grau d'interrelació que hi ha entre la llei estatal i les lleis autonòmiques, atès que en moltes ocasions l'estatal és "font d'inspiració" de les normes autonòmiques, però alhora també ocorre que la llei estatal incorpora solucions regulades en lleis autonòmiques.

La Llei 12/2015 de cooperatives estableix el règim jurídic i de funcionament de les cooperatives catalanes. Els principals aspectes a destacar d'aquest règim són:

- Les cooperatives poden ser de primer grau i de segon grau. Les de primer grau han d'estar formades per un mínim de dos socis que duguin a terme l'activitat cooperativitzada, excepte les de consumidors i usuaris, que han de tenir com a mínim deu persones físiques sòcies. Les cooperatives constituïdes inicialment amb dos socis disposen d'un termini de cinc anys des de la data de constitució per incorporar-ne un tercer. D'altra banda, les cooperatives de segon grau estan formades per un mínim de dues persones jurídiques, una de les quals ha de ser una cooperativa en actiu.
- Els estatuts (que tenen un contingut mínim establert a l'art. 16 de la llei) poden preveure l'existència de diferents tipus de socis:
 1. Socis comuns: vinculats amb la cooperativa mitjançant un vincle de durada indeterminada i que duen a terme l'activitat cooperativitzada (art. 24). En les cooperatives de treball associat s'anomenen socis treballadors.
 2. Socis de treball: qualsevol cooperativa, excepte les de treball associat, pot reconèixer la qualitat de socis de treball als treballadors que ho sol·licitin (art. 25).
 3. Socis col·laboradors: socis que no duen a terme l'activitat cooperativitzada principal, però que col·laboren en la consecució de l'objecte social de la cooperativa (art. 26). Aquesta col·laboració pot consistir en activitats de caràcter auxiliar o secundari o bé en una aportació de capital. Els socis col·laboradors que només aporten capital poden, segons determinin els estatuts, no tenir dret a vot.

¹² Llei 12/2015, de 9 de juliol, de cooperatives. DOGC núm. 6914, de 09.07.2015.

¹³ A més de Catalunya, tenen una llei de cooperatives pròpia Aragó, Andalusia, Astúries, les Illes Balears, Castella La Manxa, Cantàbria, Extremadura, Galícia, La Rioja, Madrid, Múrcia, Navarra, València i el País Basc. Per tant, no disposen de llei pròpia ni Castella i Lleó ni les Illes Canàries (a més de Ceuta i Melilla).

4. Socis temporals: socis amb una durada determinada (limitada a 5 anys; art. 27). Finalitzat el termini poden optar per adquirir la condició de soci comú o donar-se de baixa de la cooperativa (Confederació de Cooperatives de Catalunya, 2018).
- Els òrgans socials són:
 1. L'Assemblea General, formada per tots els socis. És l'òrgan sobirà d'expressió de la voluntat social (art. 43).
 2. El Consell Rector. És l'òrgan d'administració de la cooperativa (art. 53).
 3. Altres òrgans que, entre d'altres, poden preveure els estatuts:
 - a. Intervenció de comptes (art. 65)
 - b. Auditoria de comptes (art. 66)
 - c. Comitè de recursos (art. 68)
 - Aspectes destacats sobre el capital social i el règim econòmic (art. 70 i ss):
 1. El capital social mínim és de 3.000 euros. Les aportacions dels socis poden ser dineràries o no dineràries.
 2. Els estatuts han de fixar les aportacions obligatòries dels socis al capital i poden establir-ne de voluntàries.
 3. Els excedents han d'aplicar-se obligatòriament al Fons de Reserva Obligatòria (el 20% dels excedents) i al Fons d'Educació i Promoció de Cooperatives (el 10%).

Com ja s'ha dit, el règim fiscal aplicable a les cooperatives té particularitats que el diferencien de l'aplicable a la resta de societats. El fonament d'aquest règim especial el trobem a l'art. 129 CE i en la funció social de les cooperatives. La norma de referència és la Llei 20/1990, de 19 de desembre.¹⁴ Aquesta llei classifica les cooperatives en diversos nivells de protecció fiscal, si bé han de complir una sèrie de requisits per mantenir-los. Els nivells de protecció són:

1. Cooperatives fiscalment protegides: aplicable a totes les cooperatives pel sol fet de ser-ho, sempre que no incorrin en cap causa de pèrdua de la protecció fiscal (Confederació de Cooperatives de Catalunya, 2018).
2. Cooperatives especialment protegides: aplicable a les cooperatives de treball associat, les agràries, les d'explotació comunitària de la terra, del mar i les de consumidors i usuaris.
3. Cooperatives fiscalment no protegides: aquelles que han perdut la condició de ser fiscalment protegida per algun dels motius taxats a l'art. 13 de la Llei 20/1990. Ara bé, tot i haver de tributar al tipus general de l'impost de societats per la totalitat del seu resultat, se'ls apliquen algunes especificitats.

¹⁴ Llei 20/1990, de 19 de desembre, sobre règim fiscal de les cooperatives. BOE núm. 304, de 20.12.1990.

La taula següent resumeix els beneficis fiscals de les cooperatives protegides i els de les cooperatives especialment protegides (que s'afegeixen als aplicables a les cooperatives protegides).

TAULA 1. Beneficis fiscals de les cooperatives protegides i les especialment protegides

Beneficis fiscals de les cooperatives protegides	
Impost	Beneficis
Transmissions patrimonials i actes jurídics documentats	Exempció de l'impost en cas de constitució; ampliació de capital, fusió i escissió; constitució i cancel·lació de préstecs; adquisició de béns i drets que s'integren en el Fons d'Educació i Promoció Cooperativa
Societats	Base imposable cooperativa: 20%
	Base imposable extraordinària: tipus general
Amortització actiu	Llibertat d'amortització de nous elements de l'immobilitzat adquirits en els 3 anys següents a la inscripció de la cooperativa al Registre, sempre que tinguin la consideració d'actius fixes
Activitats econòmiques	Bonificació del 95% de la quota i recàrrecs (quan la cooperativa estigui subjecta i no exempta de l'impost)
Béns immobles	Bonificació del 95% de la quota i recàrrecs que gravi els béns de naturalesa rústica de les cooperatives agràries i d'explotació comunitària de la terra
Beneficis fiscals addicionals de les cooperatives especialment protegides	
Impost	Beneficis
Transmissions patrimonials i actes jurídics documentats	Exempció en operacions pel compliment de les finalitats cooperatives.
Societats	Bonificació del 50% de la quota íntegra.

Font: Confederació de Cooperatives de Catalunya, 2018.

Cooperatives de treball associat

Les cooperatives de treball associat són agrupacions de persones que, per mitjà del seu treball, produeixen béns i serveis per vendre a terceres persones, però tenint en compte que el nexa d'unió és el valor del treball (Torrente, 1996). L'art. 130 de la Llei catalana de cooperatives les defineix com les que associen, com a mínim, dues persones físiques que, mitjançant llur treball, es proposen produir béns o prestar serveis per a terceres persones. En aquestes cooperatives l'activitat cooperativitzada és el treball que hi presten els socis treballadors i els treballadors amb contracte de treball, sempre que es respectin els límits legals de contractació que regula l'article 131 de la llei.

L'origen històric de les cooperatives de treball cal situar-lo en la necessitat, segons Amat *et al.* (1997). A parer d'aquest autor, la necessitat sorgeix de les condicions de treball molt dures i de la indefensió en què es trobaven els treballadors sense feina durant el darrer quart del segle XIX. L'evolució d'aquestes cooperatives transcorre paral·lela a l'evolució socioeconòmica del país.

També segons Amat *et al.* (1997) l'anàlisi de les cooperatives de treball segons la data de constitució reflecteix com durant els anys de la crisi d'ocupació dels anys vuitanta van ser una solució per a moltes persones en situació d'atur. En aquests anys es presenten com un instrument d'autoocupació important: la possibilitat de capitalitzar la prestació d'atur contributiva segurament té efectes explicatius d'aquesta tendència (Amat *et al.*, 1997), en tant que s'ha modificat contínuament, per tal de fer-la més útil i convertir-la en un instrument eficaç i dinàmic per autofinançar aquests projectes (Molina, 2014).¹⁵

¹⁵ L'informe sobre el treball autònom que elabora anualment el CTESC conté una anàlisi de les dades de les persones que han capitalitzat la prestació d'atur per constituir-se com a autònomes o crear una societat (cooperativa, laboral o mercantil) o integrar-s'hi. Per a més informació, vegeu la darrera edició de l'informe a <http://ctesc.gencat.cat/noticies/20680411.html>.

Creació de cooperatives i crisi econòmica

Xavier López, director de desenvolupament a la Fundació Oncolliga

Considera que la creació de cooperatives com a resultat de la transformació d'empreses en crisi avui en dia és més un mite que una realitat, si bé va ser-ho durant la crisi dels anys vuitanta. Tot i que puntualment pot tenir èxit, avui és molt difícil a la pràctica. Les empreses en crisi tenen poca viabilitat econòmica i, a més, han d'operar en un context econòmic en el qual els darrers anys hi ha hagut una important contracció. Les dades de creació de noves cooperatives dels darrers anys ho confirmen.

Carme Caño, responsable dels serveis tècnics i orientació a les cooperatives, de l'FCTC

Entén que hi ha hagut un gran nínxol de constitució de cooperatives per la crisi que hem patit des de 2007. Hi ha exemples de transformació, però no és un procés massiu.

Cooperatives de serveis

L'article 129 de la Llei catalana de cooperatives les defineix com aquelles que associen persones físiques o jurídiques que són titulars d'explotacions industrials o de serveis i professionals o artistes que exerceixen llur activitat per compte propi. Les cooperatives de serveis tenen per objecte la prestació de subministraments i serveis i l'execució d'operacions destinades al millorament econòmic i tècnic de les activitats professionals o de les explotacions de llurs socis.

És a dir, són empreses que aglutinen petits i mitjans empresaris, professionals, comerciants, transportistes, artesans, etc., que s'agrupen per organitzar uns serveis que els ajudin a millorar la seva gestió (Confederació de Cooperatives de Catalunya, 2018). Es configuren com un instrument clau de supervivència del petit negoci en permetre coordinar el treball en xarxa entre una sèrie d'empreses dins un mateix sector d'activitat.

Segons el *Llibre blanc de l'economia social*, el cooperativisme de serveis permet coordinar el treball en xarxa entre una sèrie d'empreses dins d'un mateix sector d'activitat, fet que afavoreix les sinergies necessàries perquè el resultat final (l'activitat de la cooperativa) sigui superior a la suma dels resultats individuals de cada empresa o treballador autònom associat (Departament de Treball, 2001). Tal com s'afirma en el Llibre blanc, és una forma jurídica que permet "estabilitzar el treball autònom", en el sentit que proporciona estabilitat i seguretat a iniciatives de persones que decideixen emprendre.

Sebastián Reyna, vicepresident de CIRIEC

Les cooperatives de serveis són l'exemple paradigmàtic de l'economia social que encaixa en la primera manifestació de treball autònom col·lectiu que respon a la decisió de persones que ja són autònomes o bé són microempresàries de crear una societat i avançar en un procés associatiu o col·lectiu.

Segons el ponent, en l'actualitat hi ha un dèficit d'ús i aprofitament d'aquest tipus de cooperatives, que comporta l'ús d'altres formes menys eficaces o pràctiques, com ara les societats civils o les comunitats de béns.

Un dels avantatges que suposen les cooperatives de serveis, atesa la dimensió mitjana de les empreses a Catalunya, és que afavoreix la col·laboració i la cooperació entre empreses i els pot permetre créixer i assolir escala.

Les cooperatives de serveis poden rebre la denominació de *cooperatives del comerç, de transports* o del sector econòmic a què pertanyin les explotacions de les quals siguin titulars els socis, tant si són persones físiques com jurídiques.

L'apartat 2 de l'article 129 preveu que una cooperativa no es pot classificar com a cooperativa de serveis si les circumstàncies o les característiques que concorren en els socis o en l'objecte permeten d'incloure-la en una altra de les classes que regula la llei.

Per al compliment de llur objecte, la llei detalla les activitats que poden dur a terme:

1. Adquirir, elaborar, produir, fabricar, reparar i mantenir els instruments, la maquinària, les instal·lacions, el material, els productes i els elements necessaris o convenients per a la cooperativa i per a l'activitat professional o les explotacions dels socis.
2. Dur la gestió d'indústries auxiliars o complementàries de les dels socis i executar operacions preliminars o fer transformacions que afavoreixin l'activitat professional o les explotacions dels socis.
3. Transportar, distribuir i comercialitzar els serveis i els productes procedents de la cooperativa i de l'activitat professional o les explotacions dels socis.
4. Qualsevol altra activitat que sigui necessària o convenient o que faciliti el millorament econòmic, tècnic, laboral o ecològic de l'activitat professional o de les explotacions dels socis.

El *Llibre blanc de l'economia social* constata que un avantatge de la cooperativa de serveis és que el fet que els clients en siguin socis i participin en la seva governança afavoreix una col·laboració interna més intensa que la que es pot donar en una central de compres. El proveïdor (la cooperativa) no busca maximitzar els beneficis, sinó donar servei als socis (Departament de Treball, 2001).

2.3.2. LES SOCIETATS DE RESPONSABILITAT LIMITADA

Definició

La Llei de societats de capital¹⁶ defineix la societat de responsabilitat limitada (SRL) com aquella societat en què el capital està dividit en participacions socials i que s'integra per les aportacions de tots els socis, que no responen personalment pels deutes socials (art. 1.2). Aquesta és la principal diferència amb les societats personalistes, en les quals els socis responen personalment i solidària dels deutes socials (Francis Lefebvre, 2018b).

Tal com destaca Espín (2009), en les societats de capital el protagonisme el té el capital social (*intuitus pecuniae*), de tal manera que determina el règim d'adopció d'acords, la configuració legal de la responsabilitat societària, etc. L'autora destaca que en aquestes societats és més estrany que els socis prestin serveis a la pròpia organització, atès que no són permeses les aportacions al capital social mitjançant la prestació de treball, per la qual cosa no es permeten els socis industrials. Malgrat això, l'aportació de treball es permet via aportacions accessòries, de tal manera que aquest soci esdevé treballador associat per compte propi (Espín, 2009, p. 44).

Motius per crear una societat de responsabilitat limitada

L'SRL és el tipus de societat de capital preferida pel trànsit jurídic. Les raons que poden explicar aquest fet són (Francis Lefebvre, 2018b):

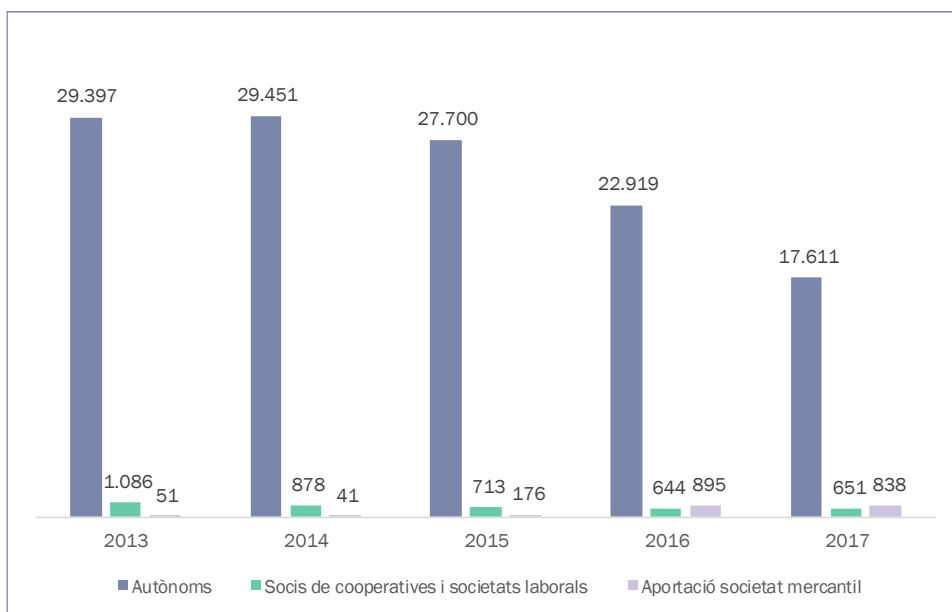
¹⁶ Reial decret legislatiu 1/2010, de 2 de juliol, pel que s'aprova el text refós de la Llei de societats de capital. BOE núm. 161, de 03.07.2010.

- És el tipus social adequat per a l'organització d'empreses amb un nombre reduït de socis i de caràcter tancat, fet que el converteix en el tipus més adequat per a la pime i les empreses familiars;
- El règim jurídic és flexible. Aquesta flexibilitat es manifesta principalment en l'ampli marge de l'autonomia de la voluntat social per configurar la posició del soci i l'estructura organitzativa interna, així com un règim de funcionament més senzill i menys costós que el de les societats anònimes.
- El capital social mínim per constituir-la és inferior al de la societat anònima (3.000 vs. 60.000 euros).
- Els socis limiten la seva responsabilitat a l'aportació de capital que fan, sense respondre personalment pels deutes socials.
- Algunes de les SRL creades són resultat de la capitalització de la prestació d'atur, possibilitat permesa des de 2013. Es pot capitalitzar fins al 100% de l'import de la prestació d'atur contributiva per fer una aportació al capital social d'una entitat mercantil de nova constitució o constituïda en el termini de dotze mesos anteriors a l'aportació, sempre que en tingui el control efectiu i s'hi exerceixi una activitat professional, amb enquadrament al RETA o al règim especial de la Seguretat Social dels treballadors del mar (art. 34 LETA).

Segons el **senyor Sebastián Reyna**, compareixent, aquesta mesura ha afavorit la creació de nombroses SRL. Des de la seva implantació l'any 2013 les dades reflecteixen com ha estat una opció seguida per un nombre creixent de persones.

Tal com reflecteix el gràfic següent, la capitalització de la prestació d'atur contributiva per a una aportació a una societat mercantil creix d'un any a l'altre: ha passat de representar el 0,2% de les capitalitzacions l'any 2013 al 4,4% l'any 2017. A partir de l'any 2016 supera el nombre de persones que capitalitzen per constituir o integrar-se en una cooperativa o societat laboral.

GRÀFIC 1. Activitat per la qual es capitalitza la prestació d'atur contributiva. Catalunya, 2013-2017

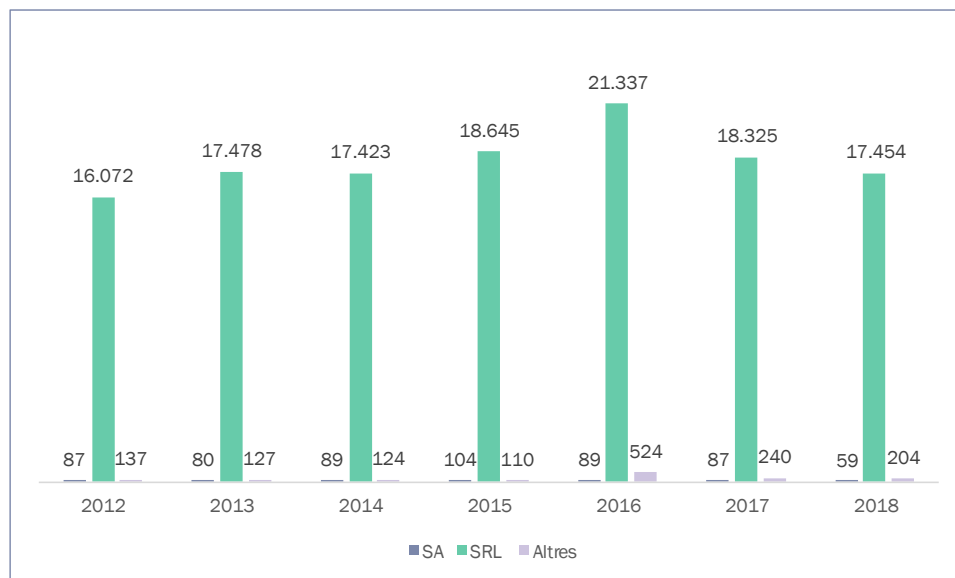
Unitats: nombres absoluts.

Font: elaboració pròpia a partir del Servei Públic d'Ocupació Estatal.

D'altra banda, el gràfic següent reflecteix el tipus social de les noves societats creades a Catalunya el període 2012-2018. Les SRL són clarament l'opció majoritària: representen el 98,5% l'any 2018. La

categoria d'Altres té un pes residual (l'1,2% l'any 2018) i engloba la resta de societats que es comenten en els apartats posteriors (sempre que per ser vàlidament constituïdes hagin d'inscriure's al Registre Mercantil).

GRÀFIC 2. Societats mercantils constituïdes, per forma jurídica. Catalunya, 2012-2018

Unitats: nombres absoluts.

Font: elaboració pròpia a partir del Col·legi de Registradors d'Espanya.

Règim jurídic

L'art. 122 del Codi de comerç (CCo) enuncia en un llistat obert les societats mercantils, entre les quals inclou les SRL. Atès que es tracta d'una societat de capital, el règim jurídic ve establert per la Llei de societats de capital, citada anteriorment. La SRL és una societat mercantil per la forma, de tal manera que sempre és mercantil amb independència del seu objecte social. A més d'aplicar-se la normativa citada, està subjecta al règim d'inscripció obligatòria al Registre Mercantil (RM).

D'altra banda, l'SRL és una societat tancada, atès el règim de transmissió de les participacions socials¹⁷ i atès que es prohibeix recórrer a l'estalvi col·lectiu com a via directa de finançament, ja sigui augmentant el capital mitjançant l'ofertament públic de les participacions o bé limitant els supòsits d'adquisició de participacions pròpies (Francis Lefebvre, 2018b).

Poden ser sòcies d'una SRL totes les persones físiques i jurídiques amb capacitat jurídica i d'obrar. La constitució d'una SRL requereix atorgament de l'escriptura social de, com a mínim, dues persones, físiques o jurídiques. Atesa la definició de treball autònom col·lectiu enunciada en l'apartat anterior, a efectes d'aquest estudi únicament tindríem en compte les SRL amb més d'una persona física; per tant, s'exclourien les SRL unipersonals i les formades únicament per persones jurídiques.

A més del tipus bàsic d'SRL, la normativa reguladora regula també dos subtipus més: la societat limitada Nova Empresa (SLNE) i l'SRL professional. Cal tenir en compte que la llei també preveu les societats limitades en règim de formació successiva, que permet constituir SRL amb un capital inferior al mínim

¹⁷ Excepte les transmissions a favor de socis, cònjuges, ascendents o descendents o bé a societats del mateix grup, la transmissió de les participacions socials es restringeix. Així, es permet el pacte estatutari que prohibeixi la transmissió *inter vivos* de les participacions amb caràcter temporal o definitiu, al mateix temps que es consideren nul·les les clàusules estatutàries que pràcticament permetin la lliure transmissió voluntària per actes *inter vivos*.

exigit per la llei (3.000 euros) i progressivament assumir aquesta xifra. Mentre no s'assumeix, el règim jurídic és específic (art. 4 Llei de societats de capital).

Atès que les societats professionals poden tenir altres formes jurídiques a banda de l'SRL, es tracten en un apartat específic (2.3.6). A continuació es fa un breu comentari sobre les SLNE.

Societat limitada Nova Empresa

La monografia de González (2008) és l'única que analitza les SLNE com a possible forma de treball associat. Van ser creades per la Llei 14/2013 de suport als emprenedors i la seva internacionalització,¹⁸ amb dos objectius clars: d'una banda, crear una forma jurídica més simple i flexible per adequar-se a les necessitats de les micropimes, i de l'altra, simplificar el marc normatiu de les pimes, en compliment de les directrius europees en aquest àmbit (Martínez, 2014).

Malgrat això, és una forma jurídica que ha rebut moltes crítiques, entre les quals destaquen precisament, la rigidesa del règim jurídic (Martínez, 2014; Sánchez, 2014). Una de les novetats que introduïa era la constitució telemàtica, per la qual cosa es van estandarditzar els estatuts (per reduir el temps de revisió), fet que, paradoxalment, en va afavorir la rigidesa. Com constata Martínez (2014), aquesta rigidesa es va estendre a altres àmbits del règim jurídic de l'organització interna d'aquestes societats.

És una societat tancada i de caràcter personalista: els socis han de ser sempre persones físiques i no poden ser-ne més de cinc.

Les dades sobre la constitució de les SLNE validen les crítiques rebudes. Així, segons les estadístiques del Col·legi de Registradors d'Espanya, l'any 2013 se'n van constituir 137 a tot l'Estat i 23 a Catalunya, mentre que l'any 2018 se'n van constituir 31 i 1, respectivament.

2.3.3. LES SOCIETATS CIVILS

Definició

L'art. 1.665 del Codi civil (CC) defineix les societats civils com un "contracte pel qual dues o més persones s'obliguen a posar en comú diners, béns o indústria, amb la finalitat de compartir els guanys".

Díez-Picazo i Gullón (2002) destaquen com a nota distintiva d'aquest tipus de societat la finalitat comuna que persegueixen els socis. En el contracte de societat, els socis no intercanvien entre ells prestacions, sinó que les coordinen per obtenir un objectiu comú. Cada soci obté uns rendiments o beneficis, però no dels altres socis com en els altres contractes civils, sinó directament dels rendiments de l'actuació i del patrimoni en comú. Ens trobem doncs, davant d'un contracte associatiu, caracteritzat per la col·laboració o cooperació de les parts contractants per assolir l'objectiu comú.

Les societats civils poden ser universals (de tots els béns presents o de tots els beneficis; art. 1.673 CC) o particulars (en referir a coses determinades, el seu ús o els fruits, una empresa concreta o l'exercici d'una professió o art; article 1.678 CC).

D'altra banda, destaca Espín (2009) que són societats de persones, basades en l'element personal (*intuitus personae*). En aquestes societats el treball és generalment una aportació a l'establiment de la relació associativa, és a dir, com a aportació a la finalitat social (Espín, 2009). El soci industrial és la persona física que adquireix la condició de soci a través de l'aportació directa i personal del seu treball (Espín, 2009).

¹⁸ Llei 14/2013, de 27 de setembre, de suport als emprenedors i la seva internacionalització. BOE núm. 233, de 28.09.2013.

Segons González (2008) el treball autònom col·lectiu (o associat) també té lloc en societats civils, però des d'aquesta perspectiva considera que aquestes societats (i les col·lectives i comanditàries simples) són "inespecífiques", en el sentit de no estar concebudes de manera directa o preferent per realitzar activitats personals i professionals en comú.

L'autor defensa que l'aportació de treball que fa el soci industrial en aquestes societats no pot considerar-se associada en sentit estricte, atès que és conseqüència i no causa de la condició de soci, i pot correspondre a qualsevol dels socis, amb independència de la seva aportació social, o fins i tot a tercers no socis (González, 2008).

Motius per crear una societat civil

Tot i ser una forma jurídica poc estesa, s'acostuma a recomanar per a negocis petits que exigeixin inversions no molt altes. Entre els diferents supòsits que es manifesten en el tràfic jurídic sota la forma de societat civil poden destacar-se com a més representatius els següents (Francis Lefebvre, 2018b): societats d'explotació agrària, societats d'artesans, societats d'ús i gaudi, algunes situacions derivades del tràfic immobiliari (comunitats per construir, aportacions de solar a canvi d'obra futura, etc.) i també docents que aporten la seva activitat a una societat (que és diferent del supòsit en què una empresa organitza una activitat educativa).

Règim jurídic

Els articles 1.665 i ss. CC estableixen el règim jurídic específic de les societats civils. A més dels aspectes comentats anteriorment, cal tenir en compte els següents:

- L'art. 1.665 CC determina que les societats civils comporten la posada en comú de diners, béns o indústria. En principi són possibles les societats amb aportacions d'indústria únicament (STS de 30.9.1991), si bé és difícil que una societat pugui operar sense un patrimoni mínim (Díez-Picazo i Gullón, 2002).
- L'objecte social ha de ser lícit i ha d'establir-se en interès de tots els socis (art. 1.666 CC).
- Els socis que aporten capital són socis capitalistes i els que aporten treball, socis industrials.
- La responsabilitat dels socis en cas de deutes de la societat és proporcional a les seves quotes, no solidària entre ells (art. 1.698 CC) i si la societat té personalitat jurídica pròpia, serà subsidiària respecte a la d'aquesta (Díez-Picazo i Gullón, 2002). És a dir, només han de respondre en cas que prèviament s'hagi actuat contra la societat i aquesta no respongui ni amb els seus béns ni drets (Francis Lefebvre, 2018b).

2.3.4. LES SOCIETATS COL·LECTIVES

Definició

El CCo no conté una definició clara de la societat col·lectiva, si bé Martínez (2014, p. 55) la defineix a partir del concepte general de societat (arts. 116 CCo i 1.665 CC): "contracte entre dues o més persones, pels quals els contractants (els socis) s'obliguen a posar en comú elements patrimonials (béns o diners) i/o activitat de treball (indústria) per assolir una finalitat comuna, habitualment l'obtenció de beneficis que puguin repartir-se entre els socis, i que s'obtindran mitjançant el desenvolupament en comú d'una activitat o objecte social". Aquestes societats agrupen socis col·lectius, implicats en la gestió de la societat i responsables il·limitadament dels seus deutes (arts. 127 i 129 CCo; González, 2008).

Igual que les societats civils, les societats col·lectives són societats personalistes, perquè es basen en la confiança recíproca dels socis. La condició de soci no es configura com una posició econòmica i impersonal, sinó com una posició personalitzada i estable mentre subsisteixi la societat (Martínez, 2014). Generalment estan formades per un nombre reduït de socis, que consideren que la constitució i el funcionament d'aquestes societats és més simple que les capitalistes. Així mateix, cal destacar que és un tipus de societat tancada, atès que per transmetre la condició de soci i per constituir-se com a soci és necessari el consentiment de la resta, llevat de pacte en contra (art. 143 CCo).

La diferència entre les societats mercantils i les civils és un tema no exempt de controvèrsia. Si bé la norma és clara, en funció de la naturalesa (mercantil o no) de l'activitat de la societat, hi ha tant criteris objectius com subjectius per determinar-ho i no és un tema resolt per la jurisprudència (Francis Lefebvre, 2018b).

En aquestes societats, el treball és una aportació del soci a la finalitat social (Espín, 2009). Amb tot, algun autor considera que s'hi dona treball associat inespecífic, en ser societats no concebudes de manera directa o preferent per realitzar activitats personals i professionals en comú (González, 2008).

Ara bé, altres consideren que el règim de responsabilitat dels socis (solidària amb la societat i entre ells; arts. 127 CCo i 1.137 CC) la configura com una "comunitat de treball", amb plena assumpció de riscos (Martínez, 2014, p. 56).

Motius per constituir una societat col·lectiva

Les societats col·lectives són un dels tipus més antics, d'origen medieval. Originàriament, eren creades per famílies dedicades al comerç, com una evolució de les comunitats hereditàries familiars que continuaven l'explotació del comerç patern i que es va transformar en una comunitat de treball entre persones sense vincles familiars, però entre les quals hi havia una important confiança mútua (Ballester, García, Purcalla *et al.*, 2007; Sánchez i Sánchez-Calero, 2009).

Estan regulades al CCo i en alguns preceptes del Reglament del Registre Mercantil (RRM),¹⁹ fet que provoca que el seu règim jurídic sigui qualificat d'antiquat i "anacrònic" (Martínez, 2014). Segons aquest autor, la regulació desfasada que els és aplicable i els inconvenients del seu règim jurídic (sobretot la intransmissibilitat de la condició de soci i el rigor de la responsabilitat personal) expliquen perquè cada vegada n'hi ha menys.

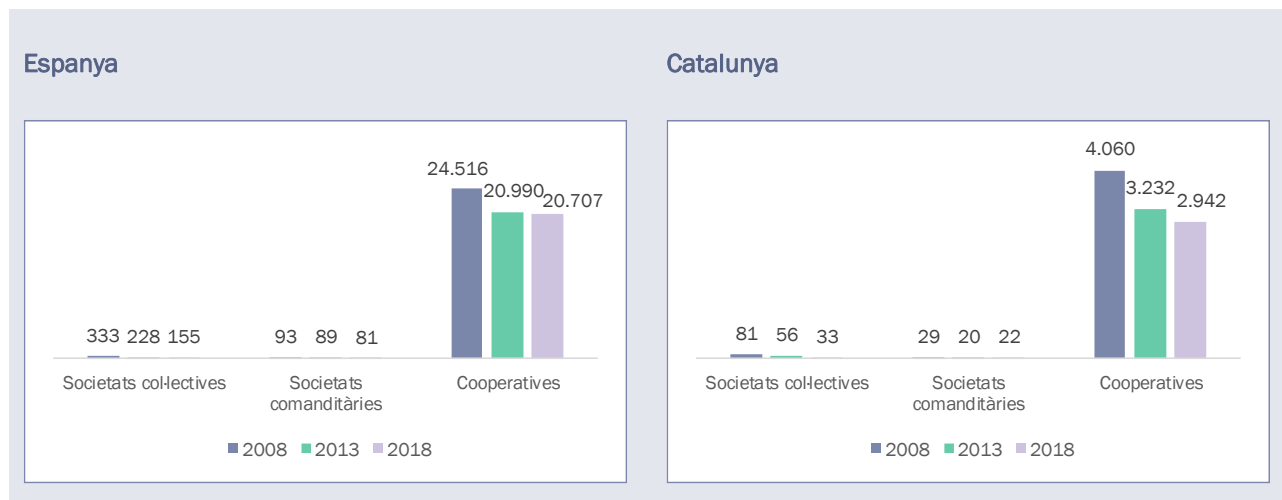
Les dades del Col·legi de Registradors d'Espanya confirmen que és una forma jurídica en desús, atès que representen el 0,05% de les creades l'any 2018. D'altra banda, els gràfics següents contenen el nombre de societats col·lectives, comanditàries simples i cooperatives actives, per Espanya i Catalunya, a partir de les dades del DIRCE. Cal tenir en compte que per qüestions metodològiques les dades de cooperatives segons aquesta font són inferiors a les que publica tant el Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social com el Registre de Cooperatives de Catalunya. Per exemple, a Catalunya hi ha 4.410 cooperatives inscrites a la Seguretat Social el quart trimestre del 2007 segons dades del Ministeri i 4.090 segons dades del Registre de Cooperatives de Catalunya, mentre que el DIRCE indica que n'hi ha 2.942 l'any 2018.²⁰

L'any 2018 les societats col·lectives representen el 0,005% de les empreses actives (tant en l'àmbit estatal com català). En termes absoluts, s'han reduït a la meitat en deu anys (han decrescut el 53,0% en l'àmbit estatal i el 59,3% a Catalunya).

¹⁹ Reial decret 1784/1996, de 19 de juliol, pel que s'aprova el Reglament del Registre Mercantil. BOE núm. 184, de 31.07.1996.

²⁰ Les dades del DIRCE es refereixen a les empreses actives l'1 de gener de l'any de referència. Per tant, en comparar-les amb les relatives al quart trimestre de 2017 només els separa un dia.

GRÀFIC 3. Societats col·lectives, comanditàries i cooperatives actives segons el DIRCE. Espanya i Catalunya, 2008, 2013 i 2018

Unitats: nombres absoluts.

Font: elaboració pròpia a partir de l'INE.

Règim jurídic

La normativa aplicable a aquestes societats és la següent:

- Les disposicions de caràcter general de tota empresa mercantil (arts. 116-124 CCo) i les específiques per a aquestes societats (arts. 124-144 CCo). En concret, les relatives als drets i les obligacions dels socis (arts. 170-174 CCo) i la liquidació de la societat (arts. 218-237 CCo).
- Les previsions de la normativa registral (arts. 209-212 i 238-248 RRM).

Ara bé, gran part d'aquesta normativa és dispositiva i, per tant, admet pacte en contra. En conseqüència, els socis tenen molta llibertat per pactar les regles socials, sempre que siguin lícites i honestes i no estiguin prohibides pel CCo (Francis Lefebvre, 2018b).

Del règim jurídic que configura aquesta normativa, cal destacar els següents aspectes:

- El Tribunal Suprem ha admès constituir una societat col·lectiva sense capital o fons social, és a dir, que només sigui una comunitat de treball (STS de 21.12.2005). D'igual manera, el RRM també ho permet, si bé cal tenir en compte que a la pràctica és difícil constituir una societat sense cap mena d'aportació de capital (Francis Lefebvre, 2018b).
- Aquestes societats són per definició col·lectives i, per tant, mai seran unipersonals (Francis Lefebvre, 2018b; Martínez, 2014).
- Admeten els següents tipus de socis:
 1. Socis capitalistes: aporten diners en efectiu, crèdits o efectes.
 2. Socis industrials: aporten treball, serveis o activitat. Tenen un règim específic en matèria de pèrdues, competència i repartiment de beneficis.
 3. Socis ocults o de fet: socis que no es mostren com a tals davant de terceres persones.

4. Testaferro o soci aparent: persones que no són sòcies però actuen com a tals.

- Atès que l'activitat de la societat constitueix el mode de vida dels socis, poden assignar-se una retribució, ja sigui a l'escriptura de constitució o per acord entre ells. També pot preveure's una quantitat anual per a despeses particulars (Martínez, 2014).
- Derivat del caràcter personalista de la societat, en l'adopció d'acords regeix el principi d'una persona un vot, si bé s'admet pacte per establir un criteri patrimonial o bé la combinació dels dos criteris (Francis Lefebvre, 2018b).
- Una altra conseqüència del caràcter personalista de les societats col·lectives és que un dels deures més importants dels socis és el de fidelitat (Martínez, 2014). Per tant, tots els socis tenen prohibit fer operacions per compte propi (prohibició de competència; arts. 136-138 CCo). Segons Martínez (2014) aquesta regulació és excessiva i obsoleta. En aquest sentit, una de les prohibicions més controvertida és la que afecta el soci industrial, atès que segons l'art. 138 CCo no pot fer negociacions per compte propi (excepte que l'autoritzin expressament).²¹
- La indisponibilitat del règim de responsabilitat dels socis, en no admetre pacte en contra, és la nota distintiva d'aquest tipus societari.
- Els beneficis es distribueixen entre els socis en proporció al seu interès a l'empresa (excepte pacte en contra). Els socis de treball participen en els resultats de l'exercici en la mateixa proporció que el soci capitalista amb la participació més petita de capital, si bé no participen en les pèrdues (Fajardo, 2003).
- Tot i ser una forma jurídica quantitativament residual, tal com demostren les dades, el seu règim jurídic és important, atès que és el que s'aplica a les societats irregulars, és a dir, a aquelles societats pluripersonals amb activitat mercantil que no s'han constituït en el termini previst complint les exigències normatives de forma i publicitat registral de qualsevol altra societat mercantil (Martínez, 2014).

2.3.5. LES SOCIETATS COMANDITÀRIES SIMPLES

Definició

Les societats comanditàries s'inclouen dins del concepte genèric de societat mercantil (comentat en l'apartat anterior) i estan integrades per socis col·lectius i socis comanditaris. Aquests darrers no fan una aportació personal i tenen la responsabilitat limitada al capital aportat (art. 148 CCo; González, 2008).

Cal diferenciar les societats comanditàries simples de les comanditàries per accions (Sánchez, 2014). Aquestes estan regulades per la normativa de societats de capital i tenen un règim jurídic molt similar a les societats anònimes. La particularitat radica en el fet que tenen un o més accionistes col·lectius, és a dir, que s'encarreguen de l'administració de la societat i responen dels deutes socials. Tot i la seva denominació, no és una societat que derivi de la comanditària simple (Sánchez, 2014).

Motius per constituir una societat comanditària simple

Ballester *et al.* (2007) situen l'origen de la societat comanditària simple a l'Edat Mitjana, basat en el lliurament de béns d'una persona a una altra per tal que comerciés amb ells i després participar dels

²¹ Amb la finalitat de dotar de més flexibilitat a aquesta prohibició i adaptar-la al context actual, l'autora proposa interpretar-la de tal manera que comporti que el soci industrial no pot dur a terme una activitat empresarial objectivament i geogràfica concurrent amb la societat i que tampoc no podrà prestar serveis no empresarials si suposa una desatenció dels compromisos amb la societat (Martínez, 2014, p. 68).

beneficis. Va ser la primera societat mercantil que permetia limitar la responsabilitat d'alguns dels socis, si bé avui en dia ha estat superada per les societats de capital (Martínez, 2014). Aquest fet i el règim jurídic aplicable, explica que hagi perdut gran part del seu "atractiu" i que avui sigui un tipus societari en desús, tal com reflecteixen les dades dels apartats anteriors.²² Les dificultats pràctiques derivades de la coexistència de dues classes de socis tampoc ajuden a fer que sigui una forma societària molt utilitzada (Francis Lefebvre, 2018b)

En l'actualitat, la seva utilitat radica en què permet aportar capital a la societat personalista, mitjançant els socis comanditaris, els quals no tenen una implicació més intensa en la societat, és a dir, no gestionen. Per als socis col·lectius és un avantatge, atès que els permet rebre capital sense perdre el control de la societat (Francis Lefebvre, 2018b).

Règim jurídic

Tot i que el règim jurídic aplicable és, per remissió, el mateix que el de les societats col·lectives, cal tenir en compte els següents preceptes:

- Les disposicions generals sobre constitució (arts. 116-124 CCo); drets i obligacions dels socis (arts. 170-174 CCo); rescissió, dissolució i liquidació (arts. 218-237 CCo).
- Les disposicions específiques relatives a les societats comanditàries (arts. 145-150 CCo).
- Normativa registral (arts. 209-212 i 238-248 RRM).

Així mateix, cal destacar les següents característiques:

- Tenen dos tipus de socis: els col·lectius, que responen il·limitadament pels deutes socials i que gestionen la societat (com els socis d'una societat col·lectiva); i els comanditaris, que responen limitadament amb les seves aportacions i no intervenen en la gestió. Als socis col·lectius se'ls aplica el mateix règim jurídic que als socis d'una societat col·lectiva.
- La regulació de les relacions dels socis comanditaris es caracteritza per tenir un marcat biaix desconfiat i restrictiu, completament injustificat en l'actualitat (Martínez, 2014). Els socis comanditaris no estan subjectes a la prohibició de competir amb la societat, però en cap cas la seva actuació pot suposar competència deslleial.
- Atès que és una societat personalista, la qualitat del soci col·lectiu no és transmissible (com en les societats col·lectives).

2.3.6. LES SOCIETATS PROFESSIONALS

Definició

L'art. 1 de la Llei 2/2007 de societats professionals²³ les defineix com aquelles societats que tenen per objecte social l'exercici comú d'una activitat professional. La llei defineix també què s'entén per "activitat

²² Martínez (2014) destaca que té una certa presència, si bé poc representativa a escala estadística, en societats professionals i societats espanyoles integrades en grups amb matrius en països on aquesta figura està més implantada, com ara Alemanya.

²³ Llei 2/2007, de 15 de març, de societats professionals. BOE núm. 65, de 16.03.2007.

professional”²⁴ i per “exercici en comú d’una activitat professional”.²⁵ Precisament, aquests dos elements són el que diferencien una societat professional d’altres formes d’exercici en comú de professions liberals i que es comenten més endavant (Viera, 2014).

Cal tenir en compte que no són un tipus societari nou, sinó que s’aplica el principi de llibertat de forma social i el que es regula és un règim jurídic especial i complementari dels règims legals aplicables a les formes societàries admeses en Dret. En paraules de Viera (2014, p. 422), és “un subtipus que es juxtaposa a qualsevol de les formes societàries previstes en l’ordenament jurídic espanyol”. Per tant, una societat professional tant pot ser una societat personalista (civil, col·lectiva, etc.) com capitalista (societat anònima, de responsabilitat limitada o comanditària per accions) (Francis Lefebvre, 2018b).

Amb tot, són societats conceptualment lluny de les capitalistes, però tampoc únicament basades en el treball. Els elements personal-professional i societari estan molt lligats, gairebé superposats (González, 2008).

Cal distingir una societat professional d’una “societat de professionals” (Francis Lefebvre, 2018b). Així, l’exposició de motius de la llei enumera les diferències entre les societats professionals i les que permeten la prestació de serveis professionals amb diferents finalitats:

- Societats de comunicació de resultats: permeten distribuir els resultats positius o negatius que obtenen a partir de l’exercici individual de la professió;
- Societat de mitjans: permeten compartir la infraestructura necessària per al desenvolupament individual de la professió i optimitzar així els costos de prestació de serveis;
- Societats d’intermediació: serveixen de canalització o comunicació entre el client i el professional persona física que desenvolupa l’activitat professional (i que integra la societat).

Motius per constituir una societat professional

La figura de les societats professionals es va regular amb la finalitat de comptar amb una forma societària que proporcionés un marc més flexible i alhora protector per al desenvolupament associat de determinades professions (González, 2008).

El caràcter imperatiu de l’art. 1 de la Llei 2/2007 comporta que part de la doctrina defensi que el règim jurídic que preveu s’apliqui de manera obligatòria a les societats que compleixen els requisits per ser professionals, si bé altres autors, com Viera (2014), defensen que cal que concorri la voluntat de les parts de constituir una societat professional.

El gràfic següent mostra com l’any després d’entrar en vigor la Llei de les societats professionals se’n van constituir més de 3.000 a tot l’Estat, dada que no s’ha tornat a assolir, si bé cada any se’n constitueixen més de mil. El gràfic següent inclou algunes de les formes societàries que ja s’han analitzat, per aportar una visió comparada de la constitució de les diferents formes societàries que canalitzen el treball autònom col·lectiu.

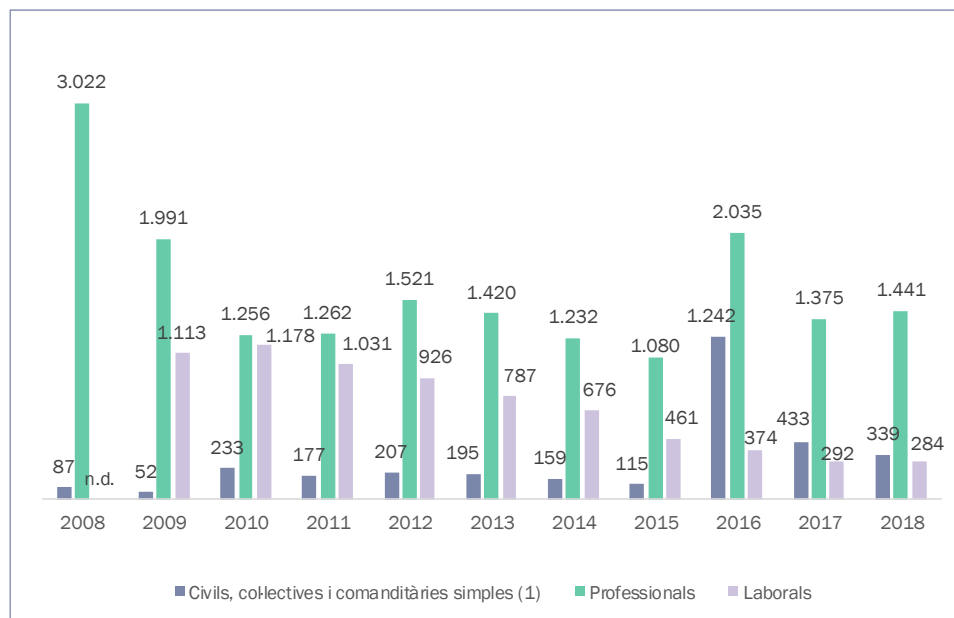
Amb tot, aquesta comparació és incompleta perquè no inclou les cooperatives. Les dades del Col·legi de Registradors de la Propietat d’Espanya no recullen el nombre real de cooperatives constituïdes, atès que aquestes societats no necessiten inscriure’s al Registre de la Propietat per ser vàlidament constituïdes i

²⁴ L’art. 1 de la Llei de societats professionals defineix “activitat professional” com aquella que per tal d’exercir-la es necessita titulació universitària oficial, o titulació professional per a l’exercici del qual sigui necessari acreditar una titulació universitària oficial, i inscripció en el corresponent col·legi professional.

²⁵ Quan els actes propis d’aquesta siguin executats directament sota la raó o denominació social i li siguin atribuïts a la societat els drets i obligacions inherents a l’exercici de l’activitat professional com a titular de la relació jurídica establerta amb el client.

tenir personalitat jurídica, sinó que la Llei de cooperatives preveu que s'han de constituir mitjançant escriptura pública que s'ha d'inscriure en el Registre de Societats Cooperatives (arts. 7 de la llei estatal i 11 de la llei catalana).

GRÀFIC 4. Societats civils, mercantils, professionals i laborals per any de constitució. Espanya, 2008-2018

Unitats: nombres absoluts.

(1) Per als anys 2008 i 2009 no s'inclou el nombre de societats civils constituïdes per manca de disponibilitat.

Font: elaboració pròpia a partir del Col·legi de Registradors d'Espanya.

Règim jurídic

La Llei 2/2007 de societats professionals concreta el règim jurídic que s'aplica a aquestes societats, que amb caràcter supletori es regiran per les normes corresponents a la forma social adoptada (art. 1.3). Destaquen els següents aspectes:

- Aquestes societats únicament podran tenir per objecte social l'exercici en comú de les activitats professionals, que podran dur a terme de manera directa o a través de la participació en altres societats professionals (art. 2). Ara bé, poden exercir diverses activitats professionals, sempre que el seu exercici no hagi estat declarat incompatible per una norma de rang legal (art. 3).
- Els socis poden ser professionals i no professionals. Els primers han de ser persones físiques que compleixin els requisits exigits per a l'exercici de la professió que constitueixi l'objecte social; o bé també pot ser-ho una societat professional degudament inscrita en el col·legi professional corresponent.
- A més de l'obligació d'aportació al capital social de béns o drets, els socis professionals estan obligats a prestar els serveis professionals com a prestació accessòria, en l'àmbit de l'objecte social de la societat (Francis Lefebvre, 2018b). Els estatuts han de regular amb detall aquesta prestació de serveis (contingut, si és gratuïta o retribuïda, etc.)
- La importància dels socis professionals es manifesta en exigir la llei que ells han de tenir el control de la societat, tant pel que fa als elements patrimonials com personals, inclòs l'òrgan d'administració (art. 4.2 i 3). Així mateix, la llei exigeix que tinguin la majoria del capital social i dels drets de vot. Si l'administració correspon a un òrgan unipersonal o hi ha consellers delegats, aquests càrrecs han de ser ocupats per socis professionals.

- La responsabilitat dels professionals (siguin socis o no) que han intervingut en la prestació d'un servei és personal, amb independència de la responsabilitat de la societat.

2.3.7. EL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU EN EL MÓN AGRARI

González (2008) destaca que en el sector agrari hi ha una important concentració de treball en comú, sovint concretat en formes d'economia social. La majoria no són cooperatives, sinó societats agràries de transformació (SAT). Ara bé, aquest autor constata que aquestes societats no sempre donen cobertura a formes de treball autònom col·lectiu, atès que no sempre se'n donen els elements definitoris. A continuació es defineix i s'explica breument el règim jurídic d'aquestes formes societàries. Cal tenir en compte però, que s'inclouen en aquest apartat les parceries, si bé en la figura 2 s'han classificat en la zona grisa del concepte de treball autònom col·lectiu.

Les cooperatives agràries

Les cooperatives agràries són alhora societats de persones i d'empreses (Confederació de Cooperatives de Catalunya, 2018). L'art. 110 de la Llei catalana de cooperatives les defineix com aquelles cooperatives que tenen per objecte la producció, la transformació i la comercialització dels productes obtinguts a les explotacions o a les terres dels socis i, accessòriament, la prestació de serveis i subministraments i, en general, qualsevol operació i servei amb l'objectiu d'assolir la millora econòmica, social o tècnica dels socis o de la mateixa cooperativa.

La llei preveu dos tipus de socis: els comuns, que són titulars d'explotacions agrícoles, ramaderes i forestals i les persones que participen en l'activitat cooperativitzada agrària aportant llur producte a la cooperativa; i els socis col·laboradors, que segons la llei són els que duen a terme aquestes activitats i no es poden considerar socis comuns.

Les cooperatives agràries també poden fer conjuntament l'explotació comunitària d'una terra i l'aprofitament de bestiar, de terres i d'immobles susceptibles d'explotació agrària (art. 110.4). Aquesta és l'única referència que conté la llei catalana a l'explotació comunitària de la terra, si bé la llei estatal regula un tipus específic de cooperatives amb aquesta denominació.

Així, l'art. 94 de la llei estatal defineix aquestes cooperatives com aquelles que associen a titulars de drets d'ús i gaudi de terres o d'altres béns immobles (susceptibles d'explotació agrària) i que cedeixen aquests drets a la cooperativa, amb independència de si hi presten treball o no. També s'hi poden associar altres persones físiques que sense cedir a la cooperativa drets de gaudi sobre béns, hi aporten treball per a l'explotació comuna, així com dur a terme les activitats que la llei preveu que realitzen les cooperatives agràries.

El *Llibre blanc de l'economia social* constata que les cooperatives agràries són alhora societats de persones i empreses (Departament de Treball, 2001). Les persones dedicades a l'agricultura i la ramaderia s'agrupen voluntàriament en cooperatives, les quals són la prolongació de les seves explotacions, en el sentit que els permet gestionar en comú el seu *input* de producció, la maquinària, la transformació del producte i la valoració de la seva producció, amb l'objectiu final d'optimitzar la renda.

Les societats agràries de transformació

Les SAT es constitueixen a partir d'un contracte de societat mitjançant el qual diverses persones interessades en els sectors agrari, ramader o forestal, s'uneixen i creen una entitat de naturalesa civil amb la finalitat de compartir els beneficis (Francis Lefebvre, 2018b). L'origen històric d'aquestes societats es retrotrau als Antics Grups Sindicals de Colonització (1941) i als "Horts Familiars".

El règim jurídic de les SAT amb domicili social a Catalunya ve determinat pel Decret 199/2013,²⁶ aprovat pel Govern de la Generalitat. En l'àmbit estatal és aplicable el Reial decret 1776/1981.²⁷ El Decret defineix les SAT (art. 3.1) com societats civils de finalitat econòmica social que, en benefici dels seus socis, tenen per objecte la producció, transformació i comercialització de productes agrícoles, ramaders o forestals, la realització de millores en el medi rural, promoció i desenvolupament rural i agraris, així com la prestació de serveis comuns. Aquesta norma n'estableix les regles bàsiques de constitució, funcionament, dissolució i liquidació.

Segons González (2008) són una de les modalitats típiques de treball associat, juntament amb les cooperatives, les societats laborals i les societats professionals. En destaca el caràcter personalista, seguint la doctrina del Tribunal Suprem (sentència de 29.6.2001). Atès el seu objecte social i les seves finalitats, són properes a les cooperatives d'explotació comunitària de la terra i a les cooperatives agràries. Cal tenir en compte també que la Llei d'economia social²⁸ les considera incloses en el concepte d'economia social si es regeixen pels principis que enuncia aquesta llei (art. 5).

Poden ser socis d'una SAT les persones titulars d'explotacions agràries o forestals o que siguin treballadores agràries, les persones jurídiques que tinguin finalitats agràries (encara que no siguin titulars d'explotacions agràries) i les persones propietàries o usufructuàries de finques subjectes a parceria, masoveria o altres contractes d'on obtinguin una participació en espècie en els productes obtinguts (art. 6.1). En tots els casos, la majoria de socis han de ser titulars d'explotacions agràries o treballadors agraris.

El Decret estableix que el nombre mínim de socis per constituir una societat és de tres (art. 6.2), si bé s'admet que siguin dos o un en cas que, un cop constituïda, la disminució sigui resultat d'una transmissió de participacions, *inter vivos* o *mortis causa*, entre familiars.

Pel que fa al règim de responsabilitat social, la normativa catalana estableix que dels deutes socials respon, en primer lloc, el patrimoni de la societat, i subsidiàriament, responen els socis, de forma mancomunada i il·limitada, excepte pacte en contra.

El caràcter personalista d'aquestes societats també es manifesta en el règim d'adopció d'acords, basat en el principi d'una persona, un vot (art. 23.1). No obstant això, els estatuts poden establir que per adoptar acords que comportin obligacions econòmiques per als socis s'estableixi un sistema de vots proporcional a la participació de cada soci en el capital social o, també, d'un vot ponderat en proporció al volum de l'activitat realitzada pel soci amb la SAT (art. 23.2).

La normativa vigent no estableix un import mínim pel capital social, si bé ha d'estar subscrit totalment en el moment de constitució de la SAT i ha de ser desemborsat com a mínim en una quarta part. La resta ha de ser desemborsada en un termini de 6 anys (art. 10.3).

Les aportacions dels socis poden ser dineràries i no dineràries. El decret català prohibeix que el treball o els serveis siguin objecte d'aportació (art. 11.1), a diferència de la normativa estatal que no regula les aportacions i, conseqüentment, s'aplica el règim jurídic dels socis industrials previst pel Codi civil per a les societats civils (art. 1.689 CC; Francis Lefebvre, 2018b).

Durant l'any 2018 es van constituir a tot l'Estat espanyol 54 noves SAT, dues de les quals a Catalunya, segons el Registre de la Direcció General d'Indústria Alimentària del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació. Així mateix, a 31 de desembre de 2018 constaven 12.379 SAT inscrites.

²⁶ Decret 199/2013, de 23 de juliol, sobre les societats agràries de transformació de Catalunya. DOGC núm. 6425, de 25.07.2013.

²⁷ Reial decret 1776/1981, de 3 d'agost, pel qual s'aprova l'Estatut que regula les societats agràries de transformació. BOE núm. 194, de 14.08.1981.

²⁸ Llei 5/2011, de 29 de març, d'economia social. BOE núm. 76, de 30.03.2011.

D'altra banda, al Registre del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació de la Generalitat de Catalunya hi consten inscrites 1.108 SAT (març de 2018).

La parceria laboral i associativa

González (2008) és l'únic autor de la bibliografia consultada que classifica, tot i que amb reserves, les parceries laborals i associatives com a forma de treball associat en el món agrari, tenint en compte el seu objecte, règim jurídic i finalitat. Per aquest motiu, la figura 2 classifica les parceries en la zona grisa del concepte de treball autònom col·lectiu. Malgrat això, es comenta en aquest apartat, atesa la seva vinculació amb el món agrari.

Cal tenir en compte però, que González analitza les formes jurídiques regulades per la normativa estatal i que aquestes no sempre es corresponen exactament amb les formes jurídiques regulades pel dret civil català.

Així, a Catalunya la parceria està regulada als articles 623-30 a 623-32 del Llibre VI del Codi civil de Catalunya.²⁹ La defineix com el contracte de conreu en el qual la persona propietària cedeix a la parcera l'explotació d'una finca a canvi d'una participació en els productes obtinguts, amb contribució o sense contribució de la persona propietària en les despeses. La regulació del Codi civil deixa ampli marge a l'autonomia de les parts, si bé estableix unes obligacions d'informació i comunicació a la persona parcera. Per la qual cosa, la consideració de si es tracta de treball autònom col·lectiu (amb les notes identificades a l'apartat 2.1) dependrà del règim jurídic aplicable a cada parceria.

En canvi, la Llei estatal d'arrendaments rústics defineix la parceria laboral com un contracte d'explotació agrària o agropecuària pel qual la persona propietària cedeix l'ús temporal de la terra a un/a agricultor/a i acorden el repartiment dels productes o fruits en parts al·lòtiques en proporció a les seves aportacions respectives (art. 28).³⁰

El capítol IX d'aquesta llei estableix el règim jurídic d'aquest contracte, que s'aplicarà en defecte de pacte exprés, normes forals o dret especial i costum. Així mateix, es preveu l'aplicació supletòria de la Llei d'arrendaments rústics si els preceptes aplicables no resulten contraris a la naturalesa essencial del contracte de parceria.

Malgrat l'ús del terme "laboral", la llei estableix la presumpció que el contracte de parceria no comporta cap mena de relació laboral entre les parts, excepte pacte en contra.

La parceria laboral és en realitat un contracte d'arrendament (cessió d'una explotació) i un de societat (repartiment de productes) on les parts tenen una posició diferent i per tant, les aportacions que hi fan també. González (2008) considera que es donen certes dosis de subordinació i alienabilitat (capital-treball) que l'allunyarien del concepte de treball associat. Amb tot, depèn de cada cas i dels termes que s'hagin pactat, atès que quedaria clarament descartat en cas que s'hagués establert una relació laboral entre les parts.

D'altra banda, l'art. 32 de la Llei d'arrendaments rústics defineix la parceria associativa com aquells contractes parciaris en què dues o més persones aporten o posen en comú l'ús i gaudi de finques, capital, treball i altres elements de producció, amb la finalitat de constituir una explotació agrària, ramadera o forestal, o de fer-la més gran. Aquest contracte inclou l'acord de repartiment del benefici que obtinguin de manera proporcional a les seves aportacions.

²⁹ Llei 3/2017, del 15 de febrer, del llibre sisè del Codi civil de Catalunya, relatiu a les obligacions i els contractes, i de modificació dels llibres primer, segon, tercer, quart i cinquè. DOGC núm. 7314, de 22.02.2017.

³⁰ Llei 49/2003, de 26 de novembre, d'arrendaments rústics. BOE núm. 284, de 27.11.2003.

Segons González (2008) en aquest cas, el fet que una pluralitat de persones posin en comú els mitjans de producció o explotació agrària (finques, capital i treball) i es reparteixin els beneficis en el marc d'una societat els atorga els trets característics del treball associat, convertint-se en una fórmula propera a les cooperatives d'explotació comunitària de la terra i les societats agràries de transformació.

2.3.8. ALTRES FORMES SOCIETÀRIES QUE SE SITUEN EN LA ZONA GRISA

2.3.8.1. LES SOCIETATS LABORALS

Definició

Part de la doctrina consultada considera que les societats laborals són també exemples de treball associat, per la seva proximitat a les cooperatives i la tipologia de societats que representen (Espín, 2009). Així, Castaño (2000; p. 25) considera que “sociològicament són empreses germanes”. Ara bé, la naturalesa laboral del vincle entre la societat i els socis treballadors pot portar a qüestionar aquesta classificació, per la qual cosa les situem en la zona grisa del concepte de treball autònom col·lectiu.

Les societats laborals són un tipus societari gairebé únic a Europa, atès que hi ha experiències similars a altres països,³¹ però no són exactament iguals. El seu origen se situa en la crisi espanyola de principis dels anys 70, quan moltes empreses privades tancaven per la crisi i les persones treballadores s'organitzaven i les intentaven continuar. Aquest origen vinculat a situacions de crisi d'ocupació les apropa a les cooperatives de treball associat (Torrente, 1996).

A grans trets, les societats laborals són societats anònimes o bé de responsabilitat limitada en les quals la majoria del capital és propietat de les persones que hi presten els seus serveis, podent pertànyer la resta del capital a socis de capital (Castaño, 2000). El que determina que una societat sigui laboral és que la major part del capital social ha de ser propietat del personal, contractat laboralment i per temps indefinit (Espín, 2009). És l'exemple més clar de convivència de dues relacions (societària i laboral) en un mateix titular.

Són societats personalistes i obertes a tota persona que compleixi els requisits per ser soci (Fajardo, 2003). Aquestes característiques contrasten amb el caràcter tancat de les societats de responsabilitat limitada o amb la naturalesa oberta, però incondicionada, de les societats anònimes (Fajardo, 2003).

Motius per crear una societat laboral

Una societat laboral no “es crea”, sinó que es qualifica en complir determinats requisits. La voluntat de complir-los pot respondre a diferents motius (Francis Lefebvre, 2018b):

- Són la resposta de les persones que treballen en empreses en crisi, que es transformen per evitar el tancament i la pèrdua de llocs de treball.
- Com a mesura de foment de l'ocupació.
- Com a via per garantir la participació de les persones treballadores a l'empresa.
- Per gaudir d'avantatges fiscals.

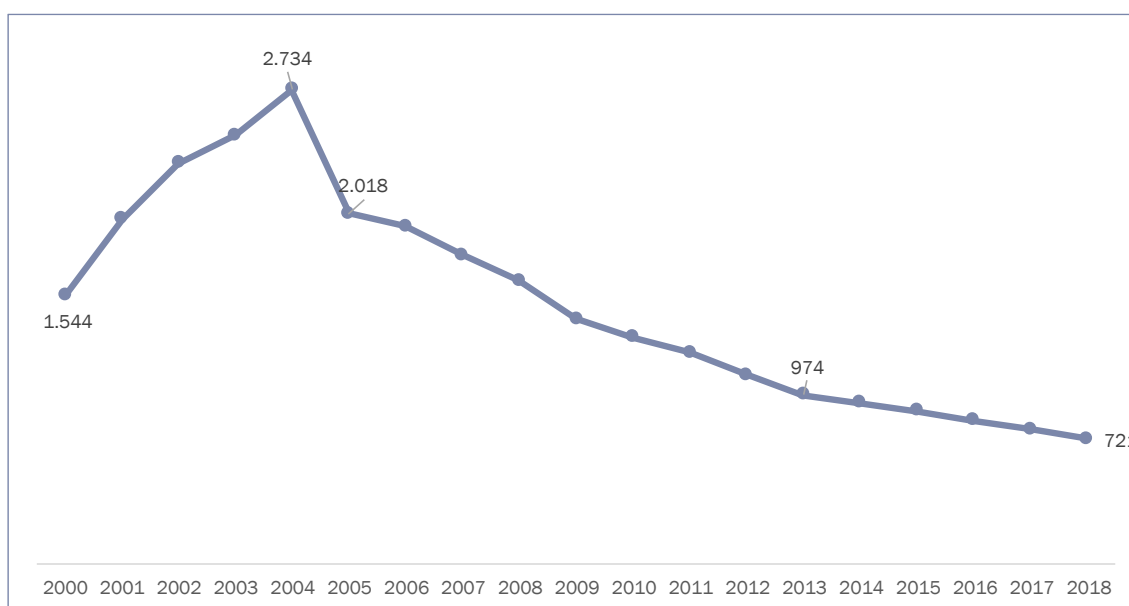
³¹ Experiències similars són, a Alemanya, la societat anònima amb accionariat treballador i als EUA, l'*Employee Stock Ownership Plan* (Torrente, 1996, p. 114-119).

A la pràctica, aquestes societats donen cobertura a pimes de caràcter familiar o tancat, amb una activitat relacionada amb la indústria bàsica i que els aporta dos avantatges: manteniment pels socis del lloc de treball i règim fiscal avantatjós (Francis Lefebvre, 2018b)

La vinculació entre les societats laborals i les situacions de crisi econòmica i d'ocupació és fins i tot més estreta que en el cas de les cooperatives, atès que ja des del seu origen van ser concebudes com un instrument de manteniment de l'ocupació, com ja s'ha explicat.

Ara bé, les dades del nombre de societats laborals en alta a la Seguretat Social mostren com des de l'any 2004 tenen una tendència decreixent, tal com recull el gràfic següent.

GRÀFIC 5. Societats laborals en alta a la Seguretat Social. Catalunya, 2000-2018

Unitats: nombres absoluts.

Nota: dades a IV trimestre.

Font: elaboració pròpia a partir de Treball, Migracions i Seguretat Social.

Règim jurídic

Les societats laborals estan regulades per la Llei 44/2015,³² segons la qual poden obtenir aquesta qualificació les societats anònimes o de responsabilitat limitada que compleixin els requisits següents (art. 1.2):

- a) Que, com a mínim, la majoria del capital social sigui propietat de les persones que hi prestin serveis retribuïts de manera personal i directa, en virtut d'una relació laboral per temps indefinit;
- b) Que cap dels socis sigui titular d'accions o participacions socials que representin més de la tercera part del capital social excepte que:
 1. La societat laboral es constitueixi inicialment per dos socis treballadors amb contracte per temps indefinit, en la qual tant el capital social com els drets de vot estaran repartits al 50%, amb l'obligació que en el termini màxim de tres anys incorporin un tercer soci com a mínim;³³

³² Llei 44/2015, de 14 d'octubre, de societats laborals i participades. BOE núm. 247, de 15.10.2015.

³³ Muñecas (2015) afirma que la possibilitat de crear societats laborals amb dos socis és una mesura per fomentar la creació i posterior qualificació d'aquests empreses.

2. Els socis siguin entitats públiques, de participació majoritàriament pública, entitats no lucratives o de l'economia social. En aquest cas la participació podrà representar més de la tercera part de capital social sense arribar al 50%.
- c) Que el nombre d'hores a l'any treballades pel personal assalariat amb contracte per temps indefinit i que no sigui soci no superi el 49% del còmput global d'hores a l'any treballades en la societat laboral pel conjunt dels socis treballadors.

La constitució d'aquestes societats es regeix per les normes generals de constitució de societats anònimes i de responsabilitat limitada.³⁴ Les especialitats deriven de l'obtenció de la qualificació de laborals, que comporta complir les condicions anteriors i sol·licitar la qualificació o bé al Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social o a l'òrgan competent de la Comunitat Autònoma (art. 2.1 Llei 44/2015).

En cas que la societat deixi de complir els requisits per ser considerada laboral i incompleixi els terminis legals per corregir la situació, l'administració competent desqualificarà la societat prèvia instrucció de l'expedient corresponent (art. 15). La desqualificació no afecta la continuïtat de la personalitat jurídica de la societat, que seguirà com a societat anònima o de responsabilitat ordinària, a no ser que els estatuts prevegin com a causa de dissolució la pèrdua de la qualificació de laboral (art. 15.6).

El capital social està dividit en accions nominatives o en participacions socials, que poden ser de dues classes:

- Classe laboral: aquelles que són propietat del personal assalariat amb contracte indefinit (els socis laborals).
- Classe general: la resta d'accions o participacions (dels socis no laborals).

La llei preveu un règim especial de transmissió de les accions i participacions (art. 6), que va dirigit a afavorir l'adquisició de la condició de soci per part de les persones treballadores (Francis Lefebvre, 2018b). Cal tenir en compte que per facilitar la seva gestió i transmissió, totes han de tenir el mateix valor nominal, atorgar els mateixos drets econòmics i han de comportar dret a vot.

La llei també preveu que les societats laborals, igual que les cooperatives, gaudeixin de beneficis fiscals, previstos a l'art. 17: bonificació del 99% de les quotes de l'impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats que es meritin per transmissions patrimonials oneroses, per l'adquisició de béns o drets provinents de l'empresa de la qual procedeix la majoria de socis treballadors.

Per últim, cal constatar que tot i les similituds entre les societats laborals i les cooperatives cal tenir presents algunes diferències. Així, si bé ambdós tipus societaris són societats obertes, les societats laborals no tenen patrimoni irrepartible (com sí que tenen les cooperatives), fet que fa més car l'ingrés d'un nou soci, atès que ha d'aportar el valor real de la participació o acció que adquireix (Fajardo, 2003). Tot i que la llei de societats laborals reconeix un dret preferent d'adquisició en cas de transmissió d'accions o participacions, pot ser econòmicament impossible pel soci adquirir-lo, atès que ell busca més treballar que invertir. En cas de baixa del soci, aquest no té dret al reemborsament de la seva part social.

D'altra banda, en les societats laborals no aplica el principi una persona un vot, sinó que ve determinat pel capital social. Finalment, i com es veurà a l'apartat 2.4, cal tenir en compte que la relació entre el soci i la societat laboral és laboral, i no societària com en el cas de les cooperatives.

³⁴ Reial decret legislatiu 1/2010, de 2 de juliol, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de societats de capital. BOE núm. 161, de 03.07.2010.

2.3.8.2. LES COOPERATIVES D'ENSENYAMENT

L'art. 121 de la Llei catalana de cooperatives regula les d'ensenyament. Les defineix com aquelles que tenen per objecte procurar o organitzar qualsevol mena d'activitat escolar o docent, en alguna branca del saber o de la formació tècnica, artística, esportiva o d'altres, i també prestar serveis que facilitin l'activitat docent, com la venda de material, la pràctica de l'esport o els serveis de cuina, entre altres. També poden tenir per finalitat educar l'alumnat dels centres escolars en la pràctica cooperativista. Amb aquest objecte, poden produir i distribuir, exclusivament entre els socis, béns i serveis que siguin d'utilitat escolar o que tinguin aplicació en el seu progrés cultural.

Les cooperatives d'ensenyament són formades per la lliure associació de pares, mares, alumnes, persones que els representen legalment i personal docent i no docent, llevat del que disposin els estatuts socials. En aquest cas se'ls apliquen els criteris establerts per a les cooperatives integrals³⁵ i s'ha de regular expressament en els estatuts la proporcionalitat entre els diversos col·lectius a l'hora de l'exercici dels drets.

Si la cooperativa està formada únicament per pares i mares o alumnes, és a dir, els demandants o beneficiaris del servei educatiu (Confederació de Cooperatives de Catalunya, 2018), la llei preveu que se'ls apliqui la normativa de les cooperatives de consum (art. 121.3). Per últim, si només associen personal docent i no docent, se'ls apliquen les normes de treball associat (121.4) i, per tant, són una forma de treball autònom col·lectiu en assimilar-se a la cooperativa de treball associat.

2.3.8.3. LES COOPERATIVES SANITÀRIES

Les cooperatives sanitàries són cooperatives d'assegurances l'activitat empresarial de les quals consisteix a cobrir riscos relatius a la salut dels socis o assegurats i de llurs persones beneficiàries (art. 128 Llei catalana de cooperatives). El seu règim jurídic ve determinat per aquesta llei, la legislació vigent sobre assegurances privades (pel que fa a les cooperatives d'assegurances a prima fixa) i la normativa en matèria d'entitats d'assegurança lliure d'assistència mèdica i farmacèutica.

La llei també considera que són cooperatives sanitàries les constituïdes per persones físiques i jurídiques amb l'objecte de promoure, equipar, administrar, sostenir i gestionar hospitals, clíniques, centres d'atenció primària i establiments anàlegs destinats a prestar assistència sanitària a llurs persones beneficiàries i familiars i, si escau, a llurs persones treballadores. El règim jurídic es concreta en la Llei catalana de cooperatives i en la legislació sanitària. Tanmateix, si les cooperatives sanitàries tenen de base social únicament el col·lectiu de persones treballadores (personal mèdic, auxiliar i personal no mèdic), s'assimilen a les cooperatives de treball associat o de serveis i, per tant, també esdevenen una forma de treball autònom col·lectiu.

2.3.8.4. L'AGRUPACIÓ D'INTERÈS ECONÒMIC

Les agrupacions d'interès econòmic (AIE) són una figura de caràcter associatiu que té per finalitat facilitar o desenvolupar l'activitat econòmica dels seus membres. Estan formades per persones físiques o jurídiques que duen a terme activitats empresarials, agrícoles o artesanes, per entitats no lucratives dedicades a la investigació i per professionals liberals.

Tal com indica el preàmbul de la llei que les regula³⁶ són la translació espanyola de l'Agrupació Europea d'Interès Econòmic, si bé no és còpia exacta d'aquesta figura. Tal com s'explica en el preàmbul, la regulació espanyola va tenir com a precedent la regulació alemanya i s'inspira en la configuració de la societat col·lectiva. Així, es preveu l'aplicació supletòria del règim jurídic de les societats col·lectives. D'aquesta

³⁵ La Llei de cooperatives regula les cooperatives integrals com aquelles que desenvolupen finalitats pròpies de diferents classes de cooperatives i unifiquen les diferents activitats en una sola forma jurídica (Confederació de Cooperatives de Catalunya, 2018).

³⁶ Llei 12/1991, de 29 d'abril, d'agrupacions d'interès econòmic. BOE núm. 103, de 30.04.1991.

manera, s'aprofita la doctrina i jurisprudència sobre aquest tipus jurídic, evitant la proliferació de més tipologies associatives totalment independents entre si i que incrementen la complexitat del sistema.

Derivada de la configuració legal de l'AIE, l'activitat dels socis i de l'agrupació ha de ser diversa, sent la segona auxiliar de la primera (Sánchez, 2014).

2.4. EL DEBAT SOBRE LA NATURALSA DEL VINCLE SOCIAL I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES

En concretar el règim jurídic aplicable a les diferents formes de treball autònom col·lectiu de l'apartat anterior s'ha evitat fer referència a la normativa aplicable a la prestació de treball del soci per tal de tractar-ho amb més profunditat en un apartat específic, atès que depèn de la naturalesa jurídica del vincle entre la societat i el soci que hi presta serveis.

Ara bé, com es constatarà a continuació, aquest és un àmbit no exempt de controvèrsia i debat doctrinal, de rellevants conseqüències pràctiques, sobretot en el cas de les cooperatives de treball associat, amb les quals s'inicia l'anàlisi, atès que és en aquest tipus de cooperativa on es trenca l'esquema tradicional de les societats capitalistes, en què unes persones són ocupadores i les altres treballadores. En aquest tipus de cooperativa aquestes dues categories es donen alhora en la mateixa persona.

2.4.1. LA RELACIÓ ENTRE LES COOPERATIVES DE TREBALL ASSOCIAT I ELS SOCIS TREBALLADORS

Cal tenir en compte, en primer lloc, que una cooperativa de treball associat pot tenir personal assalariat, al qual se li aplica la normativa laboral comuna i cotitza al règim general de la Seguretat Social. Amb tot, a aquestes persones treballadores se'ls aplica l'art. 131 de la Llei catalana de cooperatives, que estableix que el nombre d'hores que facin no pot superar el 30% del total d'hores l'any fetes pels socis treballadors. D'altra banda, tenen uns drets específics derivats de les característiques del subjecte ocupador, és a dir, la cooperativa (Francis Fefevbre, 2018a).³⁷ Aquests drets han d'estar recollits als estatuts socials.

Pel que fa al soci treballador de la cooperativa, el "quid de la qüestió" és, des de la perspectiva laboralista i com afirma Tiraboschi (2014, p. 413), la qualificació jurídica del treball que presta. El debat té una trajectòria històrica important, des dels anys setanta del segle passat (Peralta, 2016). La Llei de cooperatives estatal de 1999 tanca la controvèrsia en afirmar que la relació és societària.

En aquest sentit, hi ha una sèrie d'aspectes del règim jurídic aplicable que reforcen aquest caràcter societari. En primer lloc, tant la llei estatal com catalana de cooperatives estableixen que la jurisdicció social és la competent per resoldre les controvèrsies entre la cooperativa i els socis treballadors relatives a l'activitat cooperativitzada, que en les cooperatives de treball associat és el treball en comú.³⁸ Malgrat aquesta competència, els òrgans jurisdiccional han de resoldre els conflictes aplicant el dret cooperatiu, en la prelació de fonts que preveuen els articles 87.1 i 159.3 de les lleis estatal i catalana respectivament.

En segon lloc, la jurisprudència també considera que la relació és societària. Així, la sentència del Tribunal Suprem (TS) de 24.4.2018 recull la doctrina emesa en resolucions anteriors³⁹ i que considera que "el soci cooperativista no és un treballador per compte aliè sinó que la seva relació amb l'empresa per la que treballa és essencialment de caràcter societari, raó per la qual les normes laborals substantives i

³⁷ Participació en el Consell Rector de la cooperativa si aquesta té més de 50 treballadors amb contracte indefinit (art. 33 Llei estatal); participació en els excedents disponibles de la cooperativa si ho reconeixen els estatuts; poden accedir a la condició de socis (els estatuts han de preveure el procediment).

³⁸ Tot i això, el TS considera que la remissió a la jurisdicció social és indicativa del nivell i àmbit de protecció que vol el legislador per aquest tipus de relacions (STS de 8.5.2019, FJ 5è, apartat 3).

³⁹ Entre d'altres, SSTS de 15.11.2005, 12.4.2006, 23.10.2009 i 13.7.2009 (Referències extretes de Garóia, 2015).

processals només són aplicables en la mesura i abast en els que estiguin expressament i específica previstes en la normativa reguladora del règim jurídic de la relació cooperativa” (FJ 4t, apartat 2).

Ara bé, la sentència del TS de 8.5.2019 matisa aquesta doctrina en ressaltar que, tot i ser una relació societària, no es pot negar l'existència d'un “treball subordinat dut a terme pel soci treballador que està subjecte a l'àmbit d'organització i direcció de la cooperativa, que es personifica en el Consell Rector” (FJ 5è, apartat 2).⁴⁰ Així doncs, el TS considera que la naturalesa jurídica de la relació entre el soci treballador i la cooperativa de treball associat és de caràcter mixt, en basar-se en una relació societària i alhora manifestar-se en la prestació d'una activitat de treball, a la qual s'aplica la normativa laboral en nombrosos aspectes.

D'altra banda i en tercer lloc, reforça el caràcter societari de la relació el fet que la causa del vincle jurídic entre la cooperativa i el soci treballador és l'aprofitament dels majors beneficis que suposa treballar en comú i per tant, el que percep l'associat ve determinat pel benefici que ha contribuït a obtenir amb el seu treball personal. Connectant amb el concepte de treball autònom col·lectiu exposat a l'apartat 2, Lanas (2015) afirma que la relació societària deriva de l'associació de persones amb un interès comú.

D'altra banda, les característiques de la prestació de treball que fa el soci treballador i la remissió de la normativa cooperativa a determinats preceptes de la normativa laboral permet a part de la doctrina considerar que és una relació “pròxima” a la relació laboral (Alonso i Casas citats per Peralta, 2016) o fins i tot de naturalesa mixta o dual (Bengoetxea, 2015; Alegre, 2015; Monereo i Triguero, 2014, Montoya i Martín, 2007, Ballester *et al.*, 2007; Nieves, 2005). Cal destacar que la sentència del TS citada (de 8.5.2019) destaca també aquesta naturalesa mixta.⁴¹ Rodríguez (2018) assenyala que, malgrat les opcions clares del legislador i del poder judicial, el debat segueix obert en el terreny dogmàtic.

També es té en compte la mida de la cooperativa per qüestionar la naturalesa jurídica de la relació. Així, Nogler (2009) afirma que és difícil negar el caràcter laboral de la relació en cooperatives mitjanes i grans i Escribano (2017), com veurem més endavant, afirma que és més fàcil apreciar la laboralitat en les cooperatives de certa dimensió. En aquesta línia, el TS també té en compte la dimensió de la cooperativa per afirmar que en les més grans acostuma a haver més divergència d'interessos entre els òrgans de direcció i els socis treballadors (STS de 8.5.2019, FJ 5è, apartat 2). D'altra banda, també hi ha autors que consideren que amb independència de la previsió legal (art. 80.1 llei estatal) la relació és laboral (Santiago, citat per Montoya i Martín, 2007; i Vargas, 2006; entre d'altres).

Des de la perspectiva del dret del treball, hi ha dos motius que porten a qüestionar la naturalesa del vincle societari: d'una banda, les característiques en què es presta el treball i de l'altra, la remissió a la normativa laboral per part de les normes cooperatives. A aquests motius cal afegir-hi el dret d'opció d'enquadrament que reconeix la normativa reguladora del sistema de Seguretat Social,⁴² que permet a la cooperativa optar per enquadrar en el RGSS als socis treballadors com a assimilats a treballadors per compte d'altri o bé enquadrar-los al RETA (o règim especial del mar) com a treballadors autònoms.

A continuació s'analitzen aquests motius per separat. En primer lloc, l'anàlisi de les característiques en què es presta el treball comporta determinar si es donen els elements que defineixen una relació de

⁴⁰ Aquesta sentència és rellevant perquè reconeix per primera vegada als socis treballadors de les cooperatives de treball associat el dret fonamental a la llibertat sindical (Rojo, 2019) i, per tant, el dret dels sindicats a exercir l'acció sindical en defensa dels drets i interessos dels seus afiliats en aquest tipus de cooperatives. Aquest reconeixement es dona d'una banda fent una interpretació àmplia de l'àmbit subjectiu del dret fonamental, i de l'altra, reconeixent que els interessos (laborals) dels socis treballadors poden no coincidir amb els interessos societaris (FJ 5è, apartat 2). El TS entén que els mecanismes de participació en els òrgans de govern com a socis treballadors poden resultar insuficients per defensar aquests interessos alternatius i estrictament laborals.

⁴¹ Altres sentències anteriors també reconeixien aquesta naturalesa mixta: SSTS de 10.12.2013 i de 27.11.2013.

⁴² Art. 14 del [Reial decret legislatiu 8/2015, de 30 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei general de la Seguretat Social \(LGSS\)](#). BOE núm. 261, de 31.10.2015.

treball per compte d'altri: alienabilitat, dependència o subordinació, retribució, voluntarietat i treball personal (art. 1.1 LET). Aquesta anàlisi comporta aplicar el que es coneix com el “test de laboralitat”, és a dir, determinar si es compleixen aquestes característiques o indicis de laboralitat.

Els aspectes més problemàtics són l'alienabilitat i la dependència o subordinació. En la citada sentència de 8.5.2019, el TS afirma que en aquests casos hi ha una prestació de treball subordinat, si bé les notes de dependència i sobretot, d'alienabilitat, es donen de manera menys intensa que en una relació laboral comuna, de manera similar al que ocorre en les relacions laborals especials (FJ 5è, apartat 4).

La doctrina laboralista exigeix que l'alienabilitat es doni en els mitjans de producció, en els fruits, en la utilitat patrimonial i en els riscos (Vargas, 2006). Mentre part de la doctrina considera que l'alienabilitat es dona sempre (García, 2014),⁴³ una altra part defensa que només té lloc en les cooperatives de més dimensió (Escribano, 2017)⁴⁴ o de manera “difosa” en comparació amb les persones assalariades (Rodríguez, 2018; Monereo i Triguero, 2014).

D'igual manera, hi ha autors que neguen que concorri aquest indici en els socis treballadors de les cooperatives de treball associat (Espín, 2009; Ballester *et al.*, 2007; Nieves, 2005; Torrente, 1996; entre d'altres). Vargas (2006) considera que no hi ha alienabilitat en els mitjans de producció, atès que en les cooperatives no hi ha una distinció entre el capital i el treball, en el sentit que no existeix una divisió de rols entre la figura del titular de l'empresa i la persona treballadora, atès que és una forma d'autoocupació. Així mateix, nega que hi hagi alienabilitat en els fruits, atès que la Llei estatal de cooperatives estableix que l'aportació de treball dels socis no integra el capital social de la cooperativa, és a dir, que no pertany a la cooperativa sinó que és dels socis titulars. Nega també l'alienabilitat en les utilitats patrimonials, atès que les bestretes cooperatives no són salari. Per últim, nega alienabilitat en els riscos, atès el règim de responsabilitat social i d'imputació de pèrdues de les cooperatives.

La nota de subordinació o dependència genera més consens, atès que més autors sí que consideren que es dona en diferents graus (Monereo i Triguero, 2014; Ballester *et al.*, 2007). Espín (2009) defensa que concorre una certa subordinació del soci treballador cap a la societat a la qual pertany o respecte de la resta de socis que en formen part. Tot i que el règim de treball queda en mans de l'autonomia de la voluntat (decisió de l'Assemblea General), a diferència d'un soci d'una mercantil (col·lectiva o comanditària), el soci treballador té menys capacitat per incidir en les seves condicions de treball.

Tanmateix, la normativa cooperativa permet als socis treballadors d'una cooperativa de treball associat igualar o superar la regulació laboral, d'acord amb el treball que aporten, segons el principi democràtic d'una persona un vot en la presa de decisions de l'Assemblea General, màxim òrgan societari on tots els socis treballadors tenen un vot. Cal tenir en compte que la subordinació a la societat dels socis treballadors deriva del respecte i compliment a les normes adoptades conjuntament, materialitzades en el reglament intern. En aquest sentit, l'exercici en comú i en les condicions acordades constitueix l'activitat que defineix la raó de ser de la cooperativa de treball associat i és la prestació principal a la qual s'obliguen els socis treballadors.

Rodríguez (2018) constata que la subordinació indirecta es pot percebre amb més intensitat en unes cooperatives de treball associat que en unes altres. Així, l'autora classifica en dos grups aquestes cooperatives segons la normativa d'aplicació: d'una banda, les que es regeixen per la Llei estatal de cooperatives i per algunes lleis autonòmiques,⁴⁵ i que són concebudes com a motor de creació d'ocupació, atès

⁴³ García defensa l'alienabilitat en els fruits, atès que la cooperativa és la titular de l'empresa i és la que rep el resultat del treball que aporten els socis treballadors i el personal assalariat que pugui tenir, així com l'alienabilitat en els mitjans de producció, atès que els socis tampoc en són propietaris directes.

⁴⁴ Definides com aquelles que tenen un volum de socis considerable, fet que comporta que la participació real del soci treballador en el capital social i en la presa de decisions tingui poca incidència. Així mateix, l'autor defensa que es dona alienabilitat en els fruits (la cooperativa s'apropia de l'excedent del treball, i només posteriorment, prèvia decisió de l'assemblea, retorna al soci treballador) i també alienabilitat en els riscos. L'autor té en compte que tot i que la normativa actual no preveu garanties de cobrament de les bestretes societàries, l'assemblea general sí pot preveure-les, de tal manera que els socis treballadors no assumeixen directament els riscos de l'activitat.

⁴⁵ Castella Lleó, Extremadura, Galícia, la Rioja, Madrid i Navarra.

que proporcionen un lloc de treball als socis, els quals adopten una posició més passiva, pròxima a la figura del treballador per compte d'altri.

De l'altra, les regides per lleis autonòmiques (entre les quals hi ha la catalana)⁴⁶ i que parteixen de la idea que són les persones sòcies, com a subjectes proactius, les que aporten la seva activitat professional de manera associada per a l'organització en comú i per obtenir una posició millor en el mercat, fet que comporta que aquests socis adoptin el rol que tradicionalment s'associa a la persona que treballa pel seu compte, però adoptant una forma d'emprenedoria col·lectiva.

El règim disciplinari és considerat per Escribano (2017) una manifestació de la subordinació, en estar directament relacionat amb la prestació de treball. D'igual parer és Vargas (2006), qui també conclou que l'element de dependència o subordinació té lloc en les cooperatives de treball associat, amb més força com més gran sigui la cooperativa (en mida i en nombre de socis). Malgrat això, cal tenir en compte que la disciplina social s'estableix als estatuts, per acord de l'Assemblea i per tant, de tots els socis treballadors.

La literatura també té en compte un tercer indicatiu, la retribució. Així, Escribano (2017) considera que tot i que les bestretes societàries no tenen la consideració de salari, les seves característiques l'aproximen notablement. Per a Vargas (2006), en canvi, la previsió legal és suficient per descartar-ne el caràcter de retribució. Les bestretes societàries són clarament una distribució prèvia de beneficis, que es fa mensualment. Rodríguez (2018) comparteix aquesta visió, en afirmar que les bestretes tenen un caràcter "netament" societari.

Aquestes anàlisis són una petita part de les que ha destinat la doctrina en general a aquest tema, sota la premissa bàsica que tot i ser una relació d'origen societària, el seu contingut és laboral (Nieves, 2005).

El segon dels motius que porten a qüestionar la naturalesa jurídica de la relació entre el soci treballador i la cooperativa de treball associat és, com ja s'ha dit, la remissió a la normativa laboral per part de la normativa cooperativa. Aquesta remissió es fonamenta en la disposició final 1a del LET, que permet l'aplicació de la normativa laboral a una persona que treballa per compte propi si una llei ho permet (Nieves, 2005). En els socis treballadors d'una cooperativa de treball associat aquesta aplicació es basa en les condicions socio-professionals.

Segons Rodríguez (2018), aquesta remissió a la normativa laboral és conseqüència de la "tendència expansionista" del dret laboral, que s'ha reforçat amb la Recomanació 193/2002 de la OIT sobre la promoció de les cooperatives, que recomana estendre la normativa laboral a les relacions entre la cooperativa i els socis per garantir un treball digne. D'altra banda, l'autora considera que en la mesura en que la normativa cooperativa remet a la laboral la regulació de determinats aspectes de la prestació de treball del soci, s'accentua l'aproximació de la figura d'aquest (del soci treballador) amb la del personal assalariat.

La determinació de les condicions que han de regir la prestació del treball dels socis treballadors pot seguir un model abstencionista, que implica que les determini en exclusiva la cooperativa, o un model intervencionista, que comporta que les condicions les estableix el poder públic per protegir els socis treballadors (Valdés, 2010). En aquest cas, el fonament per limitar la voluntat social radica en la proximitat de condicions entre la prestació de treball dels socis treballadors i de les persones assalariades. En tots dos casos, l'aplicació de la legislació laboral comporta inevitablement situar els socis treballadors en la zona grisa d'aplicació del dret del treball i contribueix al debat ja mencionat sobre la naturalesa jurídica de la relació que els vincula amb la cooperativa.

⁴⁶ Juntament amb la Llei d'Andalusia, Aragó, Astúries, Illes Balears, Cantàbria, Castella La Manxa, Comunitat Valenciana, Múrcia i el País Basc.

No obstant això, cal tenir en compte que quan la norma indica que la cooperativa és qui determina les condicions en què es presta el treball, en realitat es remet a la voluntat dels socis, expressada en l'Assemblea General, que és qui determina les normes de funcionament intern de la cooperativa.

En tercer i darrer lloc, cal tenir en compte el dret d'opció de la cooperativa de treball associat d'enquadrar els socis treballadors al RETA o al RGSS. Aquest dret contribueix també al debat sobre la naturalesa social del vincle entre soci treballador i cooperativa i alhora contribueix a la tendència a equiparar el concepte de treball autònom amb el dels col·lectius que cotitzen al RETA, com s'ha explicat a l'apartat 2.1.

La importància del debat doctrinal exposat comporta que la conclusió a què s'arribi (naturalesa societària o laboral de la relació entre el soci i la cooperativa) determina el règim jurídic aplicable: el que preveu la normativa cooperativa, amb remissions específiques a la normativa laboral, o la totalitat de la normativa laboral.

Així, en ser una relació societària, el règim de treball s'ha d'establir en els estatuts o en un reglament de règim intern (art. 132 Llei catalana de cooperatives). La llei concreta quines matèries es consideren incloses en el "règim de treball": "l'organització del treball, les jornades, el descans setmanal, les festes laborals, les vacances, els permisos, la classificació professional, els criteris retributius (especialment les bestretes laborals), la mobilitat funcional i geogràfica, les excedències o qualsevol altra causa de suspensió o extinció de la relació de treball cooperatiu i, en general, tota altra matèria vinculada directament amb els drets i les obligacions derivats de la prestació de treball pels socis treballadors".

L'art. 132 regula també quin dret s'ha d'aplicar en cas que una matèria no estigui regulada als estatuts o en el reglament intern: en primer lloc el dret cooperatiu català i supletòriament, el dret cooperatiu general. La remissió a la normativa laboral només té lloc en darrer terme, en cas que la matèria no estigui regulada en cap de les dues fonts anteriors.

Segons Valdés (2010) en la Llei catalana de cooperatives predomina l'autonomia social, igual que en la llei basca i navarresa. En canvi en altres lleis l'intervencionisme públic és més evident, en establir la llei algunes de les condicions de treball. Segons Valdés, aquest intervencionisme pot ser *dèbil* (com en la llei aragonesa, la riojana i la valenciana); *mitjà*, i suposar la laboralització d'algunes condicions de treball reenviant a la legislació laboral la regulació de determinades matèries (com la llei de Castella i Lleó i la de Galícia); o *fort*, i comportar la laboralització de la pràctica totalitat del treball cooperatiu (com fa la llei d'Andalusia, de Castella La Manxa i la d'Extremadura).

Valdés va analitzar l'anterior Llei catalana de cooperatives (en concret, l'art. 116.3 de la Llei 18/2002). Si bé la llei vigent té la mateixa previsió general que l'anterior (ara a l'art. 132.3), les modificacions introduïdes l'any 2017⁴⁷ (apartats 5 a 9 de l'art. 132) poden qüestionar l'anàlisi feta per l'autor. Aquests apartats responen a una lògica intervencionista, dirigida a garantir que les condicions de treball d'un determinat tipus de cooperatives (per nombre de socis i sector d'activitat) siguin les mateixes que les que preveu la normativa laboral.

Així, es preveu un contingut mínim que han de garantir i recollir els estatuts o el reglament de règim intern de les cooperatives de treball associat amb més de vint-i-cinc socis treballadors que tinguin per activitat principal la realització, mitjançant subcontractació mercantil d'obres, subministraments o serveis de tota o part de la pròpia activitat o de l'activitat principal d'una altra empresa o empreses o grups empresarials contractistes, o bé que duguin a terme una activitat econòmica de mercat per a un client amb una dependència d'un 75% o més de la facturació anual de la cooperativa" (art. 132.5).

⁴⁷ Llei 5/2017, del 28 de març, de mesures fiscals, administratives, financeres i del sector públic i de creació i regulació dels impostos sobre grans establiments comercials, sobre estades en establiments turístics, sobre elements radiotòxics, sobre begudes ensucrades envasades i sobre emissions de diòxid de carboni. DOGC núm. 7340, de 30.03.2017.

Aquest contingut mínim es refereix a les condicions de treball (sobretot jornada i retribucions) i la protecció social dels socis treballadors, que han de ser com a mínim, efectivament equivalents a les que reconguin els convenis col·lectius laborals que siguin aplicables a les persones assalariades del sector o centre de treball de l'empresa principal per a la qual prestin serveis. Pel que fa a la protecció social, ha d'ésser equivalent a la de les persones incloses en el RGSS.

Aquesta regulació no està exempta de crítiques. Grau (2017) considera que suposa un desconeixement de la naturalesa cooperativa i de la figura del soci treballador, al mateix temps que comporten una vulneració dels principis cooperatius. En aquest sentit, la nova redacció de l'art. 132 contradiu el principi de participació i gestió democràtica de l'entitat, segons el qual la cooperativa és controlada pels seus socis, els quals participen activament en la fixació de les seves polítiques i l'adopció de decisions. D'igual manera, considera que contravé el principi d'autonomia i independència.

L'article 132 també preveu que hi ha certes matèries indisponibles, en ser matèries d'ordre públic (a no ser que hi hagi una autorització legal expressa). Aquestes matèries són:

- Les relatives a treballs nocturns, insalubres, penosos, nocius o perillosos.
- Les normes reguladores del règim de Seguretat Social.
- Les normes sobre prevenció de riscos laborals.⁴⁸
- Les causes legals de suspensió i excedència.

Tot i aquest marc legal, cal tenir en compte, com alguns autors constaten, que deixar la regulació de les condicions de treball a les previsions estatutàries pot comportar que la recerca de flexibilitat comporti endurir les pròpies condicions de treball (Rodríguez, 2018; Scholz, 2016; García, 2014), situació que no és, però, exclusiva de les cooperatives, sinó d'altres societats mercantils de dimensió reduïda (García, 2015).

D'altra banda, el règim d'enquadrament a la Seguretat Social determina també la protecció social a què tenen dret els socis treballadors. García (2014) critica que l'enquadrament a la Seguretat Social dels socis treballadors ha patit una evolució "tortuosa i confosa", sense criteris unitaris i decidits per part del legislador. El dret d'opció actualment regulat és una fórmula flexible i oberta que depèn de la cooperativa per decisió del treballador associat. Es pot modificar canviant els estatuts de la cooperativa, amb efectes per a tots els socis treballadors i només si han transcorregut un mínim de cinc anys des de l'opció precedent.⁴⁹

En cas que els socis treballadors s'enquadrin al RETA, la cooperativa no té la consideració d'empresari a efectes de Seguretat Social, sinó que la responsabilitat dels actes d'enquadrament al sistema és dels socis. Amb tot, la cooperativa respon subsidiàriament amb els socis treballadors de les obligacions d'enquadrament i solidàriament de les de cotització.⁵⁰ En canvi, els treballadors autònoms, amb caràcter general, responen de manera directa i exclusiva per aquestes obligacions, tal com constata García (2014).⁵¹

⁴⁸ L'art. 80.1 de la Llei de cooperatives estatal preveu que cal tenir en compte les particularitats derivades de la relació societària i autogestió dels socis treballadors. Així mateix, els tribunals han resolt que la cooperativa, atès que té una personalitat jurídica pròpia i diferenciada de la dels socis, és qui té la consideració d'empresari obligat davant dels socis treballadors a complir les obligacions preventives (Sentència del TSJ del País Basc, núm. 1999/2005, de 6 de setembre).

⁴⁹ Arts. 8 i 14 del [Reial decret 84/1996, de 26 de gener, pel qual s'aprova el Reglament general sobre inscripció d'empreses i afiliació, altes, baixes i variacions de dades de treballadors a la Seguretat Social](#). BOE núm. 50, de 27.02.1996.

⁵⁰ Arts. 8.3 i 40.2 Reial decret 84/1996.

⁵¹ D'acord amb els arts. 29.1 del Reial decret 84/1996.

En canvi, des del punt de vista laboral, si s'opta per enquadrar els socis treballadors com a assimilats al règim general de la Seguretat Social, les obligacions de la cooperativa són més similars a les de l'empresa respecte de les persones que treballen per compte d'altri (García, 2014).

Pel que fa a les prestacions socials a què tenen dret els socis treballadors, cal tenir en compte que els que cotitzen al règim general de la Seguretat Social no estan completament assimilats a les persones assalariades, atès que no tenen accés al FOGASA.⁵² Aquest fet s'explica perquè les percepcions mensuals dels socis treballadors no tenen naturalesa salarial i en cas de cessament d'activitat no tenen dret a una indemnització, així com pel fet que la norma reguladora del FOGASA només estableix l'obligatorietat de les empreses respecte de les persones treballadores i n'exclou expressament a les cooperatives de treball associat (partint de la naturalesa societària del vincle entre la cooperativa i el soci treballador).

No obstant això, tenen dret a la prestació d'atur en els termes que preveu la normativa específica.⁵³ D'igual manera, els enquadrats en un règim especial de la Seguretat Social poden accedir a la prestació per cessament d'activitat, amb les particularitats derivades de la seva situació.⁵⁴

Dret d'opció d'enquadrament a la Seguretat Social

Sebastián Reyna, vicepresident de CIRIEC

Explica que l'origen històric del dret d'opció d'enquadrament deriva de l'existència d'una mutualitat pròpia a la cooperativa basca Mondragón. La possibilitat d'optar entre el RETA i l'RGSS permetia als socis treballadors d'aquesta cooperativa complementar la protecció social del RETA amb la de la seva mutualitat, garantint en tot cas en la resta de cooperatives, segons decidissin, l'afiliació a l'RGSS i a la protecció social que aquest preveu.

Amb tot, considera que aquest dret d'opció actualment genera alguna distorsió respecte de la naturalesa de la cooperativa. Per exemple, pot generar confusió entre les cooperatives de treball associat (els socis treballadors de la qual cotitzen al RETA) i les cooperatives de serveis (formades per persones que treballen pel seu compte i que s'agrupen per cooperar). De vegades la decisió s'adopta seguint l'argument invers: "atès que treballem pel nostre compte, decidim crear una cooperativa i la fem de treball associat", en lloc de la de serveis, que seria més lògica. Com a conseqüència d'això, hi ha cooperatives de treball associat que no responen a la definició d'aquest tipus de cooperativa.

Xavier López, director de desenvolupament a la Fundació Oncolliga

Considera que el dret d'opció no genera distorsions. No és negatiu que els socis treballadors d'una cooperativa de treball associat cotitzin al RETA, atès que els socis treballadors s'assemblen més a un treballador associat que a un assalariat. En aquest sentit, recorda també l'origen d'aquest dret: permetre als socis de la cooperativa de Mondragón cotitzar per la base mínima del RETA i complementar la seva protecció social via una mutualitat pròpia.

Ara bé, comenta que a l'inici d'una activitat econòmica, on els costos inicials són elevats, pot ajudar a la viabilitat econòmica de l'empresa afiliar-se al RETA, si bé a llarg termini aquesta situació pot tenir efectes contraproduents, tant per la competitivitat de l'empresa com la protecció social a la que tenen dret els socis. Considera que a llarg termini caldria augmentar la base de cotització o bé crear una mutualitat.

Carme Caño, responsable dels serveis tècnics i orientació a les cooperatives, de l'FCTC

Aquest dret d'opció no es fonamenta en cap tipus de distorsió. Possiblement es pugui considerar que existeix si s'assimila a una relació laboral la relació que es dona entre les cooperatives de treball associat i els socis treballadors. Cal tenir en compte que, en aquests casos, tot i cotitzar al RETA, els socis no són treballadors autònoms.

⁵² Art. 14.3 LGSS.

⁵³ Reial decret 1043/1985, de 19 de juny, pel qual s'amplia la protecció per atur als socis treballadors de cooperatives de treball associat. BOE núm. 157, de 02.07.1985. La Llei 45/2002, de 12 de desembre (BOE núm. 298, de 13.12.2002) va estendre aquest dret als socis treballadors de les cooperatives d'explotació comunitària de la terra i als socis de treball de la resta de cooperatives de primer grau.

⁵⁴ Tal com preveu la disposició addicional 6a de la Llei 32/2010, de 5 d'agost, per la qual s'estableix un sistema específic de protecció per cessament d'activitat dels treballadors autònoms. BOE núm. 190, de 06.08.2010.

Considera que falta més informació en aquest àmbit i més control per part de la Inspecció de Treball.

La relació entre els socis de treball i la resta de cooperatives

La Llei de cooperatives catalana estableix que el vincle que uneix el socis de treball i la cooperativa és societari i que en els estatuts s'establiran mòduls d'equivalència per assegurar-ne la participació equilibrada i equitativa en les obligacions i els drets socials tant polítics com econòmics (art. 25). Així mateix, la llei preveu que les normes aplicables als socis treballadors de les cooperatives de treball associat també ho són per als socis de treball excepte el cas en què la cooperativa reguli mitjançant els estatuts o el reglament intern un règim jurídic diferent.

Això no obstant, la LGSS estableix que els socis treballadors de les cooperatives d'explotació comunitària de la terra i els socis de treball de la resta de cooperatives de primer grau (excepte les de treball associat), seran assimilats a persones treballadores per compte d'altri a efectes de Seguretat Social (art. 14.2).

2.4.2. LA RELACIÓ ENTRE LES SOCIETATS LABORALS I ELS SOCIS TREBALLADORS

Per definició, els socis treballadors de les societats laborals són treballadors per compte d'altri, tot i ser copropietaris de la societat (García, 2014). En aquest cas, concorren sobre la mateixa persona dues relacions que, juntes, li donen un estatus diferenciat (soci treballador), però que són perfectament dissociables i distingibles. Hi ha una relació de dependència respecte del capital i una participació en la distribució del poder i dels resultats en proporció al capital aportat (García, 2014).

Derivada de la condició de treballador per compte d'altri, el règim jurídic que regula la prestació de treball és la normativa laboral.

Pel que fa al règim de Seguretat Social, aquests socis poden incloure's en l'RGSS o bé en el RETA, quan la seva participació en el capital social, juntament amb la del seu cònjuge i parents per consanguinitat, afinitat o adopció fins al segon grau, amb els que convisquin, sigui de com a mínim del 50%, excepte que s'acrediti que el control efectiu de la societat necessita la concurrència de persones alienes a les relacions familiars (Francis Lefebvre, 2018a).

2.4.3. LA RELACIÓ ENTRE LA RESTA DE SOCIETATS ESTUDIADAES I ELS SOCIS QUE APORTEN TREBALL

Amb caràcter general, la relació que s'estableix entre els socis que aporten treball i les societats que s'ha estudiat fins ara (civils, limitades, col·lectives, comanditàries simples, professionals) és societària. Aquesta relació preval sobre el caràcter materialment laboral de l'activitat que constitueix la seva participació social (González, 2008). Cal tenir en compte que la qualificació de societària no només deriva de la denominació formal de la relació, sinó de l'absència d'indicis de laboralitat, en particular de l'absència de les notes d'alienabilitat i dependència (Purcalla i Preciado, 2014; González, 2008).

Ara bé, aquesta afirmació es manté mentre les societats personalistes tinguin una mida reduïda, atès que en cas contrari, és a dir, en adquirir una certa dimensió, és més probable que es donin les notes d'alienabilitat i dependència en el desenvolupament de la prestació de treball per part dels socis industrials, tal com apunten alguns autors (González, 2008).

González també destaca que en les societats professionals es donen certes notes de laboralitat,⁵⁵ però no suficients per concloure que la relació és laboral, atesa la identificació entre la societat i els socis i atès el règim de codecisió i de participació en beneficis i pèrdues.

En les societats agràries de transformació la relació entre els socis i la societat és sempre societària, atès que no poden aportar-hi treball, tal com ja s'ha indicat.

Derivada de la naturalesa societària de la relació, tots aquests socis que compleixin els requisits per ser considerats treballadors autònoms (art. 1.1 LETA) estan sota l'àmbit d'aplicació del LETA. Els socis industrials de les societats col·lectives i les comanditàries estan expressament inclosos en l'àmbit d'aplicació del LETA. Al mateix temps, els socis industrials de les societats analitzades s'enquadren al RETA a efectes de protecció social (art. 305 LGSS).⁵⁶

Als socis professionals de les societats professionals, també els resulta d'aplicació el LETA (Francis Lefebvre, 2018a). Pel que fa a la normativa de Seguretat Social, cal tenir en compte que no els serà aplicable quan hagin optat per una mutualitat alternativa com a forma de cobertura de protecció social.⁵⁷ D'igual manera, aquelles persones que treballen per compte propi i exerceixen una activitat de col·legiació obligatòria (principalment advocacia i medicina), poden optar per integrar-se a la mutualitat de previsió social que tingui el respectiu col·legi professional o bé cotitzar al RETA, tal com preveu la disposició addicional divuitena de l'LGSS. Aquest dret d'opció no es veu alterat si la persona exerceix la seva professió en comú amb altres en el marc d'una societat.

Els socis d'SRL tenen l'obligació de cotitzar al RETA quan es donin els requisits previstos a l'art. 305 LGSS. El requisit que més debat ha suscitat tradicionalment ha estat el de l'habitualitat. El concepte "habitual" és un concepte jurídic indeterminat que s'ha anat interpretant per via judicial. Atesa la dificultat de computar l'habitualitat en termes de dedicació horària, el 1997 el Tribunal Suprem va iniciar una doctrina que assimila habitualitat a obtenció d'uns ingressos anuals superiors al salari mínim interprofessional (12.600 € per al 2019).⁵⁸

Aquest criteri, però, ha de ser considerat com un indicatiu, no com una regla definitòria ja que cal, en tot cas, fer una valoració global de tots els elements, no només dels ingressos. Així mateix, cal tenir en compte que l'Administració de la Seguretat Social és més estricta i exigeix l'alta i cotització al RETA en cas que es faci una activitat lucrativa continuada en el temps, encara que no se superi l'import esmentat.

D'altra banda, entre els supòsits llistats a l'apartat 2 de l'art. 305 LGSS, destaca la figura dels "**autònoms societaris**", expressió que es refereix a aquelles persones que bé exerceixen funcions de direcció o gerència com a administradors o consellers o bé són socis treballadors, sempre i quan (en ambdós casos) tinguin el control efectiu, ja sigui directe o indirecte, de la societat. Es considera que tenen aquest control quan l'autònom societari sigui titular del 33% del capital social (o del 25% si és administrador) o el 50% del capital social sigui titularitat del cònjuge o familiars fins al segon grau que convisquin amb aquesta persona.

⁵⁵ A parer d'aquest autor, podrien considerar-se indicis de laboralitat les previsions de la Llei de societat professionals que comporten la imputació de l'activitat dels socis a la societat (arts. 1.1 i 5.2), inclosa la responsabilitat solidària per aquestes actuacions (art. 11); l'obligació de treball (arts. 4.1 i 17.2); així com la possibilitat de retribució de conformitat a la seva actuació professional o en termes legals a la "contribució efectuada per cada soci pel bon funcionament de la societat" (art. 10.2) (González, 2008, p. 169).

⁵⁶ Pel que fa a les societats agràries de transformació, González dubta del règim d'enquadrament, atès que en dedicar-se al món agrari, els socis s'haurien d'adscriure al sistema especial de treballadors agraris. Així mateix, la relació dels socis de les parceries no és laboral, atès que la Llei d'arrendaments rústics així ho estableix, però admet pacte en contra. Segons González poden donar-se matisadament les notes de subordinació (les parts del contracte no tenen la mateixa posició; se separa el capital del treball) i les d'alienabilitat (la retribució pot ser en part sobre els fruits o productes de l'explotació agrària).

⁵⁷ Disposició addicional 5a Llei 2/2007 de societats professionals.

⁵⁸ Reial decret 1462/2018, de 21 de desembre, pel qual es fixa el salari mínim interprofessional per a l'any 2019. BOE núm. 312, de 27.12.2018.

Cal tenir en compte que aquest tipus d'autònoms cotitzen per una base de cotització superior a la dels autònoms persones físiques i que no poden acollir-se a la "tarifa plana".⁵⁹

Sebastián Reyna, vicepresident de CIRIEC

Destaca que a l'hora d'iniciar una activitat per compte propi una de les decisions més rellevants des del punt de vista de costos és determinar el règim de Seguretat Social en el qual s'enquadren. En aquest sentit, recomana tenir en compte les diferents casuístiques, en especial la situació dels autònoms societaris de societats sense persones assalariades, on només hi treballen els socis.

D'altra banda, explica que la diferència en les bases de cotització entre els autònoms societaris i els que cotitzen com a persones físiques rau en el fet que el legislador va confondre administrador amb "empleador" i considera inconcebible que una persona amb assalariats cotitzi menys que els seus treballadors. El problema està, a parer del ponent, en aquells administradors que no tenen persones assalariades, atès que haurien de cotitzar com la resta de treballadors autònoms.

⁵⁹ Ordre TMS/83/2019, de 31 de gener, per la qual es desenvolupen les normes legals de cotització a la Seguretat Social, atur, protecció per cessament d'activitat, Fons de Garantia Salarial i formació professional per a l'exercici 2019. BOE núm. 29, de 2.2.2019.

3. QUANTIFICACIÓ DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU A PARTIR DE LA INFORMACIÓ ESTADÍSTICA DISPONIBLE

3.1. LES FIGURES SOCIETÀRIES EN EL CONJUNT D'AFILIATS AL RETA

Tal com s'ha pogut analitzar en l'apartat segon, el treball autònom es pot desenvolupar tant de manera individual com col·lectiva. Un dels criteris per tal de relacionar l'activitat per compte propi amb la seva formulació col·lectiva és el seu caràcter societari. No es tracta de l'únic criteri a tenir en compte, si bé entre els afiliats al RETA⁶⁰ altres criteris com la finalitat de lucre, la seva naturalesa autònoma o l'habitualitat queden implícitament establerts pels requeriments que estableix el Reial decret legislatiu 8/2015, de 30 d'octubre.⁶¹ Per tant, bona part dels autònoms que desenvolupen la seva feina de manera col·lectiva estan obligats a cotitzar en el RETA.

En aquest règim s'hi inclouen gairebé la totalitat d'afiliacions per compte propi, llevat de les que fan referència a l'activitat pesquera, que s'inscriuen en el règim especial de treballadors del mar per compte propi. En termes generals, el RETA recull pràcticament la totalitat del col·lectiu d'autònoms, atès que només n'exclou el 0,1% (CTESC, 2018).

No tots els afiliats al RETA són autònoms col·lectius, atès que una part important d'aquests desenvolupen la seva activitat de manera individual. Aquests reben el nom de treballadors autònoms pròpiament dits (APD) o treballadors autònoms individuals i s'identifiquen per exclusió d'aquelles figures que no encaixen en aquest perfil. Les afiliacions dels APD, que són majoritàries, se situen en el 58,7% del total (CTESC, 2018).

La resta, el 41,3%, serien afiliacions de persones que desenvolupen aquesta activitat per compte propi de manera no estrictament individual,⁶² de les quals una part important ho fan de manera col·lectiva en diferents tipus de formes societàries.

La informació sobre afiliacions disponible no permet identificar amb tota la concreció desitjable aquest col·lectiu que es defineix per exclusió dels APD. És un col·lectiu de composició molt heterogènia que inclou no només treball autònom societari, sinó també altres tipologies de treball per compte propi.⁶³ Tot i que la informació sobre afiliacions tramesa per Idescat anualment al CTESC permet resseguir amb cert detall la distribució comarcal i la composició bàsica d'una de les tipologies que el componen, els membres de cooperatives i societats col·lectives, no permet, en canvi, identificar la resta d'afiliacions societàries.

Aquesta mancança s'ha intentat suplir amb una font complementària que, si bé no es tracta d'un registre, sinó d'un extracció mostral d'aquest, pot ser una alternativa útil per aproximar globalment ambdós col·lectius: la Mostra contínua de vides laborals (MCVL). La base de dades de l'MCVL recull una representació mostral del 4% de les persones afiliades i permet aproximar la composició d'ambdues tipologies de treball autònom societari, si bé és una estimació, atès que s'obté d'una mostra dels afiliats.⁶⁴

⁶⁰ Tal com mostra la figura 1, els principals criteris per identificar el treball autònom col·lectiu és la condició no individual (o col·lectiva), l'habitualitat, el caràcter lucratiu, l'autoocupació i el caràcter societari.

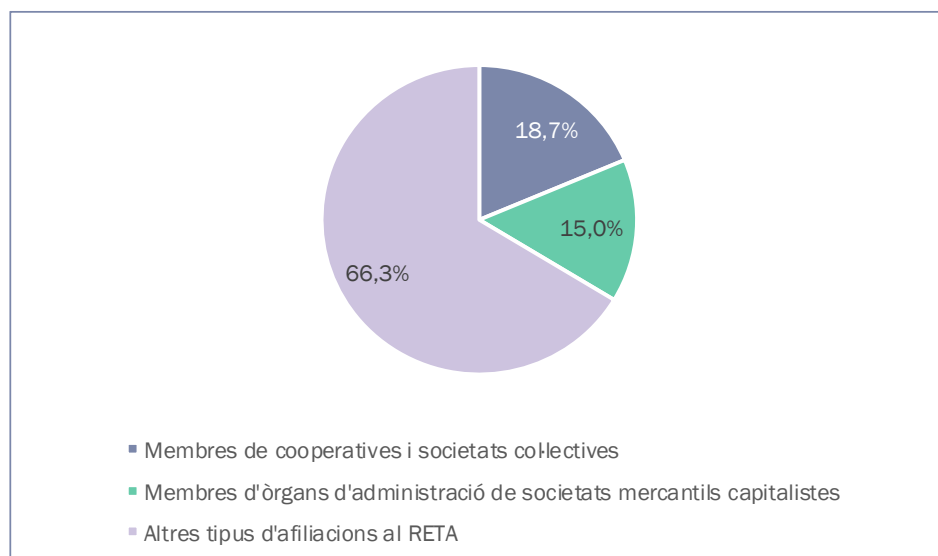
⁶¹ L'apartat 1 de l'article 305, que estableix l'extensió de l'aplicació del RETA, identifica aquestes característiques inherents a l'obligatorietat d'afiliació. No obstant això, l'àmbit d'aplicació no exclou el treball individual societari, que a partir de la definició quedaria inclòs en l'afiliació societària al RETA, si bé no s'inclouria en la definició en la qual es basa aquest informe del concepte treball autònom col·lectiu (vegeu la figura 1).

⁶² Descomptant els socis de societats unipersonals, que per definició entrarien dins del col·lectiu d'autònoms societaris sense necessitat de desenvolupar la seva tasca productiva de manera col·lectiva.

⁶³ Bàsicament membres de congregacions, ajudanties, etc.

⁶⁴ El conjunt d'afiliacions que s'han tingut en compte són les que es trobaven en alta a dia 31 de desembre del 2017. Per focalitzar l'activitat a Catalunya i per fer-la comparativa amb la informació rebuda per Idescat sobre el conjunt total d'afiliacions, el criteri de territorialització ha estat el de residència de l'afiliat.

GRÀFIC 6. Pes relatiu dels col·lectius de membres de cooperatives i societats col·lectives i de membres d'òrgans d'administració de societats mercantils capitalistes en el conjunt de les afiliacions al RETA. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

El gràfic anterior recull la composició societària de les afiliacions al RETA a partir de la variable relacional inclosa a la mostra.⁶⁵ S'observa que la composició societària de les afiliacions al RETA oscil·laria al voltant del 33,7%, sumant el 15% dels membres d'administració de societats mercantils i el 18,7% dels cooperativistes i membres de societats col·lectives.⁶⁶ Per tant, d'aquest 33,7% d'afiliacions societàries al RETA, el 55,5% serien membres de cooperatives i societats col·lectives, mentre que la resta, el 44,5%, serien membres de societats mercantils capitalistes.

Deixant a banda els APD, la importància del treball autònom societari és destacable. De fet, entre les d'APD i les de caràcter societari, les afiliacions sumarien al voltant del 92,4% del total, deixant fora només el 7,6% de les afiliacions derivades de la casuística alternativa a aquests dos col·lectius.⁶⁷

Els dos col·lectius que componen aquest 33,7% d'afiliacions derivades del treball autònom societari i que a la vegada són els únics que permeten segregar les dades estadístiques disponibles, no són, en essència, gaire diferents en les seves característiques més bàsiques. Els gràfics següents permeten identificar-ne la seva composició,⁶⁸ descomponent cadascun dels col·lectius a partir de la seva distribució per sexe, nacionalitat, edat i dedicació sectorial bàsica.

En termes generals, el percentatge de dones que treballen per compte propi és més baix que el de les que ho fa per compte d'altri: el 49,9% en el cas dels assalariats i el 35,2% en el d'autònoms.⁶⁹ Si s'analitzen en concret aquests col·lectius societaris, s'observa, a més, que en aquests el percentatge de dones és encara més baix, atès que representa només el 32,1% en el cas dels cooperativistes i membres de

⁶⁵ Es tracta de la variable 2.032, tipus de relació amb altres entitats o autònoms (MTMSS, 2018, p. 82).

⁶⁶ Atès que treballem amb una mostra del 4%, els percentatges òbviament són orientatius. Per fer-nos una idea del possible biaix, cal tenir en compte que el percentatge del 18,7% de les afiliacions de membres de cooperatives i societats col·lectives baixa fins al 18,4% quan tenim en compte el 100% de les afiliacions. Vegeu CTEC (2018).

⁶⁷ Membres d'institucions religioses, ajudanties no bonificades, o familiars de socis no vinculats directament, per exemple.

⁶⁸ Cal tenir en compte que, mentre que per al col·lectiu de cooperativistes i membres de societats col·lectives la distribució es calcula a partir del total d'afiliacions, en el cas dels membres de societats mercantils capitalistes la informació s'obté de l'MCVL, que no deixa de ser una mostra, sotmesa per tant a un marge d'error en el diagnòstic. En qualsevol cas, les comparatives també s'han dut a terme basant-se en el resultat mostral del primer col·lectiu, a fi i efecte de valorar també possibles biaixos.

⁶⁹ Calculat a partir de les afiliacions en actiu a finals de desembre de 2017. Dades facilitades per Idescat.

col·lectives i al voltant del 30,1% en el de membres d'òrgans d'altres societats mercantils,⁷⁰ xifres que s'allunyen del 35,2% d'afiliacions de dones en el col·lectiu RETA.⁷¹

GRÀFIC 7. Distribució dels col·lectius societaris per sexe, nacionalitat, edat i grans sectors. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per Idescat (afiliacions totals a 31 de desembre) en el cas dels cooperativistes i membres de societats col·lectives. A partir de l'MCVL sense dades fiscals (2017), afiliacions amb domicili a Catalunya a finals de desembre en el cas dels membres de societats mercantils capitalistes. (*) Dades obtingudes a partir d'MCVL sense dades fiscals 2017.

El percentatge de persones estrangeres en el conjunt de les afiliacions al RETA és el 12,7%. Aquest percentatge és molt similar al que recullen el conjunt d'afiliacions de cooperativistes i membres de societats col·lectives, que amb un 12,9% mostren un percentatge molt aproximat, si bé lleugerament superior.⁷² En aquest cas, el percentatge de persones estrangeres resulta més baix si s'aproxima amb l'MCVL, atès que mostren un biaix a la baixa. Amb tot, la distribució del col·lectiu per nacionalitats a partir d'aquesta mostra ens permet visualitzar que entre ambdós col·lectius societaris les divergències són mínimes, i que el percentatge de persones de procedència comunitària i no comunitària és força paritari i similar en ambdós col·lectius.

⁷⁰ Tot i que el segon percentatge és una estimació a partir de la mostra, si s'elabora la mateixa estimació per al primer col·lectiu el resultat no varia gaire, atès que el percentatge, amb un 33,7% en el col·lectiu de cooperativistes, es continua situant per sobre del segon, i per sota del conjunt d'afiliacions al RETA.

⁷¹ CTESC (2018), p. 23.

⁷² CTESC (2018), p. 29

Les divergències entre aquests dos col·lectius resulten lleugerament més acusades en termes de distribució per edats. El tret més destacable en la comparativa per franges d'edat és que els membres de cooperatives i societats col·lectives tenen un percentatge més baix que el de membres de societats mercantils capitalistes de les cohorts més joves.⁷³ En aquest sentit, la distribució per franges d'edat mostra que la composició del col·lectiu de membres d'òrgans de societats mercantils capitalistes és molt més aproximada a la que pren el conjunt del col·lectiu d'afiliats al RETA,⁷⁴ mentre que la dels cooperativistes i col·lectivistes se n'allunya.

Quelcom similar succeeix en el cas de la distribució per sectors. La distribució que mostren els dos col·lectius analitzats resulta diferent entre un i altre. Mentre que en el cas dels membres de cooperatives i societats col·lectives el pes que mostren en els sectors primari i industrial és força més elevat, en el cas dels membres d'òrgans de societats mercantils destaquen més en termes relatius en els sectors de la construcció i serveis.

Tot i que es podria dir que la distribució que mostren els cooperativistes i socis de societats col·lectives s'allunya més que no pas la dels membres de societats mercantils de la distribució global del col·lectiu RETA,⁷⁵ el cert és que ambdós col·lectius societaris també mostren desviacions similars que convé subratllar. Així, mentre que el pes que mantenen ambdós col·lectius en els sectors primari i terciari resulta en tots dos casos inferior al que mostra el conjunt d'afiliacions al RETA, en el cas dels sectors industrial i de la construcció passa precisament el contrari.

Per tant doncs, quedaria clar d'una banda que el col·lectiu de cooperativistes i membres de societats col·lectives mostra una deriva més agrarista i industrial en comparació al de membres de societats mercantils. De l'altra, també es faria palès que tant un col·lectiu societari com l'altre recullen un comportament sectorial que permet destacar-ne la propensió general d'un i altre grup a ubicar-se en els sectors manufacturer i de la construcció.

Les conclusions anteriors es poden perfilar més si s'analitza la composició d'ambdós col·lectius en termes de dedicació sectorial per grups d'activitat. Aquesta descomposició, tot i que no permet anar més enllà que la de grans sectors en l'agricultura, la indústria i la construcció, sí que permet perfilar millor la dedicació relativa d'ambdós col·lectius a les diverses activitats terciàries.

En aquesta línia, el gràfic següent mostra que la freqüència més alta d'afiliacions al sector terciari per part dels membres d'òrgans d'administració de societats mercantils és el resultat de la major freqüència que aquests presenten a les activitats d'informació i comunicacions, comerç a l'engròs i al detall, financeres i d'assegurances, immobiliàries, professionals científiques o tècniques, artístiques recreatives o d'entreteniment, i administratives o auxiliars, atès que, en general, tota la resta mostren una freqüència lleugerament més alta en el cas dels cooperativistes i membres de societats col·lectives.

O el que vindria a ser el mateix, que la freqüència dels cooperativistes i membres de societats col·lectives acaba essent més alta no només en el sector primari i manufacturer, sinó també en alguns serveis com ara els de transport i emmagatzematge, hoteleria, educació, sanitat i altres serveis. Aquesta evidència s'analitzarà amb més aprofundiment més endavant, desgranant la importància relativa de cadascun dels col·lectius per grups d'activitat i per les principals branques d'activitat a tres dígits d'especificació segons CNAE 2009.

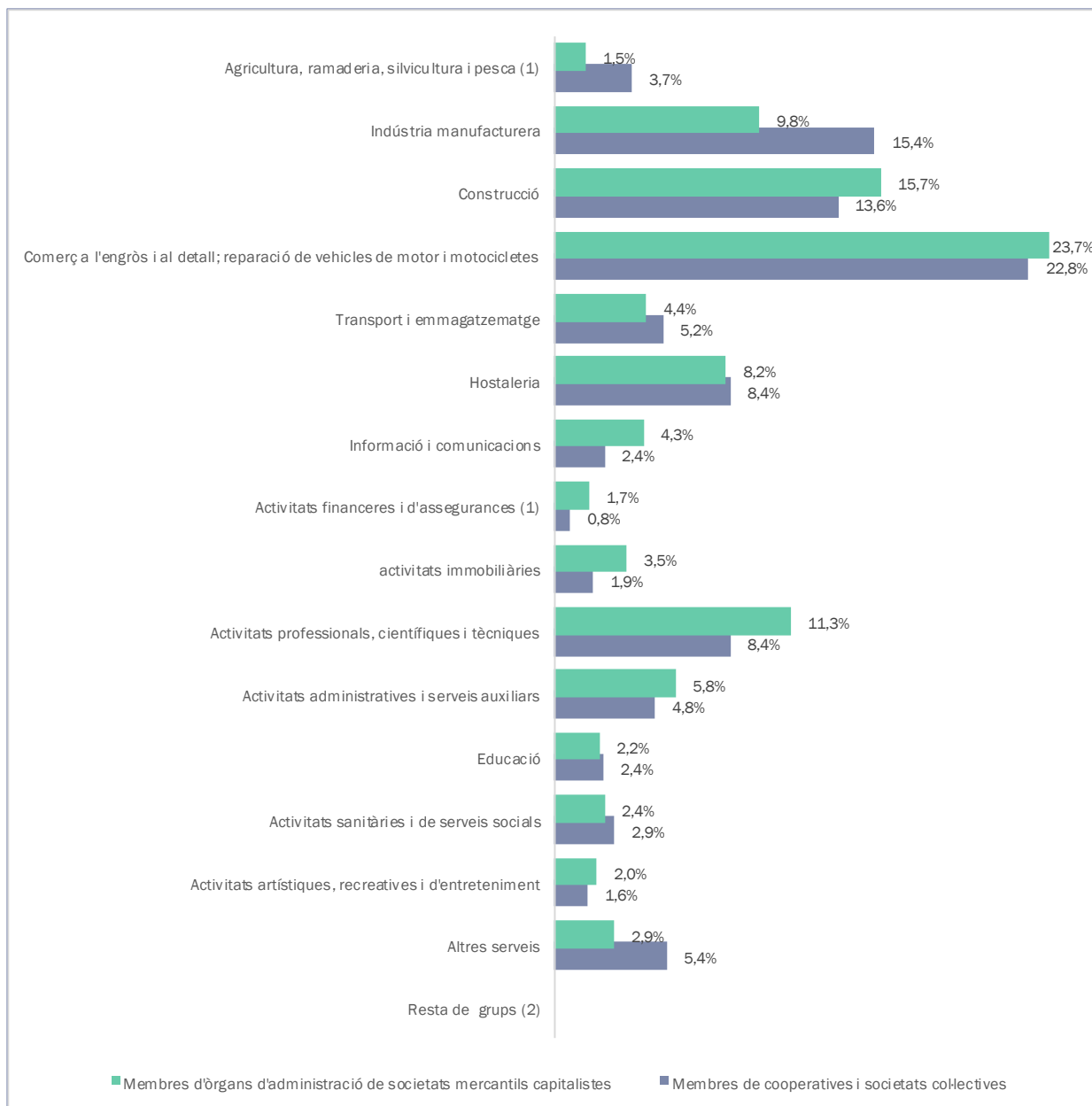
⁷³ Es tracta d'una conclusió que es manté consistent tant si es compara amb l'estimació derivada del 4% mostral de la MCVL com si es fa sobre el conjunt del col·lectiu de cooperativistes. En el primer cas, el percentatge d'afiliacions en el col·lectiu de cooperativistes i membres de societats col·lectives de persones més joves de 45 anys arriba fins al 35,1%, mentre que en el segon, fins al 36,6%, una xifra que difereix ostensiblement del 42,2% que suposa en el col·lectiu de membres de societats mercantils a partir de l'MCVL.

⁷⁴ De l'MCVL se'n extreu que el percentatge de membres de societats mercantils més joves de 45 anys se situaria en el 42,2%, mentre que en el conjunt de les afiliacions al RETA aquest percentatge és del 42,9%.

⁷⁵ La suma de les desviacions de cadascun dels sectors en termes absoluts és de gairebé 17 punts percentuals en el col·lectiu de cooperativistes, mentre que només de poc més de 10 punts percentuals en el de membres de societats mercantils.

Per tant, s'observa que, tot i que existeix una similitud evident entre les característiques dels dos col·lectius d'autònoms societaris analitzats, també resulta cert que en termes d'orientació sectorial i de distribució per edats existeixen lleugeres diferències que caldria analitzar amb més aprofundiment.

GRÀFIC 8. Distribució dels col·lectius objecte d'estudi per grups d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

(1) Càlculs efectuats a partir de dades amb un suport baix de la mostra (entre 20 i 49 observacions).

(2) Valor de la mostra insuficient (menys de 20 observacions).

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

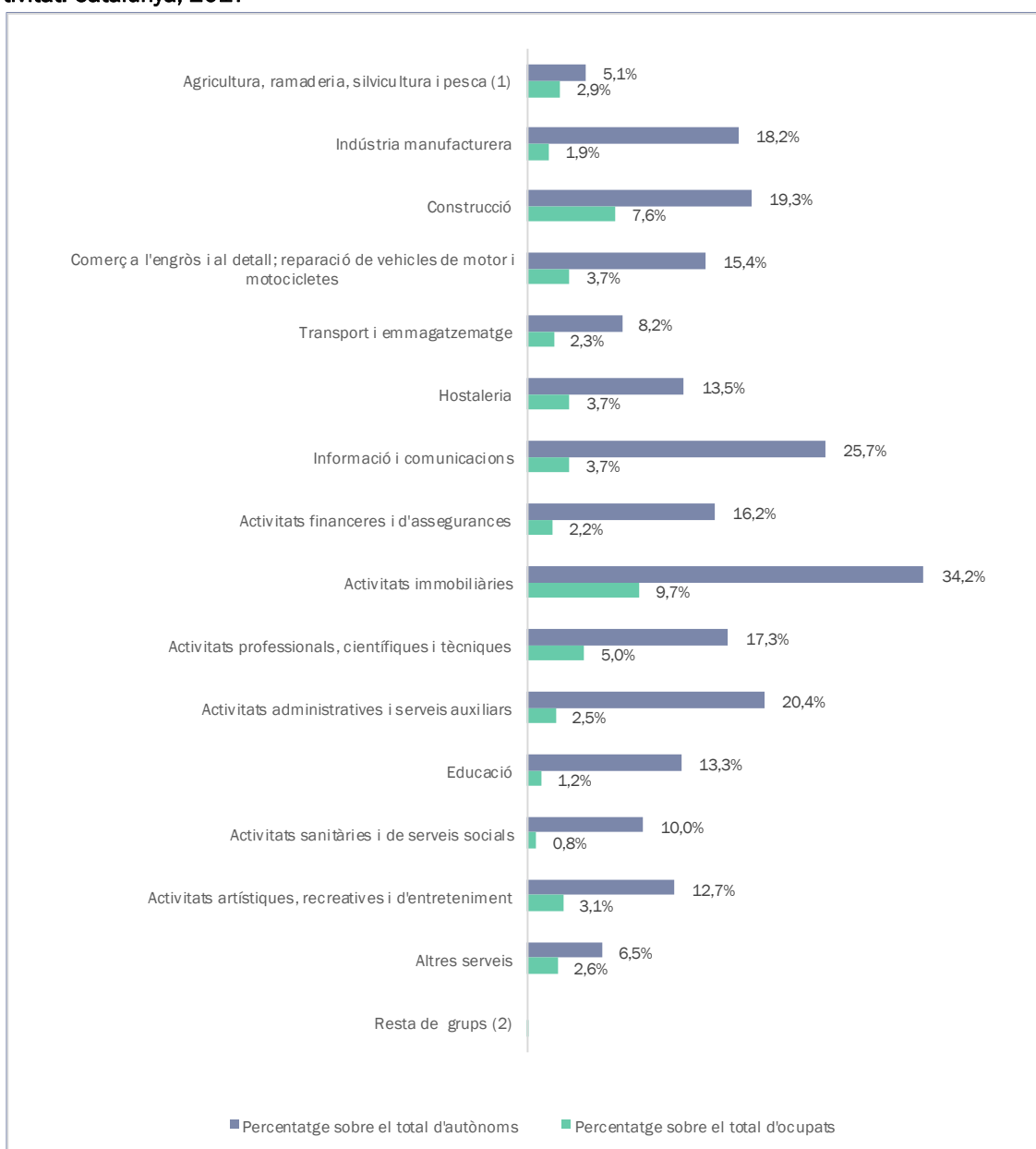
A continuació, aquests dos col·lectius s'analitzen per separat, en un intent d'aprofundir més en la seva composició. Primerament, i a partir de la informació procedent de l'MCVL, s'aborda l'estudi del col·lectiu de membres d'òrgans de societats mercantils capitalistes a partir de les seves afiliacions al RETA. L'anàlisi se centra en les afiliacions en actiu a finals del 2017. Seguidament, s'aborda un exercici similar per al col·lectiu de membres de cooperatives i societats col·lectives, si bé en aquest cas l'anàlisi s'amplia amb

la informació geogràfica que ens permet l'exploració estadística del conjunt d'afiliacions a 31 de desembre de l'any 2017 cedida per Idescat.

3.1.1. EL COLLECTIU DE MEMBRES D'ÒRGANS D'ADMINISTRACIÓ DE SOCIETATS MERCANTILS CAPITALISTES

Dels dos col·lectius de treball autònom societari que s'analitzen, el dels membres d'òrgans d'administració de societats mercantils suposen al voltant del 15% del total d'afiliacions al RETA. Es tracta d'un col·lectiu que, tal com s'ha vist, s'orienta en termes relatius molt més a les activitats de la construcció i dels serveis que no pas el dels cooperativistes i membres de societats col·lectives.

GRÀFIC 9. Importància relativa dels membres d'òrgans de societats mercantils capitalistes per a cada grup d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

(1) Càlculs efectuats a partir de dades amb un suport baix de la mostra (entre 20 i 49 observacions).

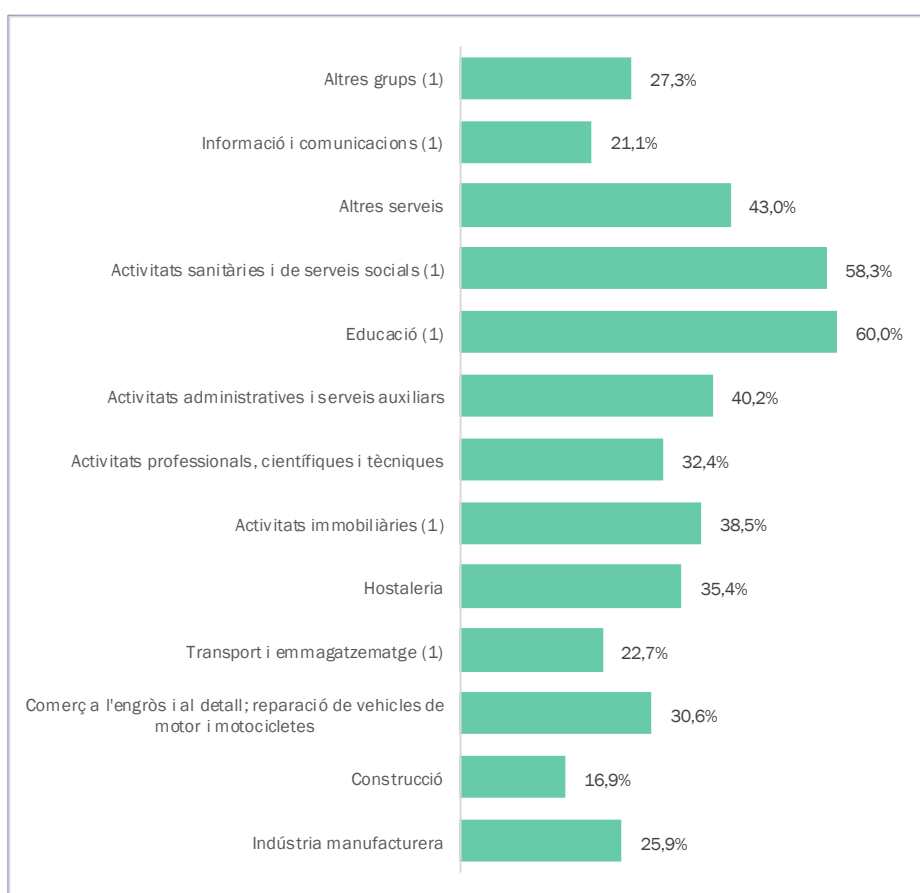
(2) Valor de la mostra insuficient (menys de 20 observacions).

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

Hi ha pocs grups d'activitat que se situen per sobre d'aquest 15% que suposa el conjunt del col·lectiu sobre el conjunt de les afiliacions al RETA. Destaca el fort pes que adquireix aquesta tipologia d'afiliacions en el grup d'activitat de serveis immobiliaris, per bé que també manté una presència relativament més elevada en els d'Informació i comunicacions, activitats administratives i serveis auxiliars, construcció i indústria manufacturera, les activitats professionals, científiques i tècniques, les activitats financeres i d'assegurances i el comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes.

De la mateixa manera, el col·lectiu suposa en conjunt el 2,9% del total d'afiliacions, incloent-hi també les que no són per compte propi. L'anàlisi d'aquesta ràtio per grups permet subratllar la presència relativament més alta en els grups d'activitat del sector immobiliari, la construcció, les activitats professionals, científiques i tècniques, el comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes, hostaleria, la informació i les comunicacions i les activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment.

GRÀFIC 10. Percentatge de dones entre els membres d'òrgans de societats mercantils capitalistes per grups d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

(1) Càlculs efectuats a partir de dades amb un suport baix de la mostra (entre 20 i 49 observacions).

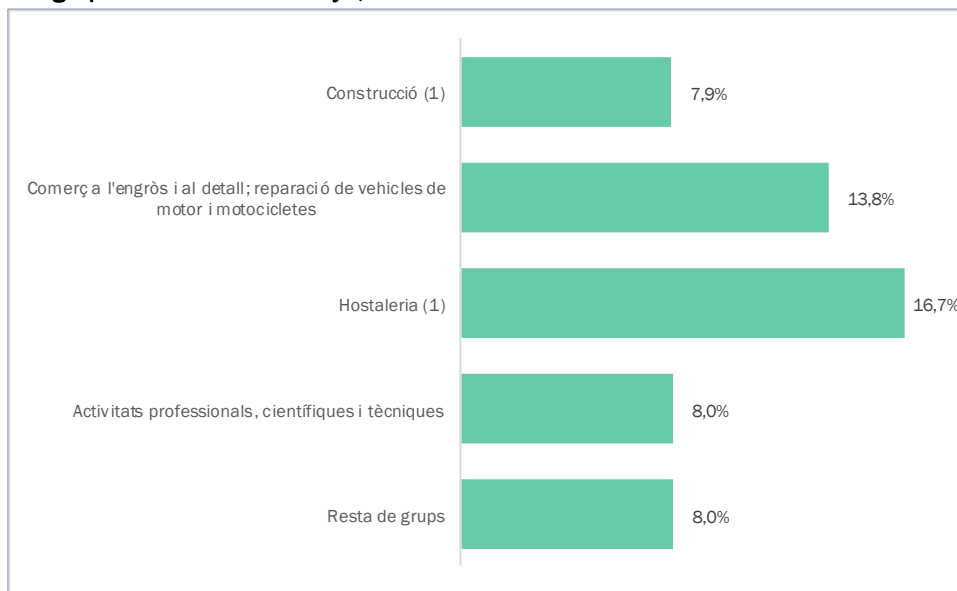
Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals. Afiliacions a 31 de desembre.

La presència de dones al col·lectiu se situa en el 30,1% de les afiliacions. Aquesta proporció de dones es veu superada per la ràtio que mostren els grups d'activitat d'educació, sanitat, serveis socials, altres serveis, activitats administratives i serveis auxiliars, activitats immobiliàries i hostaleria. La resta d'activitats recullen un percentatge de dones per sota d'aquesta xifra mitjana.

De la mateixa manera, el percentatge de persones estrangeres, que se situa de manera global en el 10,1% del col·lectiu, es mostra en general, per als grups sobre els quals disposem de prou mostra per valorar-ne la xifra, per sota d'aquest percentatge en la majoria dels casos, fet que focalitza sectorialment

molt l'activitat de les persones estrangeres en aquest col·lectiu. De fet, només en l'activitat d'hostaleria i la del comerç al detall recullen un valor per sobre d'aquesta ràtio, essent en el cas de l'hostaleria la més alta de tots els grups analitzats.

GRÀFIC 11. Percentatge d'estrangers entre els membres d'òrgans de societats mercantils capitalistes per grups d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

(1) Càlculs efectuats a partir de dades amb un suport baix de la mostra (entre 20 i 49 observacions).

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

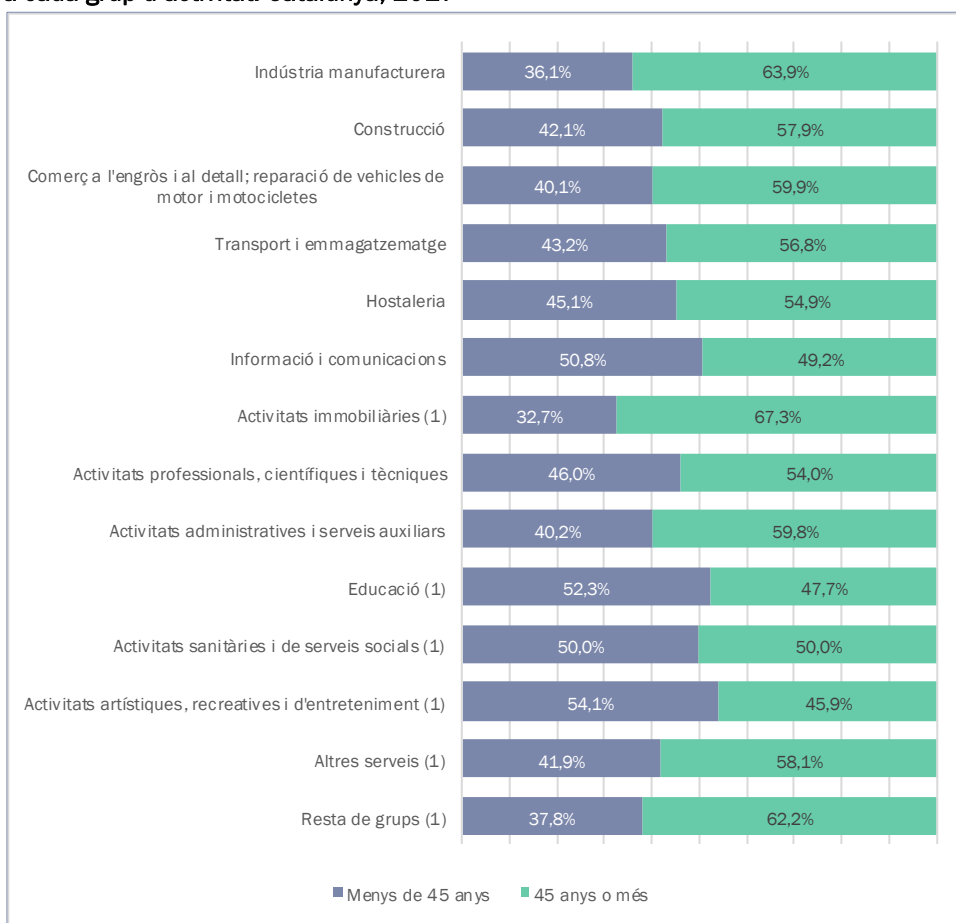
Entre els grups d'activitat on el col·lectiu mostra el seu perfil per edats més envellit cal destacar el dels serveis immobiliaris, on majors de 45 anys hi mantenen una presència destacable, el d'indústries manufactureres, el d'activitats administratives i auxiliars i el d'altres serveis. En la resta de casos, la distribució per edats recull un perfil similar al que mostra el col·lectiu de mitjana o, fins i tot, amb un pes més elevat de la franja d'edat més jove.

Destaquen entre les activitats amb un percentatge més alt d'afiliacions de persones de menys de 45 anys les de les activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment, l'educació, les activitats sanitàries i de serveis socials i també les del sector de la informació i les comunicacions, totes elles amb més de la meitat de les afiliacions per sota d'aquesta edat.

Atès que el perfil per edats en part és el resultat de la dinàmica històrica de cada cohort, la seva anàlisi també ens permet configurar algunes hipòtesis al respecte. La variabilitat tan alta del percentatge de cohorts més joves entre categories sectorials en podria ser un indicatiu. D'aquesta manera podria ser que aquells sectors on aquest percentatge de joves és més alt fossin precisament aquells on el treball autònom d'aquest tipus hi hagués crescut més en els darrers anys. De la mateixa manera, aquelles altres activitats amb un col·lectiu més envellit també podrien recollir el resultat d'una evolució inversa, és a dir, amb un creixement d'aquest tipus de treball autònom per sota de la mitjana. A més, aquelles altres activitats amb un col·lectiu més envellit podrien recollir també el resultat d'una evolució inversa, és a dir, amb un dinamisme per sota de la mitjana durant aquests darrers anys o dècades.⁷⁶

⁷⁶ Tot i que caldria elaborar una anàlisi longitudinal de la mostra per arribar a conclusions fermes en aquest sentit, no deixen de ser indicis que ens permeten fer hipòtesis en aquesta línia.

GRÀFIC 12. Distribució per edats de les afiliacions de membres d'òrgans de societats mercantils capitalistes a cada grup d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

(1) Càlculs efectuats a partir de dades amb un suport baix de la mostra (entre 20 i 49 observacions).

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

Per acabar, la taula següent recull el percentatge d'afiliacions de membres d'òrgans d'administració de societats mercantils capitalistes sobre el conjunt d'afiliacions al RETA i sobre el conjunt d'afiliacions total (també per compte d'altri) de les disset principals branques d'activitat a tres dígit segons CNAE 2009.⁷⁷ Es troben ordenades segons percentatge d'afiliacions sobre el conjunt del col·lectiu, de major a menor, dada que també apareix a la darrera columna.

Com es pot observar, les activitats recollides són principalment del sector de la construcció i de serveis diversos, essent les dues primeres activitats típiques del primer i a partir d'allí sobretot activitats terciàries, on hi destaquen les de restauració, comerç i transport, les més importants en termes d'afiliacions.

Entre les activitats amb una presència més important en el conjunt d'afiliacions al RETA dels membres del col·lectiu hi destaquen, amb més del 25%, la de lloguer de béns immobiliaris per compte propi, la de comerç a l'engròs d'articles d'ús domèstic i la de programació, consultoria i altres activitats relacionades amb la informàtica.

De la mateixa manera, entre les activitats amb una presència més important en el conjunt d'afiliacions total, incloent-hi les que no són per compte propi, destaquen les d'intermediaris del comerç, el lloguer de béns immobiliaris per compte propi, les altres activitats de construcció especialitzada, la construcció i l'acabat d'edificis, i el de les instal·lacions elèctriques, de lampisteria i altres instal·lacions en obres de

⁷⁷ S'han escollit totes aquelles amb un suport mostral suficient, superior a 50 observacions.

construcció, totes elles amb un pes sobre el conjunt total d'afiliacions a cada sector de més del doble del que manté el conjunt del col·lectiu.

TAULA 2. Distribució sectorial de la importància relativa del col·lectiu de membres d'òrgans d'administració de societats mercantils capitalistes. Catalunya, 2017

Sector d'activitat (CNAE2009)	Percentatge sobre el total d'afiliacions al RETA	Percentatge sobre el total d'afiliacions	Distribució sectorial
Instal·lacions elèctriques, de lampisteria i altres instal·lacions en obres de construcció	18,8%	6,3%	4,5%
Construcció d'edificis	24,2%	8,4%	4,2%
Restaurants i establiments de menjars	20,1%	4,2%	3,9%
Intermediaris del comerç	17,5%	11,4%	3,7%
Transport de mercaderies per carretera i serveis de mudança	9,8%	4,2%	3,1%
Comerç al detall d'altres articles en establiments especialitzats	10,1%	3,1%	3,1%
Comerç al detall de productes alimentaris, begudes i tabac en establiments especialitzats	10,7%	4,0%	2,8%
Establiments de begudes	7,7%	3,6%	2,7%
Serveis tècnics d'arquitectura i enginyeria i altres activitats relacionades amb l'assessorament tècnic	18,5%	5,9%	2,4%
Comerç a l'engròs d'articles d'ús domèstic	41,4%	4,8%	2,3%
Programació, consultoria i altres activitats relacionades amb la informàtica	26,9%	3,2%	2,2%
Activitats de comptabilitat, tenidoria de llibres, auditoria i assessoria fiscal	22,0%	5,3%	2,2%
Acabat d'edificis	12,4%	7,5%	2,1%
Manteniment i reparació de vehicles de motor	17,1%	5,4%	2,0%
Altres activitats de construcció especialitzada	18,8%	8,5%	1,9%
Activitats de suport a les empreses n.c.o.p.	22,9%	4,5%	1,8%
Lloguer de béns immobiliaris per compte propi	48,1%	9,9%	1,7%
Altres serveis personals	5,5%	2,5%	1,7%
Resta de branques d'activitat (240 en total)	20,6%	2,8%	56,9%

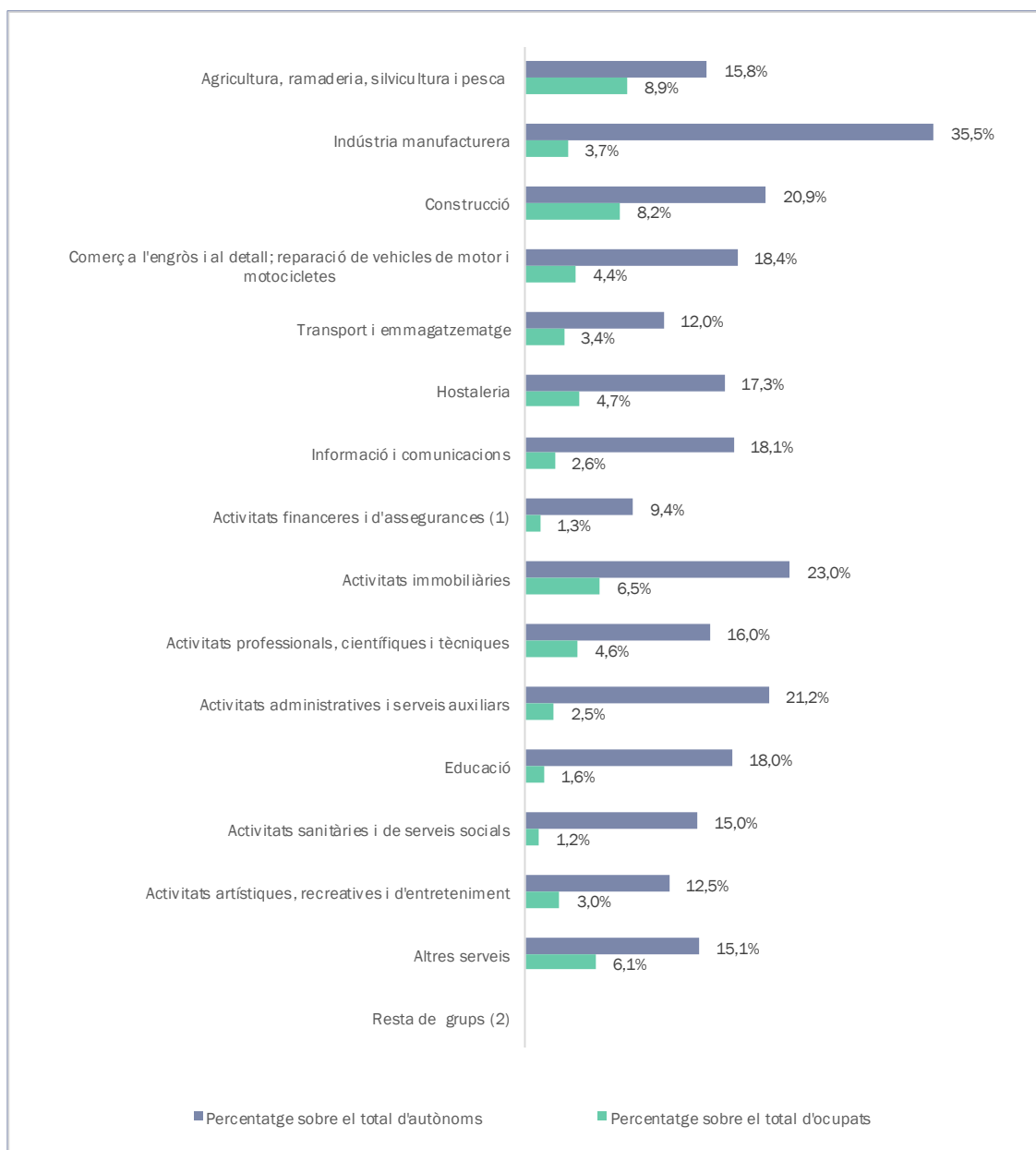
Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

3.1.2. EL COL·LECTIU DE MEMBRES DE COOPERATIVES I SOCIETATS COL·LECTIVES AFILIATS AL RETA

El segon col·lectiu de treball autònom societari analitzat és el que fa referència als membres de cooperatives i societats col·lectives. Es tracta, en aquest cas, com s'ha exposat inicialment, del 18,7% del total d'afiliacions al RETA segons l'estimació inicial derivada de l'MCVL.⁷⁸

GRÀFIC 13. Importància relativa dels membres de cooperatives i de societats col·lectives per a cada grup d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

(1) Càlculs efectuats a partir de dades amb un suport baix de la mostra (entre 20 i 49 observacions).

(2) Valor de la mostra insuficient (menys de 20 observacions).

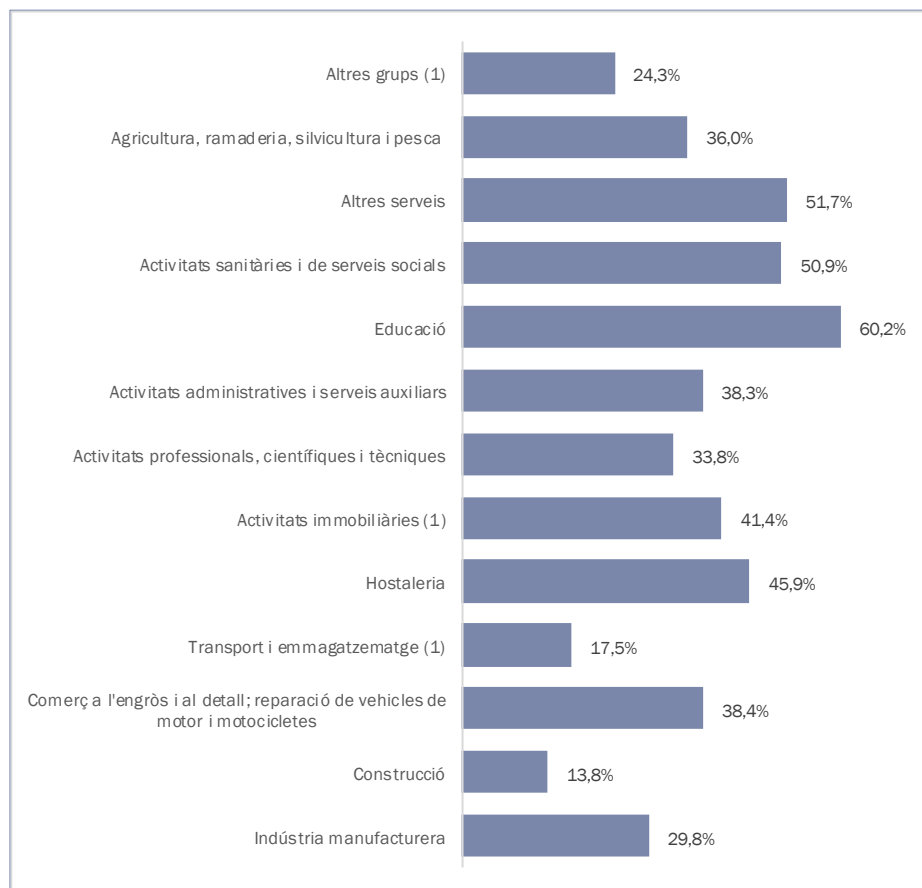
Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

⁷⁸ Un percentatge que en realitat és més baix, del 18,4%, amb dades d'afiliació real a data de 31 de desembre de 2017.

En termes generals, el col·lectiu manté una presència més destacada que l'analitzat en l'apartat anterior en les activitats primàries i industrials. A més, també s'ha pogut verificar que, coincidint en aquest cas amb l'altre col·lectiu societari, recull una major presència en les activitats industrials i de la construcció quan es compara amb la distribució sectorial del conjunt d'afiliacions al RETA.

El pes de la dona entre cooperativistes i membres de societats col·lectives és del 32,1%, tres punts per sota del que assoleix el del conjunt de les afiliacions al RETA, però dos punts per sobre del que manté el col·lectiu de membres d'òrgans de societats mercantils.

GRÀFIC 14. Percentatge de dones entre els membres de cooperatives i de societats col·lectives per grups d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

(1) Càlculs efectuats a partir de dades amb un suport baix de la mostra (entre 20 i 49 observacions).

(2) Valor de la mostra insuficient (menys de 20 observacions).

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

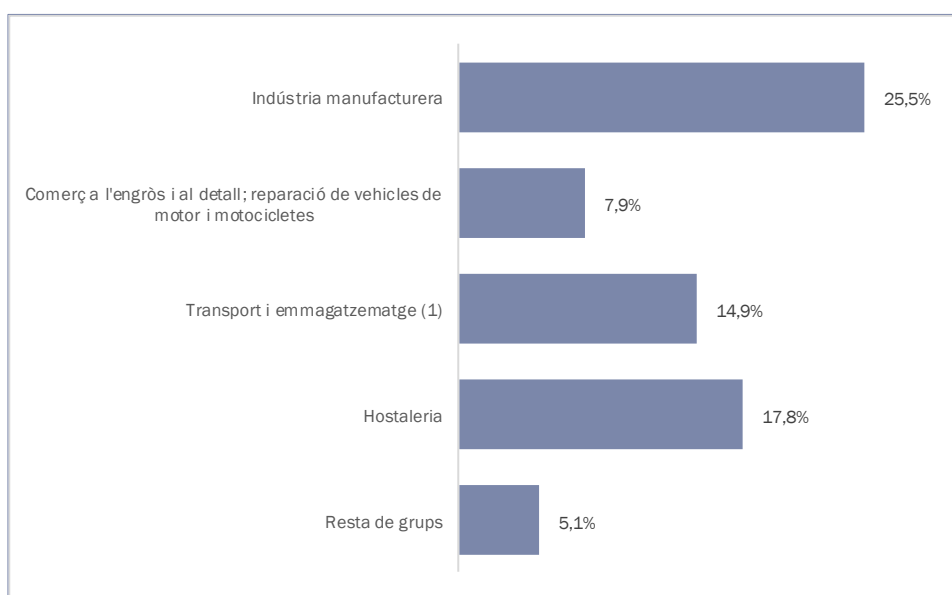
Com es pot observar en el gràfic anterior, elaborat a partir de l'MCVL, els únics grups d'activitat que recullen un percentatge inferior a aquest són els de la construcció, el transport i emmagatzematge, i la indústria manufacturera, on la presència de dones cooperativistes o membres de societats col·lectives és menor.⁷⁹ La resta d'activitats mostren una presència de la dona superior i, en alguns casos, com és el de l'educació, la sanitat i els serveis socials i els altres serveis, clarament majoritària.

⁷⁹ També mostra un percentatge baix la categoria residual inclosa al gràfic, que aplega el conjunt de grups amb un valor de la mostra insuficient a efectes d'assegurar una adequada aproximació estadística.

En aquest sentit, la forta presència d'aquest col·lectiu societari entre les activitats industrials és un factor més que podria explicar la presència lleugerament més baixa de dones entre els autònoms que desenvolupen la seva feina per aquesta via d'associació col·lectiva.

La distribució de les persones estrangeres per grups d'activitat també resulta molt desigual dins d'aquest col·lectiu societari. Entre els grups d'activitat amb mostra suficient per presentar resultats, destaquen les activitats manufactureres, les de l'hostaleria i les del transport i l'emmagatzematge, totes elles amb un percentatge d'afiliacions estrangeres per sobre de la mitjana del col·lectiu i, en el cas de la indústria, amb un 25,5%, clarament per sobre.

GRÀFIC 15. Percentatge d'estrangers entre els membres de cooperatives i de societats col·lectives per grups d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

(1) Càlculs efectuats a partir de dades amb un suport baix de la mostra (entre 20 i 49 observacions).

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

D'aquesta manera, el pes de les persones estrangeres entre cooperativistes i membres de societats col·lectives s'explica sobretot per la forta presència de membres del col·lectiu en aquestes activitats fortament masculinitzades, sobretot en el cas de les activitats estrictament industrials.

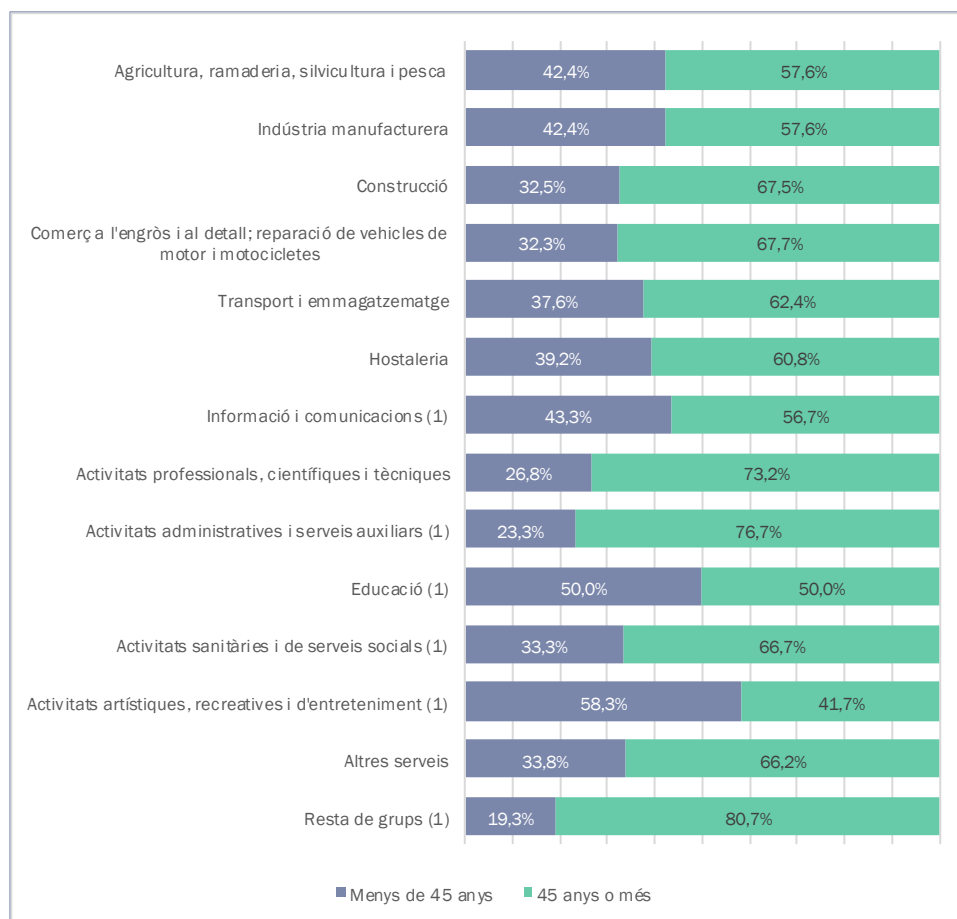
Pel que fa al perfil d'edat del col·lectiu, anteriorment ja s'ha analitzat que es tractava d'un col·lectiu amb una presència més alta de les cohorts d'edat més avançada, almenys en comparació al dels membres d'òrgans de societats mercantils.

En canvi, també s'observa que en aquelles activitats on manté una presència més destacada en termes relatius, com seria el cas de l'activitat primària i la industrial, s'hi perceben percentatges més baixos d'afiliacions de persones de 45 anys o més, registres només superats pel grup d'activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment. Pel contrari, en la majoria de serveis i també en la construcció, el col·lectiu recull un percentatge de majors de 45 anys molt més alt, que podria portar a pensar que bona part de la dinàmica més positiva de les darreres dècades del col·lectiu s'hauria concentrat precisament en les activitats agràries i manufactureres.

Tot i això, també destaquen algunes activitats terciàries on el col·lectiu mostra un pes elevat de les cohorts més joves. Aquest seria el cas dels grups de informació i comunicació, educació i activitats artístiques i d'entreteniment, on tot i que la mostra és reduïda, els percentatges semblen indicar una presència

més gran d'afiliacions de joves en aquests tipus de societats. En aquests casos, la dada podria reflectir també un dinamisme més destacat d'aquests serveis aquestes darreres dècades.

GRÀFIC 16. Distribució per edats de les afiliacions de membres de cooperatives i societats collectives a cada grup d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

(1) Càlculs efectuats a partir de dades amb un suport baix de la mostra (entre 20 i 49 observacions).

(2) Valor de la mostra insuficient (menys de 20 observacions).

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

Igual que en l'apartat anterior, la taula següent conté el percentatge de membres d'aquest col·lectiu sobre el conjunt d'afiliacions del RETA i sobre el conjunt total d'afiliacions. Recull les 20 principals branques d'activitat per ordre d'importància. Com es pot observar, a banda d'algunes activitats de la construcció i els serveis, destaca un sector d'activitat clarament manufacturer, com és el de la producció i conservació de carn i elaboració de derivats, que se situa en primer lloc i suposa el 5,5% del total d'aquest tipus d'afiliacions.

L'activitat càrnia, tot i ser l'única activitat manufacturera recollida en el rànquing dels vint primers, passa per davant en tots els indicadors quan es compara amb d'altres sectors amb més presència en termes generals en l'economia, com són el del transport, les instal·lacions elèctriques, el comerç i la restauració. D'aquesta manera, els registres del sector a finals del 2017 mostren una presència pràcticament absoluta d'aquesta tipologia de treball autònom, atès que suposen el 90,7% de les afiliacions al RETA, i també una gran capacitat de substitució d'altres tipologies de treball, donat que representen més del 20% del conjunt total d'afiliacions del sector incloses aquelles per compte d'altri.

Aquesta presència en el treball autònom dels cooperativistes o membres de societats col·lectives no assoleix una proporció tan elevada en altres sectors fora del carni. Tot i que a la taula també destaquen algunes activitats amb ràtios elevades, cap d'elles mostra un percentatge superior al 35%. Tot i això, destaquen en aquest sentit, amb una presència de treball autònom d'aquestes característiques superior al 25% d'afiliacions al RETA, les activitats de demolició i preparació de terrenys, publicitat, activitats de comptabilitat, tenidoria de llibres, auditoria i assessoria fiscal i reparació d'ordinadors i d'equips de comunicació, moltes d'elles vinculades als serveis a les empreses.

TAULA 3. Distribució sectorial de la importància relativa del col·lectiu de membres de cooperatives i de societats col·lectives. Catalunya, 2017

Sector d'activitat (CNAE2009)	Percentatge sobre el conjunt d'afiliacions al RETA	Percentatge sobre el total d'afiliacions	Distribució sectorial
Producció i conservació de carn i elaboració de productes carnis	90,7%	20,6%	5,5%
Transport de mercaderies per carretera i serveis de mudança	16,4%	7,1%	4,2%
Instal·lacions elèctriques, de lampisteria i altres instal·lacions en obres de construcció	21,6%	7,3%	4,1%
Comerç al detall d'altres articles en establiments especialitzats	15,8%	4,9%	3,9%
Restaurants i establiments de menjars	22,7%	4,8%	3,5%
Establiments de begudes	12,5%	5,8%	3,5%
Altres serveis personals	12,9%	6,0%	3,1%
Intermediaris del comerç	16,9%	11,0%	2,8%
Construcció d'edificis	19,2%	6,6%	2,7%
Acabat d'edificis	15,9%	9,6%	2,2%
Activitats de comptabilitat, tenidoria de llibres, auditoria i assessoria fiscal	26,3%	6,3%	2,1%
Comerç al detall en establiments no especialitzats	17,2%	2,4%	2,1%
Comerç al detall de productes alimentaris, begudes i tabac en establiments especialitzats	10,0%	3,8%	2,1%
Manteniment i reparació de vehicles de motor	21,4%	6,7%	2,0%
Serveis tècnics d'arquitectura i enginyeria i altres activitats relacionades amb l'assessorament tècnic	16,7%	5,3%	1,7%
Publicitat	27,9%	8,3%	1,6%
Demolició i preparació de terrenys	32,2%	17,7%	1,5%
Reparació d'ordinadors i d'equips de comunicació	25,5%	18,8%	1,5%
Altra educació	14,1%	3,4%	1,4%
Comerç al detall d'altres articles d'ús domèstic en establiments especialitzats	20,1%	5,3%	1,4%
Altres activitats de construcció especialitzada	16,5%	7,4%	1,3%
Resta de branques d'activitat (237 en total)	18,6%	2,4%	45,6%

Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de les microdades de la Mostra contínua de vides laborals sense dades fiscals 2017. Afiliacions a 31 de desembre.

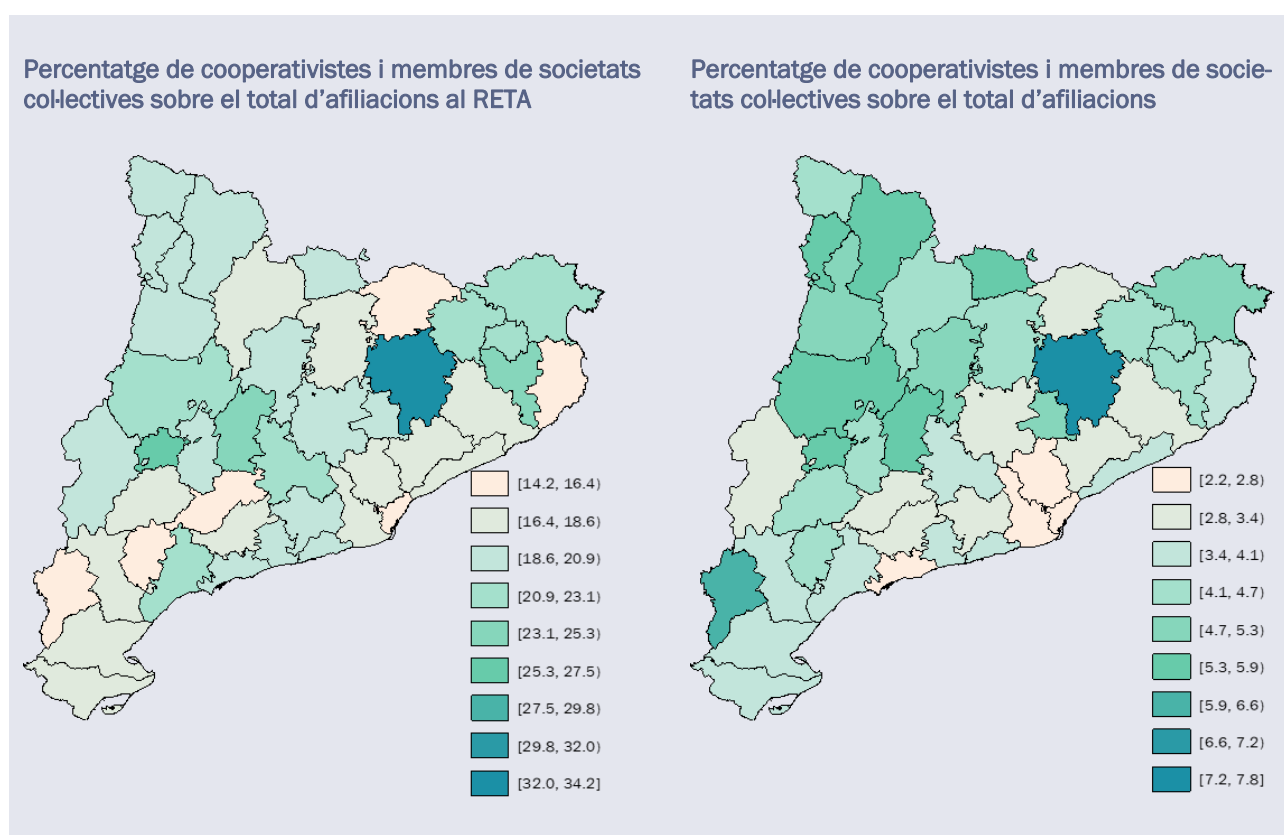
Finalment, en el cas del percentatge de cooperativistes i membres de societats col·lectives sobre el conjunt total d'afiliacions, tot i que també permet ubicar l'activitat càrnia en primer lloc, mostra, en canvi, diferències menys acusades entre els sectors. Per tant, per sota del sector carni, però amb registres més propers pel que fa a aquesta ràtio, d'entre el 10% i el 20%, també podem destacar les activitats de

reparació d'ordinadors i d'equips de comunicació, demolició i preparació de terrenys i intermediació comercial.

3.1.3. LA DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL DEL COL·LECTIU DE COOPERATIVISTES I MEMBRES DE SOCIETATS COL·LECTIVES

Tal com s'ha analitzat, el col·lectiu de cooperativistes i membres de societats col·lectives és el col·lectiu societari més important entre els afiliats al RETA a Catalunya. Amb un 18,4% (o 18,7% estimat amb la MCVL), la seva presència en percentatge d'afiliacions és superior a la dels membres d'òrgans d'administració de societats mercantils capitalistes. En termes relatius, aquest col·lectiu tendeix a desenvolupar-se millor en l'àmbit de les activitats primàries i industrials que aquest darrer, tot i que, com s'ha vist, ambdós col·lectius no mostren trets gaire diferenciats.

MAPA 1. Importància relativa del col·lectiu de membres de cooperatives i societats col·lectives. Catalunya, 2017

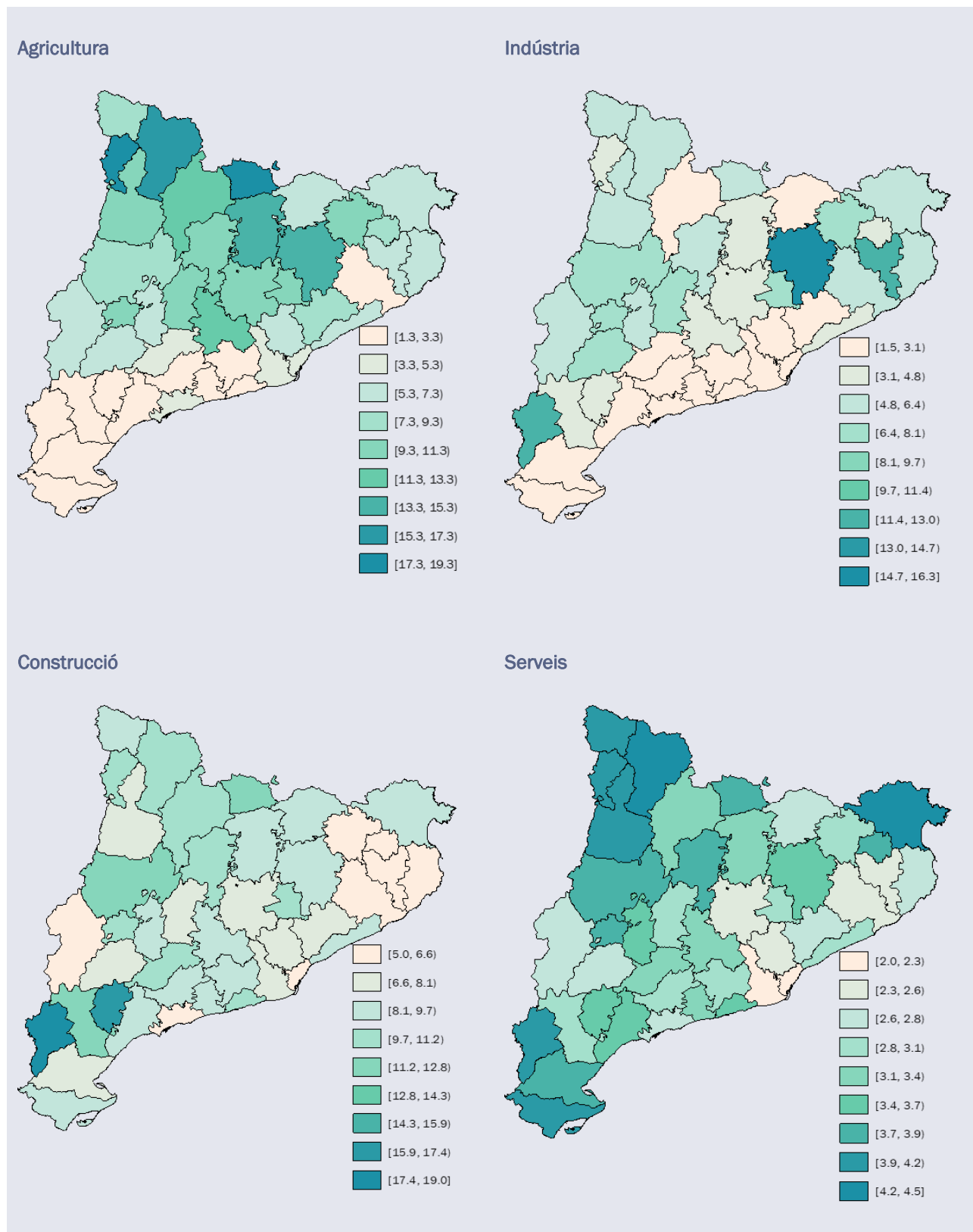
Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades sobre afiliacions facilitades per Idescat. Dades a 31 de desembre de 2017.

La distribució relativa del col·lectiu en el territori resulta força desigual. Amb dades d'afiliació real a finals d'any destaca per sobre de tot la comarca d'Osona, on aquest col·lectiu suposa un de cada tres afiliats al RETA i el 7,8% del total d'afiliacions. En general, hi ha unes quantes comarques on el percentatge d'afiliacions del col·lectiu sobre les del RETA són superiors al 20%. Es tracta, a banda de la d'Osona, de les comarques del Pla d'Urgell, la Segarra, el Gironès, la Garrotxa, l'Anoia, el Baix Camp, el Pla de l'Estany, la Noguera, l'Alt Empordà, el Moianès, l'Alta Ribagorça i el Pallars Sobirà.⁸⁰

⁸⁰ Recordem que es tracta d'una territorialització de les afiliacions a partir del domicili de l'afiliat, fet que implica que els efectes de la localització de l'activitat econòmica queden en certa mesura difuminats, atès que la localització es pot dispersar per les comarques adjacents.

MAPA 2. Percentatge d'afiliacions de membres de cooperatives i societats col·lectives sobre el total a cada sector d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades sobre afiliacions facilitada per Idescat. Dades a 31 de desembre de 2017.

La incidència d'aquesta modalitat de treball autònom per sectors mostra que al sector industrial i a l'agricultura és on les divergències entre comarques són més grans, si bé a la Terra Alta el percentatge que adquireix al sector de la construcció és molt destacable, incidint en aquest cas clarament en la presència d'aquest col·lectiu a la comarca. Amb tot, els sectors industrial i agrari són dos dels sectors que marquen més la pauta de distribució global del col·lectiu en relació amb el total d'afiliacions, dada que s'exposa en el darrer mapa de la bateria de mapes 1.

Les comarques on el pes d'aquesta modalitat sobre el total de les afiliacions al **sector agrari** és més alt són la Cerdanya, l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà i Osona, amb valors entre el 15 i el 20%.⁸¹ En el sector agropecuari, el pes més destacat del col·lectiu s'assoleix en el sector ramader, atès que entre les activitats de producció ramadera i de producció agrícola combinada amb producció ramadera suposen gairebé el 60% de les afiliacions de cooperativistes i membres de societats col·lectives del sector primari.⁸²

Osona manté també una pauta destacada en el **sector industrial**. Aquesta comarca, la Terra Alta i el Gironès són les comarques més destacades amb registres que oscil·len entre el 15% i el 10%. Amb tot, destaquen també altres comarques amb una incidència important en aquest àmbit,⁸³ que es troba, segons s'ha analitzat amb anterioritat, molt determinat pel pes del sector carni, que aplega més d'una tercera part dels membres de cooperatives i societats col·lectives del sector industrial.⁸⁴

Al **sector de la construcció** la incidència del col·lectiu també mostra certes desigualtats territorials que cal destacar. Sobresurten de manera destacada les comarques de la Terra Alta i del Priorat, amb registres superiors al 15%. Amb tot, també cal destacar altres comarques on el pes del col·lectiu en aquest sector assoleix cotes superiors al 10%, com ara a la Ribera d'Ebre, la Cerdanya, la Noguera, l'Alta Ribagorça, l'Alt Urgell, la Conca de Barberà, el Solsonès i el Garraf.

Pel que fa al **sector serveis**, la incidència territorial del col·lectiu és molt més homogènia, si bé destaquen algunes comarques amb percentatges superiors al 4%, com ara el Pallars Sobirà, l'Alt Empordà, l'Alta Ribagorça, l'Aran, el Pallars Jussà i el Montsià. En termes generals el registre comarcal mitjà en aquest àmbit sectorial se situa en el 3,2% del total d'afiliacions, si bé no varia gaire al voltant d'aquest valor, atès que va des del 2% del Barcelonès al 4,5% del Pallars Sobirà.

Aquesta poca divergència en el sector terciari es reproduïx també en l'àmbit estrictament sectorial, atès que, com s'ha analitzat anteriorment, els principals sectors que destaquen són el de transport de mercaderies per carretera i serveis de mudança, comerç al detall d'altres articles en establiments especialitzats, restaurants i establiments de begudes.⁸⁵ En general, però, la seva importància territorial, tot i que varia poc, disminueix segons es pot intuir a partir del mapa anterior de manera inversament proporcional a la densitat d'habitants de cada comarca.

⁸¹ Les comarques que destaquen per sobre de la mitjana són en el cas del sector agrari: Cerdanya Alta Ribagorça, Pallars Sobirà, Osona, Berguedà, Alt Urgell, Anoia, Moianès, Pla d'Urgell, Garrotxa, Bages, Segarra, Solsonès, Pallars Jussà, Aran, Noguera, Vallès Oriental, Pla de l'Estany.

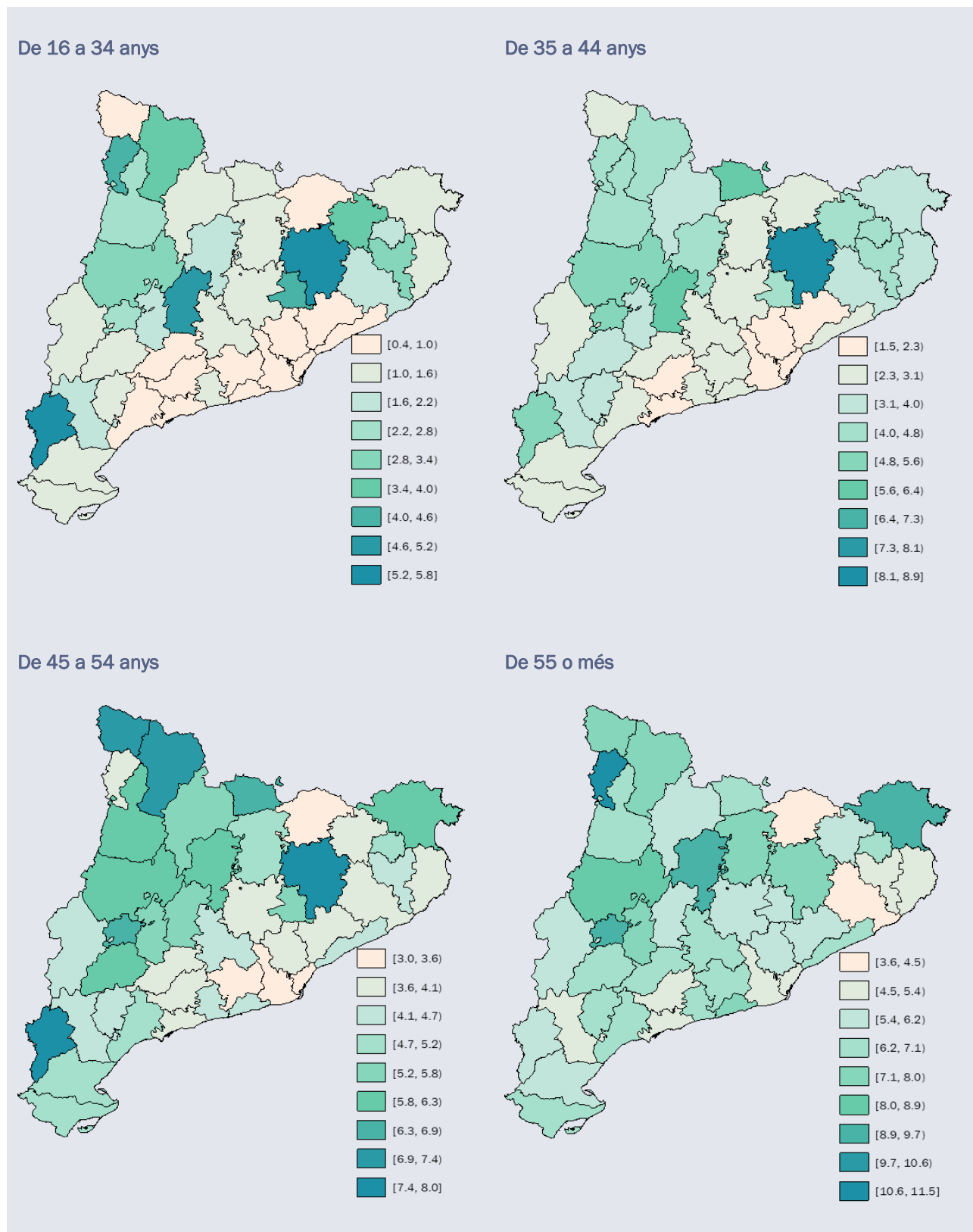
⁸² Concretament s'estimaria segons l'MCVL al voltant del 58.9%, a molta distància dels cultius no perennes i perennes, que representarien el 24%.

⁸³ A banda de les tres anteriorment esmentades també destaquen per sobre de la mitjana del sector les comarques de la Segarra, el Moianès, el Pla d'Urgell, les Garrigues, la Garrotxa, la Noguera, el Pallars Jussà, la Vall d'Aran, la Cerdanya, la Selva i l'Alt Empordà, totes elles amb un percentatge de membres del col·lectiu sobre el total superior al 5%.

⁸⁴ Concretament, i segons estimació derivada de l'MCVL 2017, el 35,2%. Aquest percentatge es troba a molta distància de les següents branques d'activitat en importància, que serien les de Reparació de productes metàl·lics, maquinària i equip, Fabricació d'elements metàl·lics per a la construcció i Arts gràfiques i serveis relacionats, totes elles amb un percentatge al voltant del 6%.

⁸⁵ Es tracta de quatre activitats que aglutinen poc més del 20% del col·lectiu, segons estimació a partir de l'MCVL 2017, i que tenen certa connexió amb la logística i el turisme.

MAPA 3. Percentatge d'afiliacions de membres de cooperatives i societats col·lectives sobre el total a cada sector d'activitat. Catalunya, 2017

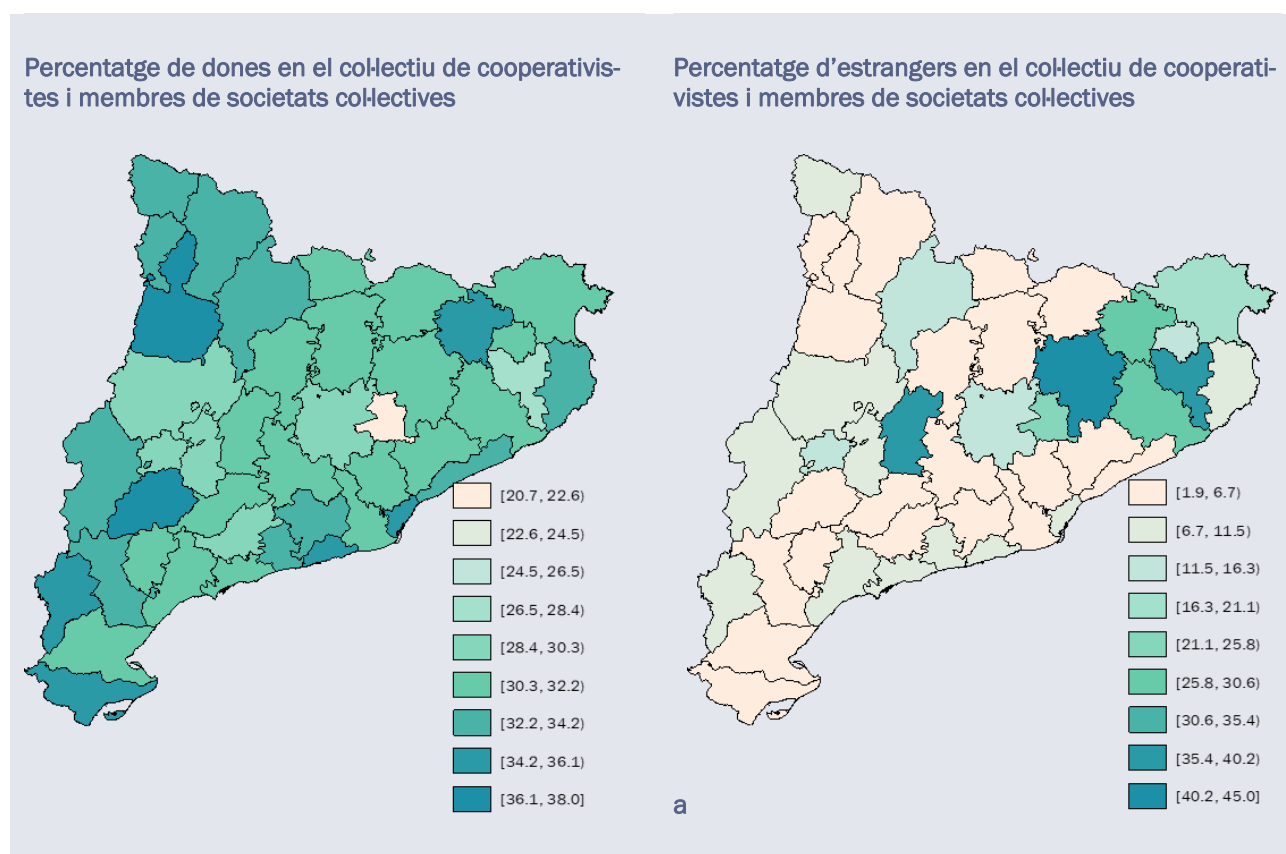
Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades sobre afiliacions facilitada per Idescat. Dades a 31 de desembre de 2017.

La importància relativa comarcal dels cooperativistes i membres de societats col·lectives per edats ens pot ajudar també a comprendre, no només la naturalesa del col·lectiu, sinó també la seva incidència en termes estàtics i dinàmics. D'una banda, en termes estàtics perquè els mapes anteriors permeten visualitzar la importància relativa d'aquesta modalitat de treball sobre el total d'afiliacions per a cada franja d'edat i comarca. De l'altra, també ens permet una certa aproximació en termes dinàmics en la mesura en què la seqüència de les franges d'edat es troba fortament determinada per l'evolució de cada sector d'activitat i cada modalitat de treball. D'aquesta manera, aquells casos on les cohorts més joves prenguin més rellevància es podrien llegir com una evidència del major dinamisme d'aquells col·lectius en les darreres dècades.

En aquesta línia, s'observa que la incidència que mostra el col·lectiu en les franges d'edat més joves coincideix molt amb les que mostra territorialment el col·lectiu en el sector industrial. La correlació entre els valors que prenen les comarques en un i altre cas resulta elevada i creixent fins als 45 anys i a partir d'aquí comença a disminuir.⁸⁶ Per contra, el mateix exercici elaborat amb els serveis mostra un resultat invers, en la mesura en què la importància relativa del col·lectiu en aquest sector determina millor el pes que assoleix a cada comarca en les franges d'edat superiors als 45 anys que no pas en les més joves.⁸⁷

MAPA 4. Importància relativa de les dones i persones estrangeres en el col·lectiu de membres de cooperatives i societats col·lectives. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades sobre afiliacions facilitada per Idescat. Dades a 31 de desembre de 2017.

Tot i que caldria analitzar aquesta qüestió amb més profunditat, el fet que el sector industrial marqui la pauta global de les generacions més joves ens alerta que la dinàmica més recent d'aquest sector hauria pogut ser més important que la d'altres. A més, el fet que més d'una tercera part del col·lectiu en el sector

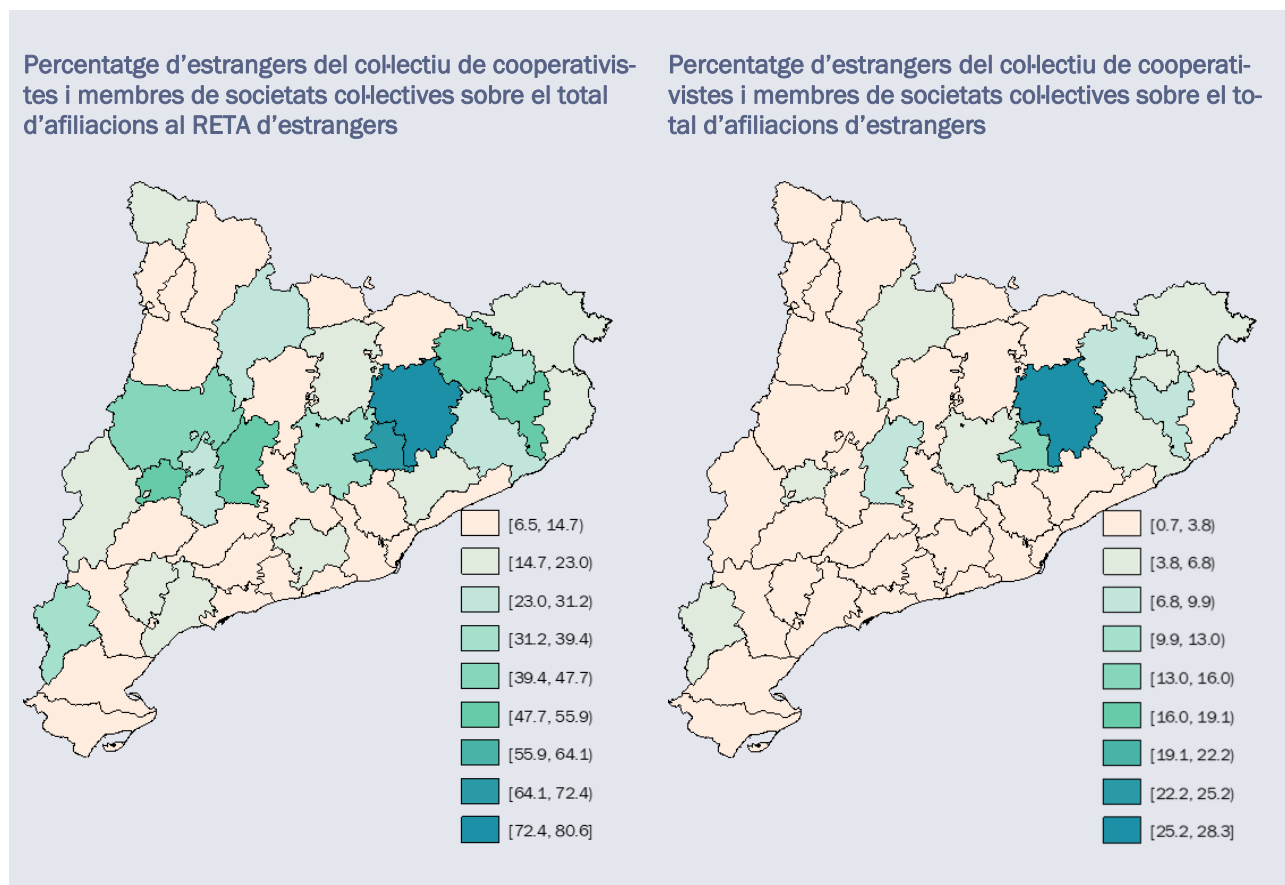
⁸⁶ Parlem d'una correlació que comença en 0,753 en la franja d'edat més jove i evoluciona a 0,786 per a la franja d'edat de 30 a 44, 0,636 per a la franja d'edat entre 45 i 54 i finalment 0,376 en la franja de més edat.

⁸⁷ En el cas dels serveis la dinàmica de les correlacions resulta inversa, en la mesura en què seria de 0,335 per a la més jove, 0,472 per a la següent i a partir d'aquí puja fins als 0,698 entre 45 i 54 anys i 0,744 per als de major edat.

industrial es desenvolupi en l'àmbit de les indústries càrnies ens situa en bona mesura, almenys inicialment, el focus d'atenció sobre aquesta activitat.⁸⁸

D'altra banda, s'observa a partir dels mapes anteriors que el percentatge de dones, que en termes mitjans es troba lleugerament per sota del col·lectiu RETA, no mostra gaire variació entre comarques. En termes generals, el percentatge oscil·la al voltant del 30% en gairebé totes les circumscripcions.

MAPA 5. Importància relativa del col·lectiu de membres de cooperatives i societats col·lectives entre afiliacions d'estrangers. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades sobre afiliacions facilitada per Idescat. Dades a 31 de desembre de 2017.

Això no succeeix, en canvi, en el cas de les afiliacions estrangeres, que pren un pes molt elevat en algunes comarques. El cas més extrem l'assoleix la comarca d'Osona, on el 45% de les afiliacions de cooperativistes i membres de societats col·lectives són de persones de nacionalitat estrangera. En aquesta ocasió, la distribució d'aquest percentatge per comarques torna a aproximar-se força a la distribució del percentatge del col·lectiu en el sector industrial.⁸⁹ És així perquè en el cas de les persones estrangeres que desenvolupen aquesta tipologia de treball la major part (51,3%) s'ocupen al sector manufacturer, un percentatge molt per sobre del del conjunt de les afiliacions.⁹⁰

L'elevada importància de les afiliacions estrangeres entre membres d'aquest col·lectiu també queda reflectida en els dos mapes anteriors. En aquest cas, els mapes mostren el percentatge d'afiliacions de

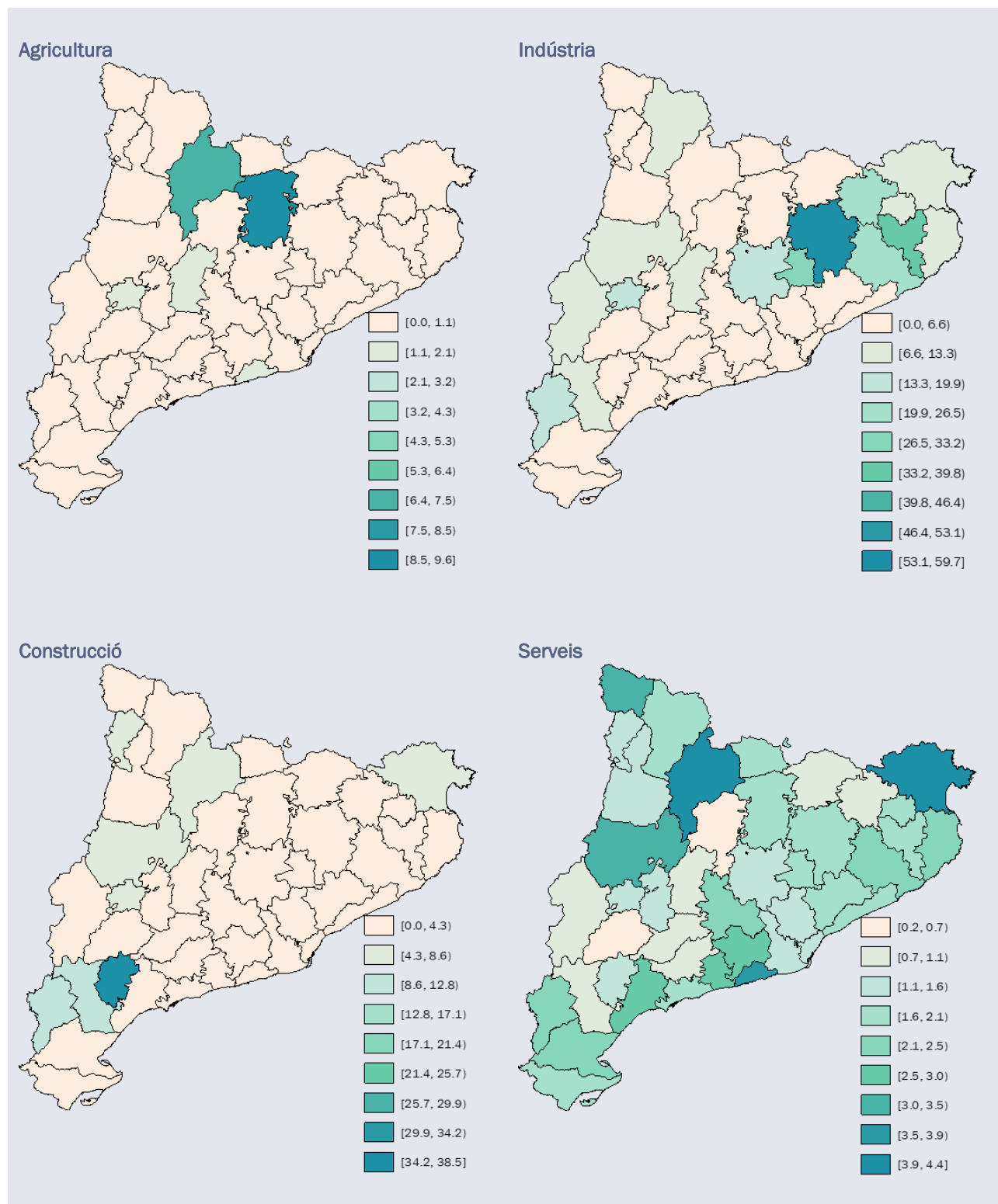
⁸⁸ Recordem que és la única activitat industrial que destaca entre les 30 primeres del col·lectiu.

⁸⁹ Aquesta dada es corrobora a partir de les regressions corresponents, que donen una nul·la correlació o una correlació negativa amb tots els altres grans sectors i una correlació de 0,699 amb la indústria.

⁹⁰ En el conjunt total de les afiliacions aquest percentatge se situaria en el 14,5%, molt per sota del 51,3% que mostra el col·lectiu d'estrangers. Si s'agafen només els cooperativistes i membres de societats col·lectives de nacionalitat espanyola, només el 14,8% treballa a la indústria. Càlculs efectuats a partir de dades d'afiliació a finals de desembre de 2017. Base de dades cedida per Idescat.

persones estrangeres com a membres de cooperatives o societats collectives sobre el total d'afiliacions estrangeres al RETA (primer mapa), o sobre el total d'afiliacions de persones estrangeres, incloent-hi també el treball per compte d'altri (segon mapa).

MAPA 6. Percentatge d'afiliacions d'estrangers membres de cooperatives i societats collectives sobre el total d'afiliacions d'estrangers a cada sector d'activitat. Catalunya, 2017

Unitats: percentatges.

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades sobre afiliacions facilitada per Idescat. Dades a 31 de desembre de 2017.

Com es pot observar, en algunes comarques el percentatge de persones estrangeres que treballa per compte propi a partir d'aquesta modalitat té proporcions molt elevades, com seria el cas d'Osona, a poca distància del Moianès. A banda d'aquestes dues comarques, també sobresurten amb percentatges al voltant del 50% la Garrotxa, el Gironès, el Pla d'Urgell i la Segarra, totes elles comarques amb una forta implantació de l'activitat industrial càrnia.⁹¹ La localització resulta lògica si tenim en compte que, comptant tots els estrangers membres de cooperatives i societats col·lectives que treballen a Catalunya, el 36,2% ho farien al sector carni, una xifra molt alta, que acaba vinculant en bona mesura la seva distribució a la de l'activitat manufacturera que els ocupa.⁹²

Com mostra l'anterior bateria de mapes, la incidència més alta d'aquesta tipologia de treball en el col·lectiu estranger es dona precisament en el sector industrial, on en algunes comarques com Osona s'hi assoleix més de 50% en aquesta ràtio, i en d'altres com la Garrotxa, el Gironès, la Selva o el Moianès supera el 20%.

Aquesta elevada importància relativa torna a mostrar-se altament vinculada a les comarques on es desenvolupa la principal activitat industrial on trobem el col·lectiu. En aquest cas, la fotografia també guarda relació amb les característiques del treball desenvolupat per les persones de nacionalitat estrangera al sector carni, on el 42,3% hi treballa com a membre d'una cooperativa o societat col·lectiva.⁹³

Per tant doncs, tot i que les persones estrangeres suposen poc més del 10% del col·lectiu de cooperativistes i membres de societats col·lectives,⁹⁴ la seva incidència en determinats sectors és molt alta, i la seva propensió a desenvolupar aquesta tipologia de treball també ho és. Per tant, aquests factors vinculen la distribució del col·lectiu estranger sobretot a la distribució geogràfica d'algunes activitats. Aquest seria el cas de la indústria càrnia, on al voltant del 68,8% dels membres de cooperatives i societats col·lectives que hi treballen són de procedència estrangera, i bona part de les persones estrangeres, com s'ha vist, treballen en aquest sector, fet pel qual la seva distribució acaba configurant el conjunt del mapa del col·lectiu estranger que desenvolupa la seva activitat en aquesta modalitat societària.

⁹¹ Vegeu una distribució del nombre d'empreses del sector a DARPA (2019).

⁹² Estimació a partir de l'MCVL 2017. Afiliacions en alta a finals d'any.

⁹³ Estimació a partir de l'MCVL 2017. Afiliacions en alta a finals d'any.

⁹⁴ 12,9% de les afiliacions totals a finals de 2017, tot i que a partir de l'MCVL 2017 el valor disminueix i s'esbiaixava a la baixa com s'ha vist.

4. RISCOS, POTENCIALITATS I REPTES DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU

Tal com s'ha explicat en l'apartat 2, el treball autònom pot exercir-se de manera col·lectiva sota una pluralitat de formes jurídiques. En la descripció del règim jurídic de cadascuna d'elles s'han apuntat els avantatges que presenten i les particularitats que les diferencien i s'ha complementat aquesta informació amb les dades disponibles del nombre de societats existents de cada tipologia. Malgrat això, cal destacar que l'absència de dades homogeneïtzades i territorialitzades dificulta una aproximació més fidedigna a la realitat que es pretén analitzar. En canvi, l'apartat 3 de l'informe ofereix una aproximació quantitativa a la situació de les persones que exerceixen una activitat per compte propi en el marc d'una societat.

A continuació s'exposen els principals riscos i potencialitats associats a les formes de treball autònom col·lectiu. Tanca l'apartat una breu referència als reptes que s'afronten. Cal tenir en compte que, si bé part de les consideracions següents són predicables de les diferents formes de treball autònom col·lectiu, la majoria d'elles es refereixen a les cooperatives. Aquest fet s'explica perquè, d'una banda, la majoria de la bibliografia consultada que analitza aquests fenòmens únicament destaca la forma jurídica quan es tracta de cooperatives i, de l'altra, perquè algunes situacions únicament poden tenir lloc en cooperatives.

4.1. RISCOS

Els principals riscos o aspectes problemàtics associats al treball autònom col·lectiu es poden agrupar en tres àmbits diferenciats: en primer lloc, els riscos relacionats amb la governança i el funcionament intern d'aquestes organitzacions. En segon lloc, cal tenir en compte les condicions en què les persones que treballen pel seu compte executen aquest treball i, en tercer i darrer lloc, l'ús instrumental de la societat cooperativa per eludir l'aplicació de la normativa, principalment laboral i de Seguretat Social.

La governança i el funcionament intern

Els problemes derivats de la governança interna, el funcionament i la gestió diària són predicables de moltes societats, amb independència de la seva forma jurídica. Així, quan una pluralitat de persones emprenen col·lectivament una activitat econòmica i creen una societat, necessiten en major o menor mesura aplicar unes regles de funcionament i d'adopció d'acords. La normativa que regeix cada tipus de societat estableix aquestes normes, en alguns casos amb caràcter més imperatiu, mentre que en d'altres poden remetre a l'autonomia de les parts.

D'altra banda i a mesura que creix la societat, ja sigui en termes d'activitat com de socis, la seva governança i la seva gestió poden fer-se més complicades. La societat pot haver de recórrer a terceres persones amb més expertesa professional. En aquest cas, la teoria de l'agència explica que aquests acaben dirigint l'empresa (Escribano, 2017), fet que pot condicionar el poder dels socis fundadors i afectar-ne també el funcionament intern i la presa de decisions. Així, la professionalització de la gerència i la complexitat de gestió fan que es redueixi la participació del soci en la presa de decisions, per manca de capacitat tècnica. A mesura que l'organització creix, alerta l'autor, es poden perdre progressivament els principis democràtics i assemblearis.

En el cas de les cooperatives, aquestes tensions poden ser més intenses, atès que un dels principis cooperatius preveu la participació democràtica dels membres en l'establiment de les polítiques i la presa de decisions de la cooperativa (vegeu l'apartat 2.3.1). El *Llibre blanc de l'economia social* identifica com un dels punts febles del cooperativisme de treball associat les dificultats de gestió tècnica i política derivades de la múltiple condició de soci d'una cooperativa, en tant que persona que hi treballa i alhora empresària. Constata que, si bé aquesta doble condició és un factor clau per aconseguir una motivació i

identificació amb el projecte empresarial de la cooperativa,⁹⁵ alhora és una dificultat afegida, atès que exigeix al soci una gran capacitat professional de gestió simultània en l'àmbit estratègicopolític i en l'àmbit tecnicoproductiu (Departament de Treball, 2001). Destaca també com en les societats mercantils es divideix clarament la direcció estratègica, la propietat del capital i la funció de gestió.

Però no només la gestió per part de terceres persones afecta els principis cooperatius segons Escribano, sinó també algunes modificacions de les lleis cooperatives recents, que han augmentat progressivament les facultats del consell rector en detriment de la decisió directa de l'assemblea general o bé han introduït mecanismes per flexibilitzar la presa de decisions a l'assemblea general, com ara el vot plural o el vot delegat, que superen el principi d'un soci un vot.

Cal tenir en compte que la tensió entre el principi democràtic i l'eficiència no és exclusiva de les cooperatives tradicionals, sinó que iniciatives recents en l'economia de plataforma (principalment el cooperativisme de plataforma, iniciatives que es tracten més endavant) també s'han plantejat aquest dilema (Foramitti, 2018).

Les condicions en què es presta el treball

Tal com ja s'ha explicat en l'apartat 2.4, la naturalesa jurídica del vincle entre el soci que presta serveis en una societat i aquesta en algunes ocasions genera un debat doctrinal significatiu, com ara en el cas de les cooperatives de treball associat. Amb excepció de les societats laborals, amb caràcter general la norma aplicable considera que la relació és societària i que, per tant, quan concorrin els requisits per ser considerades persones treballadores autònomes, s'aplica el LETA.

La regulació del règim professional comú que estableix el LETA deixa un important marge a l'autonomia de la voluntat per determinar les condicions en què es presta el treball, al mateix temps que es reconeixen una sèrie de drets i deures professionals bàsics (arts. 4 i ss.). En el treball autònom, la possibilitat de modular la manera en què es treballa aporta flexibilitat a l'empresa per adaptar-se a les necessitats productives i del mercat en cada moment, fet que pot convertir-se en un factor de competitivitat.

Aquests arguments conflueixen amb més intensitat en parlar de les cooperatives, sobretot les de treball associat, per diferents motius. En primer lloc, perquè derivat del debat teòric obert sobre la naturalesa del vincle entre el soci treballador i la cooperativa, la seva proximitat amb la situació d'una persona as-salariada porta a qüestionar (i criticar) per una part de la doctrina que no s'apliqui la normativa laboral. Els socis treballadors presten els seus serveis a la cooperativa regits per les normes internes de funcionament, adoptades de comú acord per l'assemblea general.

En segon lloc, l'ajust de les condicions de treball dels socis (fonamentalment l'increment de les hores i la reducció de la retribució) per ser més flexibles i adaptables al mercat pot justificar-se pel fet, segons Molina (2014), que les cooperatives no busquen el benefici com a eix essencial, i per tant, ajusten constantment les seves condicions de treball com un factor de sostenibilitat econòmica. Aquesta flexibilitat explicaria, a parer de l'autor, perquè les empreses de l'economia social i les cooperatives en particular, resistirien millor els efectes de la crisi en comparació amb les altres empreses. Rodríguez (2018), compartint aquestes reflexions, afegeix que la modulació de les condicions de treball busca també mantenir l'ocupació dins de la cooperativa.

En aquest sentit, l'informe d'Eurofound (2019) sobre les cooperatives i les empreses socials identifica aquesta capacitat d'adaptar les condicions de treball (retribució i temps de treball) com un dels aspectes

⁹⁵ Eurofound (2019) insisteix en els efectes positius d'aquesta participació en termes d'implicació i motivació dels socis. Destaca que és un factor que pot tenir tant efectes positius en termes de qualitat de l'ocupació i retenció del talent, però que alhora pot dificultar i alentir la presa de decisions, siguin estratègiques o de gestió diària de la societat.

clau per garantir l'estabilitat de l'ocupació en aquestes empreses, sobretot a partir de la crisi financera del 2008.

L'autonomia de la voluntat a l'hora de determinar les condicions en què es treballa és criticada per part de la doctrina també pel fet que suposa aplicar normes diferents a persones que presten serveis en situacions *de facto* bastant similars (Escribano, 2017; Mairal, 2014). És a dir, es critica que els socis treballadors tinguin unes condicions de treball més restrictives que les persones assalariades de la mateixa cooperativa, atès que als primers se'ls aplicaria el reglament intern i a les segones la normativa laboral. Aquesta diferència seria més evident en les cooperatives grans, tal com s'ha posat de manifest en l'apartat 2.4.1, atès que a mesura que la cooperativa guanya dimensió, alguns autors consideren que la situació dels socis treballadors i la de les persones assalariades és cada cop més similar (Escribano, 2017; Nogler, 2009).

D'altra banda, aquesta diferència pot donar lloc a situacions de competència deslleial respecte d'altres empreses en les quals s'aplica únicament el dret del treball (Peralta, 2016; García, 2014).

Ara bé, cal tenir en compte, com destaca Mairal (2014), que algunes normes autonòmiques han procedit a una certa equiparació legal del soci treballador amb el personal assalariat, adoptant una posició més proteccionista, en comparació amb el legislador estatal.

En aquest sentit, la modificació de la Llei de cooperatives catalana per la Llei 5/2017 (ja explicada a l'apartat 2.4.1) podria considerar-se un exemple d'aquesta tendència, que seguint el criteri de Valdés (2010) es podria qualificar de més intervencionista, en restringir l'autonomia social a l'hora de determinar les condicions de treball. La finalitat d'aquesta modificació és garantir unes condicions de treball en determinades cooperatives (segons el nombre de socis i sector d'activitat).

Ús instrumental de la societat cooperativa

El tercer i darrer àmbit on es concentra un gruix important de la problemàtica associada al treball autònom col·lectiu es refereix a l'ús de la societat cooperativa per eludir l'aplicació de la normativa laboral i de Seguretat Social (Molina, 2014). Aquesta problemàtica es refereix exclusivament a aquesta forma societària, si bé això no significa que les altres formes no puguin utilitzar-se per cometre frau de llei, sinó que s'aprofita el particular règim jurídic de les cooperatives per donar aparença de legalitat a pràctiques fraudulentoses.

Aquesta elusió comporta sovint donar aixopluc als falsos autònoms, una realitat "estructural" del mercat de treball espanyol i català que els darrers anys s'ha desenvolupat amb més intensitat (Álvarez, 2018). Cal tenir en compte, però, que el fenomen dels falsos autònoms no és nou (va començar als anys vuitanta del segle passat amb el debat dels missatgers)⁹⁶ i és de caràcter multisectorial (Álvarez, 2018).

La instrumentalització de les cooperatives es manifesta de dues maneres diferenciades: o bé s'interposa una cooperativa (de treball associat) com a instrument per encobrir una autèntica cessió il·legal de treballadors o bé s'utilitza el règim jurídic de les cooperatives de treball associat per facilitar l'activitat de treballadors autònoms sota l'aparença de socis treballadors de la cooperativa. A continuació s'expliquen amb més detall aquests supòsits.

Cal tenir en compte que l'externalització o relació triangular *a priori* és perfectament legal (Otero, 2018), si bé de vegades es crea una cooperativa per encobrir cessions il·legals de treballadors en el marc d'una contracta entre la cooperativa i una altra empresa. Malgrat això, quan aquesta cooperativa que s'interposa en la relació entre l'empresa que la contracta i la persona que presta els serveis no és en realitat una cooperativa, és a dir, és una cooperativa falsa, ens trobem davant d'un ús instrumental d'aquesta

⁹⁶ Sentència del Tribunal Suprem (STS) de 24.2.1986.

forma jurídica per encobrir una cessió il·legal de treballadors. L'objectiu és eludir l'aplicació de la normativa laboral i de Seguretat Social, el que es coneix com la “fugida del Dret del Treball”.

La definició de què és una cooperativa falsa l'ha establert el Tribunal Suprem en la sentència de 18.5.2018. El Tribunal afirma que la cooperativa del cas analitzat no era autèntica, atès que no responia a la definició de cooperativa de treball associat que estableix la Llei estatal de cooperatives (art. 80). La sentència té en compte si disposava o no d'estructura material i organitzativa (inexistent en el cas enjuiciat) i analitza també la seva composició social (tres socis treballadors i 115 col·laboradors, quan la norma estableix que no poden superar el 30% dels vots en els òrgans socials de la cooperativa) (Rojo, 2018). En aquest cas, els socis treballadors de la cooperativa de treball associat (falsa) cotitzaven al RETA i són, per tant, falsos socis i alhora falsos autònoms. El TS resol que haurien de ser persones assalariades de l'empresa de transports que contracta la cooperativa.

El mateix raonament jurídic és el que ha seguit la Inspecció de Treball de Catalunya⁹⁷ per abordar la situació en el sector carni. Tal com va explicar la senyora Luz Bataller, directora general de la Inspecció de Treball, en la sessió de la Comissió d'Estudi del Treball Autònom del Parlament de Catalunya, en l'actuació duta a terme en aquest sector d'activitat, la Inspecció s'ha centrat a determinar si la cooperativa de treball associat és en realitat una cooperativa o no. Si no es compleixen els principis de cooperativisme, no hi ha una aportació de treball col·lectiva i, per tant, es considera que la cooperativa és falsa i es procedeix a la desqualificació de la cooperativa i la conseqüent alta a la Seguretat Social com a persones treballadores per compte d'altri dels que fins ara figuraven com a socis treballadors de la cooperativa i cotitzaven al RETA.⁹⁸

Tal com ja s'ha dit, aquesta situació es pot donar en diferents sectors, com ara en els transports, el carni,⁹⁹ la construcció i en els despatxos de professionals liberals, entre d'altres.¹⁰⁰ Així mateix, no és un fenomen nou, si bé hi ha àmbits de l'actual mercat de treball que en ser camp d'innovació jurídica, n'han afavorit el desenvolupament. Un d'aquests àmbits és l'economia de les plataformes: els serveis prestats amb la intermediació d'una aplicació informàtica han donat lloc a relacions de serveis triangulars on un dels principals debats, dels molts que genera, és la naturalesa jurídica de la relació entre l'empresa que crea i gestiona l'aplicació i la persona que presta el servei.

Mentre la doctrina laboralista debat si aquesta relació és per compte propi o d'altri,¹⁰¹ els tribunals i d'altres estats han començat a posicionar-se en diferents sentits.¹⁰² Cal tenir en compte que aquests

⁹⁷ L'1.3.2010, en compliment de les competències reconegudes per l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, la Generalitat va assumir les competències inspectores en matèria laboral, en prevenció de riscos laborals, en ocupació, en treball de persones estrangeres, en cooperatives i en altres fórmules d'economia social. La inspecció en matèria de Seguretat Social a Catalunya continua sota la dependència del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social. A partir de l'1.5.2010, el dos serveis d'inspecció es van integrar en el Consorci Inspecció de Treball i Seguretat Social de Catalunya, creat per la Generalitat de Catalunya i l'Administració general de l'Estat.

⁹⁸ Segons la informació facilitada *in voce* en la citada compareixença, al llarg de l'any 2018 s'ha regularitzat la situació de 3.091 persones treballadores del sector carni i n'hi ha pendents 5.000, d'un total de 43 empreses. Per tal de cobrir la totalitat del sector, es preveu que es regularitzarà la situació de 1.500 persones més. La senyora Bataller destacava en la compareixença que aquest procés de regularització s'ha dut a terme amb el consens de les parts implicades, atès que la finalitat de l'actuació de la Inspecció de Treball i Seguretat Social no és recaptatòria sinó millorar les condicions de treball de les persones i vetllar pel compliment de la normativa. Font: vídeos de la Comissió d'Estudi del Treball Autònom del Parlament de Catalunya, del dia 18.1.2019. Consulta a https://www.parlament.cat/web/canal-parlament/sequencia/videos/index.html?p_cp1=8284853&p_cp2=8285192&p_cp3=8285065.

⁹⁹ Per tal de reduir les situacions irregulars, el conveni col·lectiu estatal de les indústries càrnies conté el compromís de les parts signants d'eliminar els obstacles per no subcontractar de manera general cooperatives de treball associat, analitzar els motius d'aquesta pràctica i buscar fórmules en el marc del conveni col·lectiu per reduir-ne l'ús. Es considera que aquesta pràctica no és la solució adequada per a l'estabilitat en l'ocupació del sector, la formació professional de les persones treballadores, la millora de la productivitat i la competitivitat de les empreses (disposició addicional 1a; **Resolució de 19 de març de 2019, de la Direcció General de Treball, per la qual es registra i publica el conveni col·lectiu estatal d'indústries càrnies**. BOE núm. 86, de 10.04.2019).

¹⁰⁰ Per exemple, Todolí (2018) exposa el supòsit (objecte d'estudi per a la Inspecció de Treball) de socis de despatxos d'advocats amb una participació molt baixa en la societat professional, però suficient per excloure la relació laboral. Tanmateix, aquests socis ho són formalment, però no a la pràctica, atès que no tenen poder de negociació, ni perceben la seva retribució dels dividends del despatx ni tenen poders generals.

¹⁰¹ Beltran de Heredia (2018) i Todolí (2017a), entre altres. Vegeu també la bibliografia sobre els aspectes laborals del Posicionament del CTESC sobre l'economia col·laborativa (2017). Disponible a: <http://ctesc.gencat.cat/noticies/41057156.html>.

¹⁰² Per un acurat i rigorós recull dels principals pronunciaments judicials internacionals vegeu: Beltran de Heredia (2018). “Employment status of platform workers (national courts decisions overview – Australia, Brazil, Chile, France, Nederland, Italy, United Kingdom, United States & Spain)”, entrada al blog de l'autor del dia 09.12.2018. Consulta a <https://ignasibeltran.com/2018/12/09/employment-status-of-platform-workers-national-courts-decisions-overview-australia-brazil-chile-france-italy-united-kingdom-united-states-spain/>.

posicionaments estan condicionats per les característiques del cas que s'analitza, si bé part de la doctrina considera que l'economia de plataforma és un dels principals "jaciments" on la figura dels falsos autònoms ha proliferat més els darrers anys (Pérez, 2018), encobrint per tant, relacions assalariades entre l'empresa tecnològica i la persona que presta els serveis.

Així, per exemple, en la sentència del jutjat social núm. 11 de Barcelona, de 29.5.2018 (núm. 213/2018),¹⁰³ queda provat que la prestació del servei de repartiment contractat a través d'una aplicació es feia mitjançant falsos autònoms, sota tres formes diferents: d'alta al RETA com a autònoms (falsos), sense alta a la Seguretat Social i com a socis treballadors d'una cooperativa instrumental interposada. En aquest darrer lloc, es considera provat que aquestes persones no realitzaven cap prestació real per a la cooperativa, ni participaven de manera democràtica en les decisions que afecten el seu funcionament (no es realitzaven assemblees ni es votava cap decisió) (fet provat segon i FJ 4t *in fine*).

Cal tenir en compte que aquestes pràctiques tenen conseqüències en les condicions de treball de les persones que treballen en aquestes societats, els seus drets individuals i col·lectius i la protecció social a què tenen dret, en afectar també el règim d'enquadrament a la Seguretat Social.

El Pla director per un treball digne 2018-2019-2020 de la Inspecció de Treball i Seguretat Social¹⁰⁴ constata l'absència de dades estadístiques sobre els falsos autònoms, si bé a partir d'un mòdul específic de l'EPA en fa una primera aproximació. Així apunta l'existència d'unes 32.800 persones en tot l'Estat que van començar la seva activitat com a autònomes o membres de cooperatives "perquè l'anterior empresari els va demanar que treballessin per compte propi"¹⁰⁵ (aquesta dada és 1,6% de les 2.011.600 persones que treballen de manera independent o com a membres de cooperatives que quantifica l'enquesta).

La sentència citada del jutjat del social de Barcelona a més de connectar el fenomen dels falsos autònoms amb l'economia de plataformes i l'ús instrumental de la forma cooperativa, introdueix precisament un "nou" tipus de cooperativa, sovint digital, que també ha generat controvèrsia: les cooperatives de facturació, fet que alhora introdueix la segona manifestació de l'ús instrumental de la forma cooperativa apuntada anteriorment. En el cas resolt per la sentència, la cooperativa falsa actuava com a intermediària entre l'empresa tecnològica i els socis treballadors, facturava a l'empresa les hores de treball realitzades per aquests i després els liquidava el pagament d'aquestes hores.

Cal tenir en compte, però, que les cooperatives de facturació no són un nou tipus de cooperativa, sinó que formalment estan constituïdes com a cooperatives de treball. Part de la doctrina considera que aquesta forma de funcionament és en realitat una cooperativa falsa (Altés, 2018, Lacomba, 2017; Hernández, 2017; Todolí, 2017b) en tant que no respon a la definició legal de cooperativa ni compleix els principis cooperatius (seguint el mateix raonament que el TS en la sentència de 18.5.2018 citada anteriorment). Del mateix parer és el Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, que ha iniciat un procés de desqualificació d'una de les cooperatives de facturació més importants.¹⁰⁶

Aquestes cooperatives es creen amb la finalitat de facilitar a les persones que treballen pel seu compte el desenvolupament de la seva activitat en règim d'autonomia sense haver de facturar al seu nom, sense que hagi de preocupar-se de fer la tramitació administrativa i fiscal i sense que hagi d'assumir la cotització al RETA (Hernández, 2017). Es presenten com una alternativa legal per a les persones treballadores

¹⁰³ Cal tenir en compte que és una sentència de primera instància i que per tant ha pogut ser objecte de recurs i, en conseqüència, no seria ferma.

¹⁰⁴ Resolució de 27 de juliol de 2018, de la Subsecretaria, per la qual es publica l'Acord del Consell de Ministres de 27 de juliol de 2018. BOE núm. 182, de 28.07.2018.

¹⁰⁵ L'expressió entre cometes és l'emprada literalment pel mòdul de l'EPA d'on el Pla extreu les dades i que li permet considerar que aquestes 32.800 persones són falsos autònoms.

¹⁰⁶ Factoo (Factus Fidelis). Cal tenir en compte que en el moment de redacció d'aquest informe, el procediment no ha finalitzat i que l'empresa ha presentat una queixa davant la Comissió Europea.

autònomes o *freelancers* que iniciïn l'activitat pel seu compte o bé amb activitats esporàdiques o intermitents a les quals el fet d'assumir les obligacions fiscals, administratives i de cotització les pot desincentivar d'emprendre.

La cooperativa de treball associat, assumint les funcions administratives, fiscals i de gestió explicades (és a dir, com a cooperativa de facturació) ve a donar cobertura legal a aquestes situacions. A més, en la majoria de casos, opta per enquadrar els socis treballadors al règim general de la Seguretat Social, en exercici del dret d'opció de les cooperatives de treball associat i cotitzar segons els dies treballats.

A partir del funcionament descrit, Hernández (2017) sistematitza en tres àmbits les crítiques que es poden fer a aquestes empreses per considerar-les cooperatives falses:

- Pel que fa a la forma jurídica: l'activitat real de la cooperativa no encaixa amb la finalitat que en preveu la llei, atès que no proporcionen llocs de treball als socis ni existeix una activitat en comú que cada soci aporta a la cooperativa, sinó que cada soci duu a terme la seva activitat econòmica i rep de la cooperativa diferents serveis.
- Pel que fa al funcionament intern de la cooperativa i la participació dels socis: el respecte dels principis cooperatius i la gestió democràtica de la cooperativa permet discriminar si són cooperatives realment o es tracta de plataformes d'intermediació i de prestació de serveis a professionals autònoms, sent en realitat clients de la cooperativa i no socis d'aquesta.
- Pel que fa al compliment de l'obligació de cotitzar per part dels socis: algunes cooperatives d'aquest tipus reconeixen bonificacions a la Seguretat Social als socis que aportin nous socis a l'entitat, fet que no és possible legalment.

4.2. POTENCIALITATS

L'apartat 2.3 de l'informe exposa els motius que poden fer optar per una forma jurídica o una altra a un grup de persones quan decideixen iniciar una activitat de manera conjunta. A continuació es destaquen les diferents potencialitats o punts forts que pot tenir aquest treball autònom col·lectiu. De nou, la majoria dels temes tractats fan referència a les cooperatives, pels motius expressats anteriorment.

En aquest cas, les potencialitats poden agrupar-se en quatre àmbits: el valor dels principis cooperatius, més resistència en situacions de crisi i millor qualitat de l'ocupació, resposta a les tendències que caracteritzen el mercat de treball global i desenvolupament de nous tipus societaris per respondre als reptes i noves demandes de la societat i el mercat.

El valor dels principis cooperatius

Tal com s'ha explicat en l'apartat 2.3.1, els principis cooperatius són set: l'associació voluntària i oberta, el control democràtic dels membres, la participació econòmica dels socis, l'autonomia i la independència, l'educació, la formació i la informació, la cooperació i el sentiment de comunitat.

Aquests principis no són una declaració d'intencions, sinó que en determinen el caràcter, impregnen l'activitat diària i el funcionament de les cooperatives. Atesa la seva importància, el seu compliment determina fins i tot l'existència d'una cooperativa i permet identificar aquells usos instrumentals del tipus social. Eurofound (2019) identifica els valors de les cooperatives, principalment la governança basada en la gestió democràtica i la necessitat de garantir una informació i gestió transparent, com un dels elements determinats en el qual es fonamenten els avantatges competitiu d'aquestes empreses, en termes d'ocupació, estabilitat i viabilitat.

Ara bé, com també s'ha constatat, el context socioeconòmic i l'evolució de la cooperativa pot entrar en conflicte amb el respecte i la pervivència d'algun d'aquests principis, com ara el de control democràtic dels membres, fet que pot comportar el que Escribano (2013) qualifica d'una "fugida dels principis cooperatius", en referència als principis que regeixen la relació entre una cooperativa de treball associat i el soci treballador.

Malgrat això, com es veurà a continuació, els principis cooperatius es projecten en la resta de potencialitats associades a les cooperatives, si bé és cert que no es limiten a aquesta forma societària, atès que poden ser assumits per la missió i finalitats de tota mena d'iniciativa, amb independència de la forma jurídica que adopti.

La importància dels principis

Alícia Trepal, membre de @OuiShare

L'anàlisi de les noves plataformes amb una orientació al "procomú", com a resposta a les plataformes digitals imperants demostra que la diferència rau en els principis que regeixen l'activitat d'aquestes plataformes, més que la forma jurídica. És a dir, no cal ser una cooperativa per actuar sota els mateixos principis.

En general, les persones que decideixen crear una plataforma digital regida pels principis de governança compartida i disseny inclusiu ho fan perquè estan compromeses amb aquests valors, amb la voluntat de fer una empresa diferent de les tradicionals. En aquest punt, sovint troben en la societat cooperativa la forma jurídica que més s'ajusta a aquests principis.

Una major resistència a les situacions de crisi i un element de garantia de qualitat de l'ocupació

Tradicionalment s'ha considerat que les cooperatives es caracteritzen per resistir millor les situacions de crisi econòmica (entesa aquesta resistència com a continuïtat de l'activitat econòmica i manteniment dels llocs de treball), així com per donar lloc a una ocupació de major qualitat (Eurofound, 2019; OIT, 2017a; Esim i Katajamaki, 2015; Molina, 2014).¹⁰⁷ Sánchez-Archidona (2017) destaca que aquesta característica generalment no es predica només de les cooperatives, sinó també de la resta d'entitats que componen l'economia social.

La resistència més gran davant la crisi (en comparació amb les altres formes societàries) s'associa principalment a una taxa d'ocupació més alta i un menor tancament d'activitats (Sánchez-Archidona, 2017; Parlament Europeu, 2012). Per ocupació de qualitat s'acostuma a entendre un entorn i unes condicions de treball que responen a la definició de l'OIT de treball decent¹⁰⁸ i que contribueixen a corregir alguns dels desequilibris del mercat de treball: atur massiu, precarietat i exclusió sociolaboral de determinats col·lectius de persones (Molina, 2014).

Així, generalment s'associa el treball en cooperatives (i altres formes d'economia social) amb una major presència i més oportunitats de desenvolupament de la dona (OIT, 2014), del jovent (Terrasi, 2018; OIT, 2017b i 2015a) i de les persones amb discapacitat (OIT, 2015b). D'igual manera, l'OIT considera que aquestes empreses poden contribuir al fet que les persones que presten serveis de treball domèstic (en la gran majoria dones, d'origen immigrant i nivell formatiu baix) puguin millorar les seves condicions de treball i alhora sortir de l'economia submergida en què moltes vegades treballen (OIT, 2014).

Segons l'OIT el treball decent comporta l'existència de diàleg social, drets de llibertat sindical, negociació col·lectiva i participació. En aquesta línia, l'OIT també destaca que en ser les cooperatives una forma

¹⁰⁷ Les dades analitzades en diverses edicions de la Memòria socioeconòmica i laboral del CTESC sobre l'evolució de les societats cooperatives i laborals i l'ocupació que generen, van en la mateixa direcció. Vegeu CTESC, 2017 i 2018.

¹⁰⁸ L'OIT associa una sèrie de característiques al que considera que ha de ser un treball decent: treball productiu i segur, amb respecte dels drets laborals, amb ingressos adequats, amb protecció social, amb diàleg social, llibertat sindical, negociació col·lectiva i participació.

d'empresa participada per les persones treballadores, aquests valors i drets estan més garantits, tant pels socis com per a les persones assalariades. Aquestes potencialitats també serien predicables de les societats laborals, en tant que societats participades pels seus treballadors.

La relació entre cooperativisme i sindicalisme és llarga, en tenir diferents elements i valors en comú, entre els quals destaca el ser organitzacions de persones que tenen com a finalitat protegir els interessos dels seus membres, així com els principis d'adhesió i renúncia voluntària, gestió i direcció democràtiques i compromís vers la formació dels seus membres (OIT, 2017c).

L'OIT també considera que els sindicats contribueixen a garantir que les cooperatives funcionin democràticament, sobretot les creades a partir d'empreses en crisi, en uns processos que sovint compten amb la implicació dels sindicats (OIT, 2017b). Cal tenir en compte però, que aquestes empreses acostumen a ser menys productives del que podrien ser, si bé l'OIT destaca que els salaris hi estan per sobre de la mitjana del sector, sense que afecti negativament la viabilitat de l'empresa a llarg termini.

D'altra banda, el Parlament Europeu (2012) va destacar que un dels motius que explica la resistència a les crisis de les cooperatives és precisament el model cooperatiu de governança, fonamentat en els principis cooperatius de propietat conjunta, participació i control democràtics, organització i gestió per part dels socis i compromís amb la comunitat.

L'informe d'Eurofound (2019) referenciat conclou també que les cooperatives (en particular les analitzades) van tenir més bons resultats en termes de manteniment de l'ocupació després de la crisi econòmica de l'any 2008 i alhora en termes de qualitat de l'ocupació. L'informe constata que malgrat no existir dades estadístiques comparables i haver diferències conceptuals entre els estats membres, en general, l'ocupació en les cooperatives analitzades per Eurofound garanteix la conciliació de la vida laboral, familiar i personal, garanteix el desenvolupament personal i professional dels socis i treballadors, un bon ambient de treball i una alta estabilitat. El "preu" per aquest equilibri és l'ajust a les necessitats de l'empresa en termes de temps de treball i retribució, generalment acordades democràticament en el si de les organitzacions.

Ara bé, part de la literatura existent qüestiona l'associació automàtica de cooperativisme amb ocupació de qualitat i qualifiquen d'utòpica aquesta relació (Escribano, 2013). Aquest autor analitza l'estabilitat en les cooperatives, entesa com un dels aspectes associats a la qualitat de l'ocupació. Identifica estabilitat amb l'accés a la condició de soci de la cooperativa, situació que les persones assalariades equiparen a estabilitat.

L'autor conclou que hi ha diversos factors que afecten negativament aquesta estabilitat (i que equiparen la situació de l'ocupació d'aquestes societats a la tendència general de precarització del mercat de treball): la flexibilització per part de la normativa cooperativa autonòmica per calcular els límits al pes del treball assalariat en una cooperativa, l'existència de períodes de prova per ser soci, la figura dels socis temporals, així com la possibilitat d'extingir relacions societàries (baixes obligatòries) per motius de competitivitat (Escribano, 2013).

Resposta a les tendències que caracteritzen el mercat de treball global: els canvis econòmics, tecnològics, demogràfics i mediambientals

Tradicionalment, gran part de les cooperatives i altres entitats de l'economia social han donat resposta a una demanda social de béns i serveis que no era coberta ni pel sector públic ni per les empreses tradicionals (Sánchez-Archidona, 2017; OIT, 2017a). Ara bé, l'OIT constata com els darrers anys les empreses cooperatives han viscut una mena de "renaixement" en poder satisfer les necessitats dels seus membres, proporcionar-los una font de vida i crear ocupació (OIT, 2017a). Igualment, Eurofound (2019) destaca la prestació de determinats serveis essencials per a la comunitat per part de les cooperatives, en retreure's l'estat del benestar d'alguns països fruit de la crisi econòmica i financera de l'any 2008.

L'OIT considera que les cooperatives poden tenir un paper determinant per afrontar amb èxit els reptes que plantegen les tendències del mercat de treball global, caracteritzat per una sèrie de canvis econòmics, tecnològics, demogràfics i mediambientals.

- La resiliència davant les situacions de crisi econòmica pot afavorir respondre als **canvis econòmics** actuals, en fomentar l'estabilitat financera i la inclusió. L'OIT destaca el desenvolupament de nous instruments financers,¹⁰⁹ diferents dels tradicionals, per cobrir les necessitats de finançament d'aquestes empreses.

Els canvis econòmics tenen efectes en el mercat de treball i les condicions laborals. L'OIT destaca l'interès creixent de moltes persones treballadores i dels sindicats per aquestes empreses i n'emfasitza la relació amb l'ocupació de qualitat, en el sentit ja explicat anteriorment. Igualment, tal com s'abordarà a continuació, l'OIT vincula l'activitat de les persones treballadores autònomes o de l'economia de plataforma a la possibilitat de crear cooperatives, com a via per protegir els seus drets i obligacions i alhora tenir més veu per decidir la gestió i la prestació del seu negoci.

- Els **canvis tecnològics** aplicats a l'economia i el mercat de treball han portat, entre altres, el desenvolupament de l'economia de plataforma. L'OIT alerta dels efectes: desregulació amb formes de treball no estàndards, erosió de les relacions de treball i augment del treball autònom, que afecten negativament la seguretat i les condicions del treball així com la protecció social. En aquest context l'Organització Internacional del Treball (així com l'informe de l'Eurofound, 2019) veu la creació de cooperatives de plataforma¹¹⁰ com un instrument per permetre als seus membres compartir riscos i beneficis, negociar millors contractes i alhora participar en la presa de decisions en l'organització i gestió interna de l'empresa on treballen.
- Els **canvis demogràfics** globals (increment de joves, dones i població immigrada en el mercat de treball, combinat amb un envelliment de la població en molts estats) plantegen reptes importants, als quals les cooperatives poden contribuir a donar una resposta. Així, l'OIT destaca el seu tradicional paper de prestació de serveis de cura i, en tant que aquesta necessitat tendeix a créixer i a diversificar-se, considera que l'ocupació lligada a aquests serveis s'incrementarà i serà un motor de creació d'ocupació. L'OIT alerta que aquesta ocupació sovint és precària i informal i afecta principalment dones d'origen immigrant. Segons l'Organització, les cooperatives poden contribuir a dignificar les seves condicions de treball.

Igualment, aquestes empreses poden contribuir a eliminar les barreres d'entrada al mercat formal i l'emprenedoria per a les persones treballadores immigrants i refugiades, en proporcionar-los protecció social i altres serveis en els països d'acollida. El Comitè Econòmic i Social Europeu comparteix aquesta visió integradora, subsidiària i de protecció de les persones per part de les empreses de l'economia social.¹¹¹

- L'OIT també destaca la implicació de les cooperatives en activitats d'adaptació al **canvi climàtic i altres canvis mediambientals**.
- Per últim, cal tenir en compte una sèrie de potencialitats que identifica el *Llibre blanc de l'economia social a Catalunya*, referides al treball autònom col·lectiu i en concret a les cooperatives agràries i les

¹⁰⁹ Com ara la banca ètica, les cooperatives financeres, els bancs comunitaris de desenvolupament, els microcrèdits solidaris, etc.

¹¹⁰ El document de l'OIT consultat les defineix com aquelles plataformes digitals que són propietat dels seus membres i estan governades per ells, al mateix temps que són el seu mode de vida.

¹¹¹ [Dictamen del Comitè Econòmic i Social Europeu sobre "Les empreses de l'economia social com a motor de la integració dels migrants" \(dictamen d'iniciativa\)](#). DOUE C 283, de 10.08.2018.

de serveis (Departament de Treball, 2001). Destaca en primer lloc que garanteixen l'arrelament territorial i la sobirania alimentària, atès que el cooperativisme agrari està orientat al mercat i té escassa dependència de les produccions subvencionades per la política agrària comuna de la UE.

En segon lloc, emfasitza que es converteix en un instrument de garantia al consumidor i de sostenibilitat, en afavorir la traçabilitat dels aliments i aplicar processos d'innovació orientats al mercat i a la protecció del medi ambient. En tercer i darrer lloc, el cooperativisme de serveis (principalment) permet coordinar el treball en xarxa d'iniciatives autònomes, de tal manera que la cooperativa esdevé un instrument de col·laboració mútua o associada. Aquesta col·laboració contribueix a estabilitzar i el treball autònom.

Tot i aquestes potencialitats, l'OIT és conscient del paper menor que tenen aquestes empreses com a agents econòmics mundials, fet que les obliga a analitzar els reptes a què s'enfronten per poder revertir aquesta situació i convertir-se en una opció alternativa més, però no minoritària. Tot i això, cal tenir en compte que, segons l'ACI, existeixen al món 3 milions de cooperatives i que el 12% de la població mundial són cooperativistes (l'equivalent al 10% de la població ocupada). Aquestes cooperatives generen uns ingressos de 2,1 trilions de dòlars (USD).¹¹²

Desenvolupament de nous tipus societaris per respondre als reptes i les noves demandes de la societat i el mercat

De l'anàlisi feta fins a aquest punt poden identificar-se dos àmbits on el treball associat col·lectiu (en particular les cooperatives) pot tenir un important recorregut: d'una banda, com a instrument per articular el suport a l'emprenedoria i resposta a les necessitats de les persones treballadores autònomes, i de l'altra, com a instrument per respondre de manera col·lectiva al treball en les plataformes digitals. Ambdós nínxols de desenvolupament estan lligats directament amb les característiques que defineixen l'actual mercat de treball: individualització de les relacions, més autonomia i més flexibilitat en les relacions de treball, combinat amb una presència quantitativa més alta de les empreses petites (Hernández, 2017).

1. Suport a l'emprenedoria i resposta a les necessitats de les persones treballadores autònomes

En analitzar les cooperatives de facturació s'ha situat el seu origen en la necessitat de donar resposta a un col·lectiu de les persones treballadores autònomes o *freelancers* en les fases inicials de la seva activitat o bé amb activitats esporàdiques o intermitents a les quals assumir les obligacions fiscals, administratives i de cotització les pot desincentivar d'emprendre. Tal com ja s'ha comentat, les cooperatives de facturació (de dubtosa legalitat) són una de les múltiples respostes que han aflorat, convivint amb d'altres plenament legals i, fins i tot, impulsades per les institucions públiques.

En aquest sentit, si bé tradicionalment les cooperatives de treball associat o les de serveis han donat resposta a les necessitats d'aquestes persones, els darrers anys han aparegut altres figures cooperatives regulades per la normativa autonòmica (Hernández, 2017). En primer lloc cal tenir en compte una nova forma de microempresa: les microcooperatives de Navarra o les Illes Balears¹¹³ o la possibilitat de crear

¹¹² Font: *Facts and figures*. International Co-operative Alliance. Consulta a <https://www.ica.coop/en/cooperatives/facts-and-figures>.

¹¹³ Llei foral 2/2015, de 22 de gener, de microcooperatives de treball associat (BON núm. 21, de 02.02.2015) i Llei 4/2019, de 31 de gener, de microcooperatives de les Illes Balears (BOIB núm. 18, de 09.02.2019).

cooperatives amb dos socis a Catalunya.¹¹⁴ També la Llei de societats laborals de 2015 permet que se'n constitueixin amb dos socis inicials.¹¹⁵

En segon lloc, algunes comunitats autònomes han “modernitzat” les cooperatives de serveis clàssiques sota la denominació de cooperatives de serveis empresarials o professionals i que agrupen aquests tipus de serveis que no s'atribueixen a cap altra modalitat de cooperativa (Hernández, 2017). Són les cooperatives d'emprenedors a Navarra,¹¹⁶ les cooperatives d'impuls empresarial d'Andalusia¹¹⁷ i Cantàbria¹¹⁸ i les de foment empresarial previstes per la Llei catalana, però no regulades.¹¹⁹ Segons Fajardo (2019), aquestes iniciatives són experiències innovadores que busquen satisfer noves necessitats de les persones i del mercat.

Hernández (2017) vincula aquests nous tipus de cooperatives amb les cooperatives d'activitat i ocupació (CAE) que existeixen a França i Bèlgica. Les CAE fa més de vint anys que funcionen a França, si bé es van regular l'any 2014 (Fajardo, 2019). Aquestes cooperatives tenen una funció doble: d'una banda, d'ajut a les persones emprenedores a emprendre i de l'altra, tenen una funció integradora d'individus i individualitats en una “empresa compartida”, sobretot per a aquelles persones emprenedores que arriben a fases més avançades de desenvolupament del seu negoci i que volen continuar en l'empresa cooperativa (Ara_Coop, 2010).¹²⁰

Cal tenir en compte, com apunta Fajardo (2019) que si bé l'objecte social prioritari de les cooperatives d'impuls empresarial segons la Llei andalusa és canalitzar la iniciativa empenedora dels seus socis, mitjançant una sèrie de serveis (orientació, formació, tutoria i altres serveis als socis), el reglament de desenvolupament va més enllà de la Llei i afegeix la funció d'intermediació entre els socis i les terceres persones a les que presten els seus serveis.

Els darrers anys s'han creat cooperatives d'impuls empresarial, que sota l'empara d'aquesta normativa han dut a terme activitats que les aproximen, de facto, a les cooperatives de facturació (Altés, 2018), fet

¹¹⁴ La Llei catalana de cooperatives permet constituir-les amb dos socis inicials (tot i no denominar-les microcooperatives), si bé en el període de cinc anys n'han d'incorporar un més (art. 12.1). A diferència de les microcooperatives de Navarra i les Illes Balears, aquesta possibilitat s'aplica a totes les cooperatives de primer grau, amb excepció de les de consumidors i usuaris, que necessiten deu persones físiques per constituir-se. En canvi, la Llei foral 2/2015 estableix que la microcooperativa ha de ser de treball associat, mentre que la Llei 4/2019 preveu que poden ser microcooperatives les de treball associat i les d'explotació comunitària de la terra. Així mateix, preveu que en el termini de set anys la cooperativa també passi a estar formada per un mínim de set socis.

¹¹⁵ Si bé en el termini de 36 mesos han de ser com a mínim tres socis (art. 1.2 de la Llei 44/2015).

¹¹⁶ Són cooperatives mixtes de serveis d'iniciativa social, que faciliten a les persones físiques una sèrie de serveis, com ara la posada en funcionament d'un projecte o idea de negoci, la recerca de clients o de facturació sense la necessitat de crear la seva pròpia empresa. Aquesta forma societària els permet comprovar el seu funcionament en el mercat en la fase inicial de l'activitat i llavors prendre la decisió de continuar o no amb l'activitat empresarial (Hernández, 2017, p. 154).

¹¹⁷ Art. 93 de la [Llei 14/2011, de 23 de desembre, de societats cooperatives andaluses](#) (BOJA núm. 255, de 21.12.2011) i arts. 81 a 86 del [Decret 123/2014, de 2 de setembre, pel qual s'aprova el reglament de desenvolupament](#) (BOJA núm. 186, de 23.09.2014). L'art. 93 de la llei les defineix com aquelles que tenen per objecte social canalitzar la iniciativa empenedora dels socis i sòcies mitjançant l'orientació professional, la provisió d'habilitats empresarials necessàries per al desenvolupament de cadascuna de les seves activitats, la tutorització d'aquestes activitats en els primers anys d'exercici o la prestació de determinats serveis comuns a les persones sòcies que els proporcionen un àmbit on puguin dur a terme regularment la seva activitat professional.

¹¹⁸ L'art. 130 de la [Llei 6/2013, de 6 de novembre, de cooperatives de Cantàbria](#) (BOC núm. 221, de 18.11.2013) les defineix de manera molt similar: com les que tenen per objecte canalitzar la iniciativa empenedora dels seus socis, mitjançant l'orientació professional, la provisió d'habilitats empresarials, o la prestació de serveis comuns, si bé afegeix altres serveis: la intermediació laboral, a través de la normalització i la regularització d'activitats econòmiques informals.

¹¹⁹ La disposició addicional tercera de la Llei 12/2015 les defineix com les que tenen per objecte social prioritari el suport a la creació i al creixement d'activitats econòmiques i socials desenvolupades per nous emprenedors. Si bé la llei remet la seva regulació al reglament, estableix que aquestes cooperatives han de fixar com a prioritat els mateixos serveis enumerats en les definicions anteriors, i fa especial incís que s'han de preveure en el marc de l'activitat cooperativitzada: la iniciativa empenedora dels socis i la seva promoció per mitjà d'activitats com l'orientació professional, la facilitació d'habilitats empresarials precises per al desenvolupament de cadascuna de llurs activitats, la tutorització d'aquestes activitats en els primers anys d'exercici o la prestació de determinats serveis comuns als socis que els proporcionen un àmbit on desenvolupar llur activitat professional.

¹²⁰ En funció del perfil de l'emprenedor que acullen i la relació que aquests adopten amb la cooperativa poden identificar-se tres tipus de CAE: les CAE de primer nivell integren principalment persones emprenedores amb una vinculació “lleugera” amb la CAE. L'acompanyament a la persona se centra en l'estudi previ i el desenvolupament (llançament) del seu nou negoci. Les CAE de segon nivell es caracteritzen per tenir un equilibri entre els membres pertanyents a una relació de primer nivell (persones emprenedores pures) i membres amb una relació de tercer nivell, és a dir, de desenvolupament i consolidació de la societat a la qual pertanyen. Per tant, les CAE de tercer nivell tenen més socis en aquesta fase de desenvolupament i consolidació. Abandonen el perfil inicial de ser plataformes d'impuls i incubació de negocis, per passar a ser plataformes de desenvolupament i consolidació d'activitats empresarials diverses amb perspectiva de vida prolongada en el marc de la cooperativa (Ara_Coop, 2010, p. 3-4).

que ha comportat l'obertura d'expedients de desqualificació per part del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, a partir d'actuacions de la ITSS.

Malgrat això, la normativa preveu que les cooperatives d'impuls o foment empresarial no només tenen la finalitat de canalitzar la iniciativa emprenedora dels socis, sinó que també busquen contribuir a l'aflo-rament de les activitats autònomes que "eventualment es prestarien" en l'economia informal. En aquest sentit, és significatiu el següent paràgraf de l'exposició de motius de la Llei de cooperatives de Cantàbria que afirma que el seu objectiu és "facilitar la innovació social des d'un estricte compliment dels principis cooperatius. Es tracta d'una eina eficaç de foment de l'emprenedoria dels seus socis, capaç d'aconseguir l'aflo-rament de serveis que d'altra manera romandrien en l'àmbit de l'economia informal."

Tal com destaca Hernández (2017), alguns autors neguen que siguin una nova modalitat de cooperativa i les consideren un híbrid entre una cooperativa de treball associat i una de serveis, una cooperativa integral o una cooperativa de serveis clàssica. Una característica important de l'únic règim jurídic aplicable (a Andalusia) és que la vinculació del soci amb l'entitat és molt flexible: no hi ha un període de permanència mínim ni s'exigeix estabilitat en aquesta vinculació, podent ser intermitent quan l'activitat es realitzi de forma esporàdica o ocasional, o bé quan el volum de facturació no assoleixi el que hagi fixat la cooperativa per pertànyer-hi.

La segona característica important del règim jurídic de les cooperatives d'impuls empresarial establert per la normativa andalusa és que reconeix el mateix dret d'opció d'enquadrament a la Seguretat Social dels socis que tenen les cooperatives de treball associat, fet que, tal com destaca Hernández (2017), pot plantejar problemes, atès que segons l'autora en puritat no es duu a terme una prestació de treball associat, sinó una prestació de serveis.

Noves iniciatives d'emprenedoria col·lectiva

Alícia Trepal, membre de @OuiShare

Amb la voluntat de crear una alternativa a les empreses tradicionals, han sorgit noves iniciatives definides pels valors de governança compartida i disseny inclusiu, més que per la seva forma jurídica:

- Cooperatives d'impuls empresarial a Andalusia. El principal exemple és SMartbe Iberica, que opera en el sector artístic. Fomenta l'organització i la representació col·lectiva. Els socis treballadors només estan d'alta a la Seguretat Social quan fan les "missions", és a dir, quan presten serveis. Resulta adequada per a treballs per projectes, però no per a prestacions de serveis continuades.
- Cooperatives d'activitat i d'ocupació (CAE) franceses, que proporcionen protecció social als socis treballadors tot el temps, no només quan aquests presten el servei. La seva activitat està en part subvencionada per l'Estat.
- Cooperatives d'interès col·lectiu (SCIC), també franceses i amb participació de capital públic. L'Estat pot proporcionar-los activitat econòmica (via licitació pública) sense que existeixi conflicte d'interessos, atès que la llei ho autoritza.
- Altres formes de propietat: *steward ownership*, que comporta que només els membres de l'organització poden adoptar decisions que l'afecten, no els interessos externs. És un model de propietat orientat al procomú.

2. Resposta col·lectiva al treball en les plataformes digitals

Una de les conseqüències de la digitalització ha estat l'aparició de plataformes digitals que ofereixen béns o la prestació de serveis a través d'una aplicació informàtica, generalment instal·lable al telèfon

mòbil o tauleta intel·ligent. Aquestes plataformes s'han desenvolupat de manera molt ràpida i han donat lloc al que es coneix com l'economia de plataforma.¹²¹

El funcionament de la majoria de les plataformes existents ("tradicionals" ja per a Mc Cann i Yazici, 2018) han generat crítiques en molts àmbits, d'entre les quals interessa destacar-ne tres, als efectes del present informe: el comportament similar a un monopoli, la concentració de poder i l'erosió dels drets de les persones treballadores (Mc Cann i Yazici, 2018; De Stefano i Aloisi, 2018). Segons Mc Cann i Yazici (2018), tot i que no siguin legalment monopolis, sovint disposen d'una quota de mercat tan alta que els permet exercir una influència destacada en el sector en impedir la competència real d'operadors més petits, així com influir en les polítiques públiques, a través de diferents grups de pressió.

Sobre el concepte d'economia col·laborativa i la seva evolució cap a l'economia de plataforma

Albert Cañigueral, fundador i principal editor del bloc <http://www.consumcolaborativo.com> i connector a Barcelona de la Xarxa Europea @OuiShare

El concepte d'economia col·laborativa i la seva valoració han tingut una evolució molt ràpida. En pocs anys (2010-2016) s'ha passat d'una valoració positiva i oberta a tot allò digital (un punt de vista "neohippie digital") a identificar-ne les principals crítiques (2014) i al posicionament contrari per part de molts sectors (2016).

Aquest desenvolupament ha donat lloc a canvis estructurals en l'economia i el mercat de treball, entre els que destaquen:

- Emergència d'un nou poder: les plataformes s'han mostrat com la manera més eficient de coordinar persones i activitats de manera massiva.
- Emergència d'un nou agent, la ciutadania productora, que conviu amb el centre de producció tradicional (empresa / indústria).
- Canvi de terminologia: hem passat de fer servir el terme economia col·laborativa a economia de plataforma, més adequat a la realitat.
- Nova manera d'organitzar l'activitat econòmica: el capitalisme industrial ha donat pas a un capitalisme basat en la plataforma i la coordinació d'una massa de gent per crear contingut, per mobilitat, per aconseguir finançament, etc.

Alícia Trepal, membre de @OuiShare

D'entre les principals crítiques que reben les plataformes "tradicionals" hi ha la recerca de monopoli abans que la rendibilitat, atès que el seu objectiu és ser precisament "l'única" plataforma en un àmbit concret, de tal manera que les persones consumidores acudeixin a aquesta plataforma perquè estan segures que allí trobaran el que busquen. Al mateix temps, "ser grans" els atorga més poder per buscar els buits legals i actuar als marges grisos. En aquest sentit, constata que, tot i semblar un model exitós, cal tenir en compte que són negocis que costa fer rendibles donada la gran inversió inicial que es necessita.

Una segona crítica és l'alta centralització de la governança i del valor econòmic generat, convertint-se en monoponis, atès que capturen gran part de l'oferta del mercat i en dicten les seves normes. A més, cal tenir en compte que els models de governança són centralitzats, i que, per tant, no comparteixen ni el valor ni el poder amb les persones/empreses generadores de l'oferta. La competència és alta, però alhora hi ha molta opacitat i poca replicabilitat, és a dir, la plataforma crea i modula el mercat i aquest és captiu de la plataforma.

En tercer i darrer lloc, es critica que el model és disruptiu a costa de les condicions de treball de les persones, és a dir, a costa del treball precari.

¹²¹ El CTESC va emetre un posicionament sobre aquesta realitat ressaltant els àmbits on es projecta amb més força i els reptes que planteja. El document també conté un seguit de consideracions i recomanacions en aquest àmbit. Podeu consultar-lo a <http://ctesc.gencat.cat/noticies/41057156.html>.

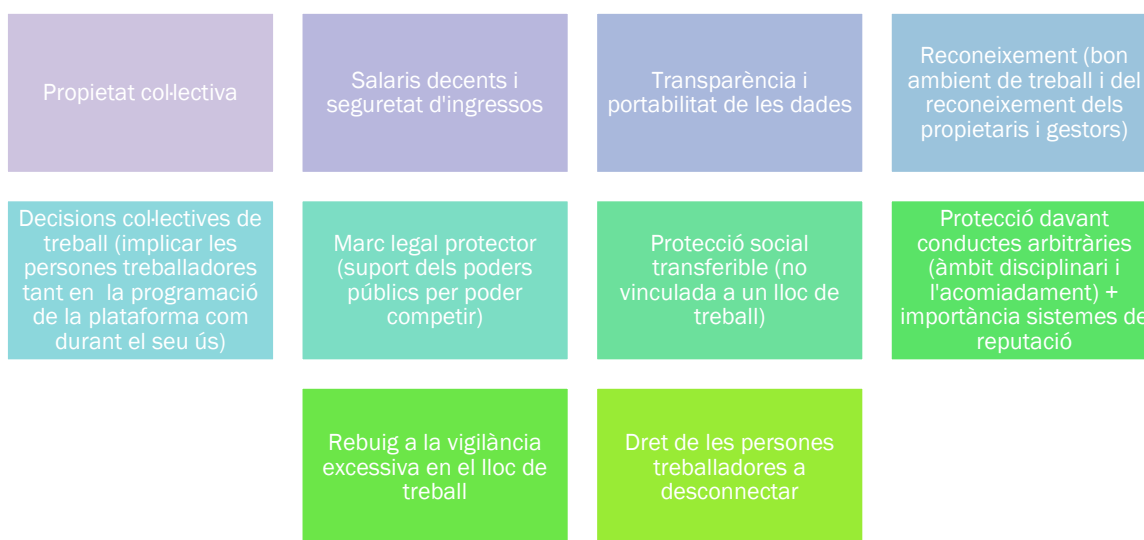
Aquestes plataformes conviuen amb altres que s’han desenvolupat pràcticament en paral·lel, però que pretenen corregir les ineficiències apuntades i regir-se per altres valors. El projecte Dimmons, vinculat a la Universitat Oberta de Catalunya, ha fet una primera categorització dels models existents i n’identifica tres (Fuster i Espelt, 2018): les iniciatives digitals procomú, el cooperativisme de plataforma i els models extractius capitalistes (coneguts com “unicorns”).

El model procomú es fonamenta en el programari lliure i les llicències lliures, que garanteixen l’accés al recurs comú com un bé públic, en la seva propietat col·lectiva i la transparència dels aspectes tecnològics de la plataforma (Fuster i Espelt, 2018). Un exemple seria la Wikipèdia. Els models extractius capitalistes o “unicorns” són les plataformes de les quals es prediquen les crítiques comentades anteriorment, entre les quals se situa Uber i Airbnb, entre d’altres.

El cooperativisme de plataforma és un terme utilitzat per primer cop per Scholz (2016) i que remet amb caràcter general a models de propietat democràtica per internet. Entren en aquesta categoria les cooperatives Som Mobilitat (Catalunya), Fairmondo (Alemanya) i Loconomics (Estats Units d’Amèrica). En aquest sentit, Foramitti (2018, citant a Scholz i Schneider) destaca que el cooperativisme de plataforma és un moviment que pretén crear un “tipus d’internet més just”, basat en “la governança compartida i la propietat compartida dels diferents nivells d’internet, les seves plataformes i protocols”. Cal destacar que aquesta definició fa referència implícita a dos principis cooperatius (participació dels membres i funcionament democràtic) i pot ser considerada un exemple de com els principis cooperatius es projecten en les diferents potencialitats analitzades en aquest apartat.

Scholz (2016) adapta i actualitza els principis cooperatius tradicionals al cooperativisme de plataforma i n’enumera els següents, si bé destaca que l’origen de la cooperativa ha de respondre a la voluntat de donar una solució cooperativa a un problema.

FIGURA 3. Els principis del cooperativisme de plataforma

Font: elaboració pròpia a partir de Scholz (2016).

Segons Scholz (2016), el cooperativisme de plataforma s’estructura en tres eixos:

- Clona el cor tecnològic: utilitza la mateixa tecnologia que altres plataformes, però al servei d’un model de propietat diferent, basat en valors democràtics.

- Solidaritat: aquestes plataformes poden ser propietat dels sindicats, de la ciutat o de cooperatives, i estan gestionades per aquests subjectes.
- Comporta reformular conceptes com innovació i eficiència, per tal de beneficiar tots, no només uns pocs.

Cal tenir en compte que el cooperativisme de plataforma no és una ideologia o una construcció únicament teòrica (Scholz, 2016), sinó que comencen a haver exemples tant en l'àmbit nacional com internacional i de diferents tipus de cooperatives. Catalunya, i en concret la ciutat de Barcelona, concentren algunes iniciatives importants i innovadores,¹²² amb capacitat d'escalar, si bé necessiten un parc de polítiques públiques per permetin desenvolupar-les (Fuster i Espelt, 2018). Com a exemple d'una cooperativa de plataforma creada com a reacció a les condicions de treball d'altres plataformes cal citar Mensakas.

Diferents institucions europees, com ara el Parlament Europeu o el Comitè Econòmic i Social Europeu, s'han pronunciat sobre la idoneïtat de la forma jurídica de la cooperativa per facilitar dur a terme activitats de manera col·lectiva i col·laborativa i amb projecció internacional, com ara la producció d'energia,¹²³ les finances, la governança o l'aprenentatge.¹²⁴ Així mateix, el Parlament Europeu, en la Resolució sobre les condicions laborals i l'ocupació precària, defensa la necessitat de fomentar l'emprenedoria i el cooperativisme en l'economia de les plataformes, per tal de reduir els riscos plantejats pels nous models de negoci en relació amb els drets i les condicions laborals de les persones treballadores.¹²⁵

La situació actual del cooperativisme de plataforma

Alícia Trepal, membre de @OuiShare

El cooperativisme de plataforma és un moviment petit i recent, és a dir, hi ha poques cooperatives de plataforma i aquestes són de recent creació. Per tant, els falta recorregut, a diferència de les cooperatives tradicionals. No hi ha evidència que tinguin èxit a mitjà o llarg termini.

D'altra banda, és un moviment més teòric que pràctic. Hi ha nombrosos projectes i iniciatives, però pocs han iniciat una activitat real.

Un dels casos amb més èxit és Stocksy United, una plataforma formada per fotògrafs. Destaca, però, que per poder crear-se va obtenir finançament a través d'una via tradicional (venta prèvia d'una empresa també dedicada a la venda de fotografies). Aquesta objecció és important, atès que el cooperativisme de plataforma pot tenir dificultats per accedir als instruments de finançament tradicional. Aquestes dificultats deriven de la seva configuració, basada en un model de governança compartida, que acostuma a ser interpretat per les persones que inverteixen com un indicador que l'organització no prioritza el rendiment econòmic i per tant fa menys atractiva l'operació d'inversió.

És una alternativa viable al model de plataforma tradicional? No el substituirà ni el canviarà, sinó que és una alternativa per fugir de la incapacitat de canviar el model actual. Amb tot, té una capacitat limitada d'incidir a nivell macro.

Albert Cañigüeral, fundador i principal editor del bloc <http://www.consumcolaborativo.com> i connector a Barcelona de la Xarxa Europea @OuiShare

La tecnologia en sí mateixa no és ni bona ni dolenta. És una eina. Les plataformes generen relacions econòmiques i socials, que en funció del cas seran d'una manera o d'una altra. Hi ha plataformes que prioritzen l'ànim de lucre, d'altres que prioritzen la seva finalitat social. Aquesta missió social no implica gratuïtat, sinó una activitat

¹²² A tall d'exemple els autors citen el programa de formació La Comunicadora o la campanya de cofinançament Conjuntament, orientada a la promoció de projectes d'emprenedoria que es fonamenten en el cooperativisme de plataforma.

¹²³ Dictamen del CESE. "Cooperatives de productors-consumidors (prosumidors) d'energia: oportunitats i reptes en els països de la UE". DOUE C 34, de 02.02.2017.

¹²⁴ Dictamen del CESE. "La dimensió exterior de l'economia social". DOUE C 345, de 13.10.2017.

¹²⁵ Resolució de 4 de juliol de 2017 (2016/2221(INI)).

econòmica viable regida per altres principis.

Hi ha empreses responsables que tenen en compte tota la cadena de valor, que atenen el benestar dels *stakeholders* i no només dels *shareholders*. Cita com a exemples Fairmondo, la Colmena, Goteo, etc.

Aquestes iniciatives diverses coexisteixen en el mercat en major o menor competència. En principi els models alternatius tenen més dificultats per imposar-se als tradicionals, però cal evitar caure en el “tecnodeterminisme”, segons el qual davant de la tecnologia no podem fer res. Defensa que aquesta idea és falsa, atès que la tecnologia és una eina i se li pot donar la utilitat que vulguem. Després el resultat determina la societat i el mercat, però l'ordre és important: cal tenir iniciativa i buscar alternatives.

Amb tot, alguns autors, com ara Frenken (citada a Foramitti, 2018) qüestionen que puguin ser un instrument efectiu per assolir les seves finalitats. Aquestes iniciatives han de fer front a una sèrie de reptes, alguns coincidents amb la resta de societats cooperatives, altres de propis, que s'exposen en l'apartat següent.

4.3. REPTES

El treball autònom col·lectiu, amb independència de la forma jurídica que adopti, ha de fer front a una sèrie de reptes que tot seguit es detallen. Alguns d'ells es refereixen amb més detall a les cooperatives, atès que és la forma jurídica analitzada amb més profunditat en aquest informe, però sovint també són aplicables, amb alguna adaptació, a la resta de societats.

1. Marc normatiu favorable

Un dels objectius de la UE és la creació d'un marc normatiu *business friendly*, és a dir, que tingui en compte les característiques específiques de les pimes i de les persones que emprenen. En aquest sentit, es critica que la normativa aplicable no sempre incorpori aquesta perspectiva, sobretot pel que fa als principis i valors cooperatius (Terrasi, 2018; Smorto, 2017; OIT, 2017a).

D'altra banda, el Parlament Europeu (2012) constata que les diferències entre els estats membres de la UE pel que fa al règim jurídic de les formes societàries en frenen el desenvolupament, tot i existir algunes normes d'àmbit de la UE amb voluntat harmonitzadora.¹²⁶ En aquesta mateixa línia, l'Eurofound (2019) constata com la normativa pot tenir tant efectes positius com negatius en el desenvolupament d'aquestes formes de treball autònom.

2. Accés al finançament

En les pàgines anteriors ja s'ha constatat la dificultat d'accedir a les fonts de finançament tradicional d'algunes iniciatives cooperatives i de l'economia social (Eurofound, 2019; OIT, 2017a; Scholz, 2016; Parlament Europeu, 2012; Departament de Treball, 2001). Això no significa que les formes de treball autònom col·lectiu que adopten altres formes societàries tinguin garantit l'accés a aquest finançament, sinó que també poden veure'l restringit.

Pel que fa a les cooperatives, aquesta dificultat s'explica per diversos motius, alguns d'ells també predicables d'altres tipus societaris, com ara la mida de la societat, atès que les societats més grans acostumen a tenir més facilitats per accedir al finançament tradicional que les més petites (Sagarra, 2015). La diferent prioritització de finalitats que regeix la seva activitat econòmica (és a dir, la preeminència de la finalitat social per sobre del rendiment econòmic) també explica que les persones que acostumen a invertir en altres empreses no les considerin “atractives” (Mc Cann i Yazici, 2018).

¹²⁶ Així, en l'àmbit de les cooperatives s'han aprovat el [Reglament \(CE\) núm. 1435/2003 del Consell, de 22 de juliol de 2003, relatiu a l'Estatut de la societat cooperativa europea \(SCE\)](#) (DOUE L 207, de 18.08.2003) i la [Directiva 2003/72/CE del Consell, de 22 de juliol de 2003, per la qual es completa l'Estatut de la societat cooperativa europea pel que fa a la implicació dels treballadors](#) (DOUE L 207, de 18.08.2003).

Cal tenir en compte que les iniciatives vinculades a les plataformes digitals acostumen a necessitar un finançament quantitativament més alt, atès que necessiten finançar la tecnologia necessària per crear i posar en funcionament l'aplicació, que és la base del negoci (Mc Cann i Yazici, 2018). Aquesta major necessitat de finançament pot desincentivar encara més la inversió potencial. Així mateix, i derivat de la configuració del cooperativisme de plataforma, basat en la governança compartida, algunes persones poden descartar invertir-hi en no poder-ne assumir el control (Mc Cann i Yazici, 2018).

Per últim, un darrer motiu que fins fa uns anys explicava també aquestes dificultats era que moltes d'aquestes societats responien a la decisió de les persones treballadores d'una empresa en crisi d'unir-se per evitar el tancament de l'empresa i continuar l'activitat empresarial sota el seu risc (Torrente, 1996). L'empresa resultant, que no partia d'una situació solvent, podia veure agreujada la seva viabilitat per una eventual manca de capacitat tècnica i econòmica de la nova propietat. Aquest argument avui ha perdut força en ser cada cop menys les cooperatives i societats laborals creades a partir d'una empresa en crisi.

Davant d'aquesta situació, les empreses han de recórrer a vies de finançament alternatives, entre les quals destaquen les següents:

- El finançament intern, ja sigui a través del capital dels socis o de terceres persones vinculades. Cal tenir en compte que la Llei catalana de cooperatives preveu diferents mecanismes per obtenir aquests recursos (Segarra, 2015).
- *Crowdfunding* o plataformes de finançament participatiu:¹²⁷ plataformes digitals que aglutinen petites inversions per a projectes sovint de caràcter social i alternatiu. Molt vinculades a les iniciatives procomú o de cooperativisme de plataforma comentades anteriorment. Mc Cann i Yazici (2018) identifiquen quatre tipus diferents de *crowdfunding*:
 - donacions a fons perdut, generalment per a iniciatives sense ànim de lucre o amb finalitats socials (habituals en projectes socials, col·laboratius, de creació, culturals i cooperatives);
 - finançament amb retorn, que comporta donar un import petit a canvi d'un retorn concret a futur, com ara un producte, l'accés primerenc o privilegiat al servei o un reconeixement especial;
 - finançament – deute, pel qual qui els rep s'obliga a retornar els diners amb algun interès (frequent entre particulars);
 - i el finançament equitatiu, que comporta que les persones inversores obtenen a canvi un percentatge de la propietat de l'empresa. Cal tenir en compte que aquesta via permet aconseguir quantitats elevades de diners, si bé no resulta del tot coherent amb la configuració de la propietat d'algunes societats, com ara les cooperatives. Malgrat aquesta objecció general que formulen els autors de la classificació (Mc Cann i Yazici, 2018), cal tenir en compte que la normativa catalana de cooperatives preveu l'aportació al capital per part dels socis col·laboradors.¹²⁸
- Els bons d'impacte social (Segarra, 2015). És un mètode innovador de finançament de programes socials, pels quals els governs s'associen amb les entitats de serveis, les persones inversores o les institucions que financen programes socials. La inversió es remunera sempre que s'assoleixi la millora perseguida pel programa i s'obtinguin resultats socials. Si els resultats no milloren, no es recupera la inversió. Aquests bons proporcionen finançament inicial a projectes socials. El sector públic

¹²⁷ Aquestes plataformes estan regulades a l'art. 46 de la [Llei 5/2015, de 27 d'abril de finançament empresarial](#). BOE núm. 101, de 28.04.2015.

¹²⁸ L'art. 26 de la Llei 12/2015 preveu que els estatuts socials poden regular la possibilitat que la cooperativa tingui socis col·laboradors, que, sense dur a terme l'activitat cooperativitzada principal, puguin col·laborar d'alguna manera en la consecució de l'objecte social de la cooperativa. La col·laboració pot consistir en la participació en activitats de caràcter auxiliar, secundari, accessori o complementari a l'activitat cooperativitzada principal o només en l'aportació de capital.

retorna aquesta inversió si (i només si) la intervenció té èxit. D'aquesta manera es produeix una reassignació de riscos entre el sector públic i el privat (Segarra, 2015).

- Entitats financeres vinculades a l'economia social i el cooperativisme, el que s'anomena la "banca ètica". Existeixen diferents cooperatives de crèdit, seccions de crèdit de cooperatives i altres entitats que es caracteritzen per donar suport financer a iniciatives amb finalitat social i sovint de dimensions reduïdes (Mc Cann i Yazici, 2018; Segarra, 2015).

S'inclouen en aquesta categoria entitats financeres com Triodos Bank, Fiare Banca Ètica i cooperatives de crèdit com ara Grupo cooperativo Cajamar, Cajar Rural, Laboral Kutxa, Caixa d'Enginyers, etc. També cal incloure les entitats avaladores, com ara el Fons de Garantia d'Avals, Avalis SGR i l'Institut Català de Finances.

És un sector caracteritzat per una alta prudència al risc i per disposar d'una important acumulació de capital, que contribueix a la seva longevitat i que és d'utilitat en temps de crisi, perquè incrementa la seva resistència (Segarra, 2015). Ara bé, cal tenir en compte que acostumen a establir uns requisits alts per poder accedir als seus préstecs.

Xavier López, director de desenvolupament de la Fundació Oncolliga

Critica que els instruments específics que s'han creat per solucionar els problemes d'accés al finançament per part de les cooperatives i entitats de l'economia social sovint tenen un excés de liquiditat, en establir requisits exigents per finançar projectes. En conseqüència, aquests instruments competeixen entre ells per captar projectes.

- Inversió especialitzada o xarxes d'inversors vinculats a l'economia social i al cooperativisme, ja siguin d'àmbit local, nacional i internacional. Com a exemples trobem Coop57 (una cooperativa de serveis financers); Acció solidària contra l'atur; Gicoop (una societat que inverteix en cooperatives o projectes empresarials amb criteris col·lectius, equitatius, participatius i compromesos amb l'entorn i les persones); i, entre d'altres, Fundació SEIRA, que té per objectiu precisament facilitar l'accés al finançament de les cooperatives.
- Per últim, cal fer referència al *blockchain* i les monedes alternatives, l'èxit de les quals encara no està provat, si bé poden tenir potencialitats importants, (Mc Cann i Yazici, 2018). Algunes iniciatives endegades a Catalunya són Ecosol (de la Xarxa d'Economia Solidària), Grama i ECOs (de la Xarxa Ecos).

A tall de conclusió, Mc Cann i Yazici (2018) proposen com a possible solució, combinar diferents vies de finançament alternatiu, tot i partir de la premissa que no s'assoliran les xifres del mercat tradicional.

3. La importància de la tecnologia

Si bé la tecnologia i la societat digital estan presents en pràcticament totes les activitats econòmiques, en alguns sectors la seva presència és més estratègica que en d'altres. Un dels principals exemples són les plataformes digitals que, com s'ha dit, poden ser un àmbit de desenvolupament potencial de les diferents formes de treball autònom col·lectiu (Scholz, 2016). Tal com constaten Mc Cann i Yazici (2018), la tecnologia juga dos rols diferents en les plataformes: d'una banda, és l'element facilitador de l'intercanvi d'informació entre les persones que presten serveis i la clientela i, de l'altra, pot contribuir a facilitar la governança interna dins de la plataforma.

Aquests autors destaquen la necessitat de disposar del finançament suficient per crear i desenvolupar aquesta tecnologia, però alhora alerten que és un error que cada plataforma desenvolupi una tecnologia pròpia. Recomanen compartir-la via federacions de cooperatives, per exemple.

En aquesta mateixa línia, Senabre i Espelt (2016) identifiquen com un dels reptes del cooperativisme de plataforma els problemes de la sobirania tecnològica i aposten per les dades obertes (*open source*) i l'ètica del moviment per les fonts obertes (*software lliure*), per tal d'estimular el desenvolupament de plataformes de tecnologia cooperativa veritablement obertes.

Ara bé, cal tenir en compte que la tecnologia i la innovació no són exclusius de l'economia de plataforma, sinó que són una font de competitivitat i de creixement per a tot tipus d'empresa (Eurofound, 2019).

4. La necessitat de disposar de les habilitats requerides

Gestionar una empresa requereix unes habilitats diferents de ser autònom (Mc Cann i Yazici, 2018). Hi ha una sèrie de rols que cal garantir per iniciar una activitat: el lideratge de l'organització, la gestió de les finances, la tecnologia i la gestió dels recursos humans. Les persones que integren l'organització necessiten tenir les habilitats i la formació necessàries per exercir aquests rols. A més, en el cas del treball autònom col·lectiu en cooperatives cal formar-se en allò relatiu a la dimensió cooperativa, d'acord amb el setè repte identificat.

En aquest sentit, Eurofound (2019) destaca el paper del desenvolupament professional i la millora de la qualificació dels socis com un dels elements que contribueixen a millora la qualitat de l'ocupació, també en el treball autònom col·lectiu.

5. Reconeixement i escala

Un cop iniciada una activitat econòmica, un dels principals reptes és assolir quota de mercat i reconeixement. La realitat econòmica de Catalunya mostra que les pimes són majoritàries.

En l'economia de plataforma aquest repte és encara més difícil, ateses les característiques de les plataformes dominants (ja comentades) i la importància decisiva de la tecnologia (Mc Cann i Yazici, 2018).

Les plataformes noves i massa petites poden tenir dificultats per guanyar tant clientela com persones proveïdores de serveis per a aquests clients. És un cercle viciós, alerten Mc Cann i Yazici (2018): a més persones proveïdores, més garanties de servei ràpid i eficient, i per tant, més clientela. A més clientela, més proveïdors es veuran atrets a treballar amb la plataforma. I viceversa. Amb tot, en cas de tenir massa èxit, la situació pot invertir-se i en haver-hi massa proveïdors o massa clients, perdre atractiu la plataforma.

6. Transparència i governança

Al llarg de l'informe s'ha constatat la importància d'una gestió transparent i una governança participada entre els membres de les societats que donen cabuda a diferents formes de treball autònom col·lectiu. Per exercir amb plenitud de drets aquesta participació interna cal que el funcionament de la societat sigui transparent i accessible per a tots els seus socis. Els efectes positius en termes d'implicació i motivació dels socis i dels treballadors també s'han ressaltat al llarg de l'informe (Eurofound, 2019).

7. Educació i formació en cooperativisme

Alhora un principi cooperatiu i una reivindicació constant del sector, l'educació i la formació en cooperativisme és una necessitat cada cop més important. Part de la literatura destaca la manca de coneixement de la societat sobre què és el cooperativisme, en quins valors s'inspira i com funciona (Eurofound, 2019; OIT, 2017a; Scholz, 2016; OIT, 2015), atès que per garantir que sigui una alternativa real a l'hora d'emprendre, cal que les persones emprenedores en coneguin les característiques jurídiques i econòmiques (Terrasi, 2018).

Carme Caño, responsable dels serveis tècnics i orientació a les cooperatives (FCTC)

Constata la necessitat de fomentar una immersió cooperativista en tot l'ensenyament. Considera que cal donar suport a la formació sobre cooperativisme des dels diferents nivells educatius (educació primària, secundària, cicles formatius, batxillerat i universitat). Considera que és una aposta de futur.

8. Mobilitzar les persones treballadores o sòcies

La participació i la implicació en l'empresa comporten la necessitat que les persones treballadores o els seus membres vulguin fer-ho, és a dir, adoptin la decisió conscient d'implicar-se. Aquesta mobilització és un repte per a aquestes societats, especialment en el cooperativisme de plataforma (Scholz, 2016), però predicable de totes les formes en què es concreta el treball autònom col·lectiu, atès que no només s'han d'implicar per participar en la governança interna de la societat, sinó que deixen de prestar serveis de manera aïllada, fet que comporta noves formes de treballar i de relacionar-se.

9. Necessitat de disposar de dades estadístiques oficials sobre el treball autònom col·lectiu

Tal com s'ha constatat al llarg de l'informe, l'absència de dades estadístiques oficials de les diferents formes de treball autònom col·lectiu en dificulta una anàlisi més acurada i realista. Aquesta mancança es dona, no només per la forma jurídica de la societat, sinó també pel tipus de treball que realitzen els socis, sent més evident en les noves iniciatives que s'han desenvolupat en l'àmbit de l'economia de plataforma.

5. CONSIDERACIONS I RECOMANACIONS

En aquest apartat, el CTEESC vol fer arribar al Govern un conjunt de consideracions i recomanacions sobre el treball autònom col·lectiu a partir de les aportacions que recull l'informe. Com succeeix en altres informes d'aquesta institució, algunes de les recomanacions poden requerir un marc competencial superior al que té la Generalitat actualment. Tot i això, el CTEESC valora la capacitat del Govern per negociar amb altres administracions la possibilitat d'implementar-les, així com per influir en el desenvolupament d'iniciatives que incorporin el seu esperit d'aquestes.

Amb caràcter previ, d'una banda, el CTEESC vol fer palesa la complexitat per obtenir les dades necessàries per elaborar els diferents apartats de l'informe. Així mateix, constata la manca de col·laboració de la Direcció General del Treball Autònom, de l'Economia Social i de la Responsabilitat Social de les Empreses del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social per proporcionar dades relatives a les cooperatives i societats laborals en alta a la Seguretat Social a Catalunya.

D'altra banda, cal destacar que les ponències han aportat una visió més profunda de la realitat del treball per compte propi de caràcter col·lectiu i han estat molt il·lustratives, en aportar un coneixement més qualitatiu.

Adicionalment, el CTEESC constata que les demandes en el mercat de béns i serveis canvien i evolucionen i, per tant, l'oferta ha variat per cobrir aquells nous nínxols de mercat que sorgeixen amb aquesta evolució. Per això, el CTEESC considera que la normativa ha d'adaptar-se i actualitzar-se conforme als canvis actuals, podent-se desenvolupar de manera flexible i amb garanties que donin seguretat jurídica a totes aquelles noves formes de treball.

Aquest apartat s'estructura en quatre parts, que es corresponen amb els temes tractats a l'informe:

- El concepte de treball autònom en general i el col·lectiu en particular;
- El treball autònom col·lectiu en les cooperatives;
- L'anàlisi descriptiva del treball autònom a partir de la informació estadística disponible;
- Una breu referència als reptes de futur que ja es manifesten en el moment present.

5.1. EL CONCEPTE DE TREBALL AUTÒNOM I EL DE TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU

El concepte del treball autònom

Una de les primeres dificultats constatades en l'informe és la indeterminació d'algun dels elements de la definició legal de treball autònom. Com ja s'ha explicat, d'entre els elements que enuncia la llei,¹²⁹ la indeterminació és més evident en els casos situats a la zona grisa o fronterera entre les diferents categories del treball autònom, fet que té conseqüències en termes de protecció social.

En primer lloc, cal destacar que l'habitualitat és tinguda en compte per determinar l'obligació de donar-se d'alta. Aquest és un concepte jurídic indeterminat que s'ha anat interpretant per via judicial,¹³⁰ sense que el legislador n'hagi establert una definició clara.

¹²⁹ Exercici d'una activitat econòmica o professional a títol lucratiu, amb caràcter habitual, personal i directe, per compte propi i fora de l'àmbit d'organització d'una altra persona (arts. 1 LETA i 305.1 LGSS).

¹³⁰ Atesa la dificultat de computar l'habitualitat, el 1997 el Tribunal Suprem va iniciar una doctrina que assimila habitualitat a obtenció d'uns ingressos anuals superiors al salari mínim interprofessional (12.600 € per al 2019). Tal com s'ha explicat a l'informe, cal tenir en compte que

En segon lloc, l'alienabilitat en la prestació determina l'enquadrament en els diferents règims de cotització a la Seguretat Social. Així, en cas que hi hagi alienabilitat en els mitjans de producció, en els fruits, en la utilitat patrimonial i en els riscos, el treball es considera per compte d'altri i s'enquadra en el règim general de la Seguretat Social. En cas contrari, es considera que és treball per compte propi i que, per tant, s'ha de cotitzar al règim especial del treball autònom (RETA), amb caràcter general.

En aquest context, el CTESC reitera que la manca de seguretat jurídica pot afectar la manera en què es presta l'activitat i també pot condicionar-ne la viabilitat.

D'altra banda, aquest problema es veu agreujat pels canvis que ha comportat el desenvolupament de la tecnologia en l'organització del treball i en la prestació de serveis. Així mateix, el fet que la jurisprudència hagi suplert les indeterminacions apuntades, comporta que, a més de no ser immediata, estigui focalitzada al cas concret que resol i, per tant, no sigui d'aplicació general.

En aquest sentit, el CTESC:

1. Constata que un dels elements clau que s'utilitzen en l'actualitat per determinar quan un treballador és autònom és el requisit d'habitualitat; si bé la jurisprudència l'ha definit, no hi ha cap norma amb rang legal que en delimiti el concepte, tot i els avanços que s'han donat en el si del Congrés dels Diputats per establir aquesta definició. El CTESC considera que caldria reemprendre aquests treballs amb la màxima celeritat possible per tal d'aprovar-ne una definició legal.
2. Així mateix, el CTESC considera que aquesta definició hauria de tenir en compte les noves realitats del treball autònom.

Les característiques del treball autònom col·lectiu

Malgrat la dificultat de definir de manera unívoca el treball autònom i, conseqüentment, també quan aquest s'exerceix de manera col·lectiva, l'apartat 2 de l'informe identifica cinc característiques definitòries d'aquest concepte, en referir-se a la prestació de treball duta a terme per persones físiques; amb caràcter habitual; amb ànim de lucre; en termes generals sent una activitat organitzada en comú, sota la forma jurídica d'una entitat; i concebut com una forma d'autoocupació, en donar-se en la mateixa persona la doble condició d'empresari o soci i la de treballador.

Aquestes notes permeten fer una primera classificació de les formes jurídiques que encaixen en el concepte de treball autònom, si bé aquesta taxonomia no sempre és clara i admet la ubicació d'algun tipus societari en la zona grisa, tal com mostra la figura 2.¹³¹

El CTESC constata que l'elecció de la forma jurídica depèn de cada cas i de les necessitats i motivacions dels socis. Per tant, cal que l'elecció de la forma jurídica sigui la més adequada a la seva situació i evitar que respongui a una recerca del tipus societari segons el règim fiscal o les ajudes públiques que rebí.

el criteri jurisprudencial ha de ser considerat com un indicatiu, no com una regla definitòria, ja que cal, en tot cas, fer una valoració global de tots els elements, no només dels ingressos. Així mateix, cal destacar que l'Administració de la Seguretat Social és més estricta i exigeix l'alta i cotització al RETA en cas que es faci una activitat lucrativa continuada en el temps, encara que no se superi l'import esmentat.

¹³¹ La figura 2 (pàg. 10) resumeix l'encaix dels diferents tipus societaris en el concepte de treball autònom col·lectiu, a partir de les notes definitòries identificades (treball dut a terme per persones físiques; amb caràcter habitual; amb ànim de lucre; activitat organitzada en comú, sota la forma jurídica d'una entitat; i concebut com una forma d'autoocupació) i l'anàlisi de la doctrina.

En aquest sentit, el CTESC:

3. Considera primordial realitzar una gran tasca en formació i informació de la societat en general, per afavorir el treball autònom col·lectiu de la manera més òptima. En conseqüència, el CTESC recomana continuar millorant la qualitat dels serveis d'assessorament que presten les entitats que integren la Xarxa Catalunya Emprèn. Aquest assessorament, entre altres aspectes, ha de prestar especial atenció en l'elecció de la forma jurídica.

5.2. EL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU EN COOPERATIVES

Tal com ha quedat reflectit en l'informe, una de les formes jurídiques que es considera exemple paradigmàtic del treball autònom col·lectiu són les cooperatives. Atès que són una alternativa a les societats de capital i les personalistes¹³² i ateses les característiques del seu règim jurídic, han estat també objecte d'una atenció especial al llarg de l'informe. Tot seguit es destaquen les principals reflexions i recomanacions que aquesta anàlisi ha generat.

En primer lloc, pel que fa a l'elecció de la forma jurídica a l'hora d'iniciar una activitat per compte propi de manera col·lectiva, el CTESC constata que és important tenir clares les característiques de les cooperatives i conèixer bé els principis cooperatius, que es projecten en el règim jurídic aplicable.

El CTESC constata que és un fals mite que una cooperativa tingui una menor càrrega fiscal que un altre tipus societari, com ara una societat de responsabilitat limitada. Les cooperatives tenen una sèrie d'obligacions, derivades de la seva naturalesa jurídica, que altres societats no tenen.¹³³

4. En aquest sentit, el CTESC reitera de nou que les persones d'arreu del territori que volen emprendre han de rebre un servei integral d'informació i assessorament específic de qualitat en l'àmbit de les cooperatives i, per fer-ho possible, el CTESC considera que els professionals que assessoren han de tenir formació contínua actualitzada en aquest àmbit.
5. El CTESC recomana que també es fomenti la formació i l'educació de les persones, en especial dels joves, sobre les cooperatives, els seus valors i principis.
6. Cal una aposta decidida per la modernització i digitalització del Registre de Cooperatives, que tingui en compte el que s'estableix en l'Ordre TRE/243/2007, d'11 de juny, per la qual s'aprova l'aplicació CLIO corresponent a l'automatització dels processos i documents del Registre General de Cooperatives de Catalunya i del Registre Administratiu de Societats Laborals de Catalunya. Així mateix, cal adequar el reglament del Registre de Cooperatives a les noves exigències fruit de la Llei 12/2015, de 9 de juliol, de cooperatives. S'ha de tenir en compte que la creació de la taxa pels serveis prestats per la Direcció General d'Economia Social, el Tercer Sector, les Cooperatives i l'Autoempresa es justificava en la necessitat de potenciar i consolidar la utilització de les noves tecnologies per millorar la prestació del servei. Dels 36 procediments registrals subjectes a taxes només 9 es poden realitzar telemàticament i, d'entre aquests, 8 no tenen relació amb l'activitat registral prevista en el Decret 203/2003, d'1 d'agost, sobre l'estructura i el funcionament del Registre General de Cooperatives de Catalunya.

¹³² Les societats personalistes són aquelles en les quals la condició de soci no és una posició econòmica i impersonal, sinó que tenen una posició personalitzada i estable mentre subsisteixi la societat. Són societats que es basen en la confiança recíproca dels socis. En aquestes societats la responsabilitat dels socis és il·limitada.

¹³³ Tal com s'ha explicat a l'informe, la Llei 20/1990 classifica les cooperatives en diversos nivells de protecció fiscal, si bé han de complir una sèrie de requisits per mantenir-los. El primer nivell de protecció s'aplica a totes les cooperatives, pel sol fet de ser-ho, sempre que no incorrin en cap causa de pèrdua de la protecció fiscal. En el segon nivell se situen les cooperatives especialment protegides (de treball associat, les agràries, les d'explotació comunitària de la terra, del mar i les de consumidors i usuaris), i en el tercer se situen les cooperatives que no tenen cap tractament fiscal específic (aquelles que han perdut la condició de ser fiscalment protegida per algun dels motius taxats a l'art. 13 de la Llei 20/1990). Ara bé, tot i haver de tributar al tipus general de l'impost de societats per la totalitat del seu resultat, se'ls apliquen algunes especificitats. Vegeu el detall dels beneficis fiscals a la taula 1 (pàg. 19).

En segon lloc, l'informe també analitza el desenvolupament de nous tipus de cooperatives que responen a necessitats socials i econòmiques de les persones i que sovint comporten una innovació jurídica no exempta de debat i controvèrsia, com ara les cooperatives d'impuls empresarial regulades a Andalusia i Cantàbria o les cooperatives de foment empresarial previstes per la Llei catalana de cooperatives. Amb tot, el CTESC constata que els tipus tradicionals de cooperatives tenen plena validesa per afrontar moltes d'aquestes necessitats, com ara les cooperatives de serveis.

Atesa aquesta reflexió,

7. El CTESC considera que la cooperativa de serveis és un tipus societari que encaixa en el concepte de treball autònom col·lectiu, entès com una pluralitat de persones que ja són autònomes i que decideixen crear una societat per avançar en el procés associatiu, fomentar la col·laboració i cooperació entre elles i poder créixer i assolir escala. Tanmateix, constata que és una forma poc estesa, per la qual cosa caldria donar a conèixer-la.
8. El CTESC insta a complir el mandat legislatiu i regular les cooperatives de foment empresarial previstes a la Llei catalana de cooperatives, concebudes com una forma legal de donar suport a l'emprenedoria i alhora resposta a les necessitats dels treballadors autònoms que han iniciat recentment la seva activitat o bé la duen a terme de manera esporàdica o intermitent. En aquest sentit, pot ser interessant analitzar experiències d'èxit en altres països, com ara França, que compta amb les cooperatives d'activitat i ocupació (CAE) i les societats cooperatives d'interès col·lectiu (SCIC).

En tercer lloc, l'informe recull el debat teòric de la doctrina laboralista al voltant de la naturalesa jurídica de la relació entre el soci treballador i la cooperativa de treball associat, atès que si bé la Llei de cooperatives estableix que és societària, en determinades ocasions podria assimilar-se a la laboral. Aquest debat teòric té una conseqüència pràctica en la determinació del règim jurídic aplicable a les condicions en què els socis treballadors duen a terme l'activitat en comú a la cooperativa. Si bé en determinats aspectes s'aplica la normativa laboral,¹³⁴ prima l'autonomia de la voluntat dels socis que en el si de l'Assemblea general han d'acordar aquestes condicions.

Atesa aquesta situació,

9. El CTESC considera que l'Administració ha de vetllar per què totes les cooperatives de treball associat disposin de reglaments de règim intern actualitzats.
10. El CTESC anima les entitats representatives del moviment cooperatiu de Catalunya a vetllar pel bon ús i l'ètica del moviment posant a disposició de les cooperatives i les seves entitats eines i recursos per determinar millores, corregir desviacions i suplir mancances en l'ús de la forma cooperativa, els principis cooperatius i els valors.

En quart lloc, el CTESC constata la potencialitat intrínseca de la forma cooperativa per donar cobertura jurídica a un exercici col·lectiu del treball en plataformes digitals. En l'actualitat hi ha poca evidència empírica del funcionament d'allò que es coneix com el cooperativisme de plataforma, si bé és un fenomen creixent. Conviu amb altres iniciatives que, tot i no constituir-se com a cooperativa, es basen en alguns dels seus principis, com ara la governança compartida i el disseny inclusiu.

D'altra banda, el CTESC constata que una de les mesures de suport que s'ha demostrat útil per fomentar aquestes iniciatives, així com l'emprenedoria col·lectiva amb connotació social, és la contractació pública.

¹³⁴ L'art. 132.4 de la Llei catalana de cooperatives estableix que s'ha d'aplicar la normativa laboral relativa als treballs nocturns, insalubres, penosos, nocius o perillosos, les normes reguladores del règim de Seguretat Social, sobre prevenció de riscos laborals i les causes legals de suspensió i excedència.

En aquest sentit,

11. El CTESC recomana estudiar aquesta realitat i analitzar com evoluciona, per tal de tenir-ne un coneixement més aproximat i real i poder definir línies de suport i promoció.

En cinquè i darrer lloc, cal tenir present l'ús instrumental de la cooperativa per evitar l'aplicació de determinada normativa o bé per aprofitar-se de part del seu règim jurídic. Tal com s'ha exposat a l'informe, aquestes situacions de frau afecten les condicions laborals de les persones que hi treballen, així com el conjunt del sistema (fiscal, de Seguretat Social) i el moviment cooperativista en general.

Atesa aquesta situació,

12. El CTESC recomana reforçar les actuacions de control del compliment de la normativa i, en especial, dotar la Inspecció de Treball i Seguretat Social (ITSS) dels recursos humans i materials necessaris perquè pugui vetllar pel compliment de la normativa i el respecte dels drets dels treballadors.
13. El CTESC considera que l'Administració ha de garantir el compliment, no només formal sinó també material, dels requisits de les cooperatives en el moment de la inscripció en el Registre de Cooperatives.
14. Per garantir l'èxit de les dues recomanacions anteriors, és necessària una acurada tasca de detecció prèvia i d'anàlisi dels sectors d'activitat que es poden veure afectats per pràctiques fraudulentament. Addicionalment, el CTESC considera essencial la transferència - a altres àmbits de l'Administració i als agents econòmics i socials-, de la informació i de les dades actualitzades que es deriven de l'actuació de les administracions en aquesta matèria.

5.3. RADIOGRAFIA DEL TREBALL AUTÒNOM COL·LECTIU

L'aproximació estadística elaborada en l'apartat 3 de l'informe ha permès analitzar la composició de dos dels principals col·lectius que conformen el treball autònom societari. Es tracta, d'una banda, dels membres de societats cooperatives i de societats col·lectives i, de l'altra, dels membres implicats en el desenvolupament de l'activitat de la resta de societats mercantils.

L'anàlisi ha permès constatar que les característiques d'aquests dos col·lectius d'autònoms societaris no difereixen gaire. Tot i que el percentatge de dones és lleugerament superior entre membres de cooperatives i de societats col·lectives, ambdós col·lectius mostren percentatges en general inferiors al del conjunt de les afiliacions al RETA i al conjunt total de les afiliacions al sistema. A més, el percentatge d'afiliacions d'estrangers és molt similar entre un i l'altre.

Tot i la similitud entre aquests dos col·lectius, sí que es pot observar una major tendència de cooperativistes i membres de societats col·lectives a desenvolupar la seva activitat en els sectors primari i manufacturer. També resulta evident que ambdós col·lectius mostren una propensió més gran que el conjunt del treball autònom a ubicar-se als sectors industrial i de la construcció.

Per branques d'activitat, la càrnia és la que en termes relatius utilitza en una proporció més alta aquesta modalitat de treball autònom (és a dir, sobre la base de les dades analitzades, el 90% del treball autònom que es desenvolupa en aquesta activitat correspon a cooperativistes i membres de societats col·lectives). El CTESC constata, però, que l'anàlisi estadística s'ha dut a terme amb dades a 31 de desembre de 2017. Per tant, els resultats no inclouen les transformacions derivades de les actuacions de la Inspecció de Treball i Seguretat Social dutes a terme al llarg del 2018 en l'àmbit del sector carni.

Tal com s'exposa en l'apartat 4 de l'informe, l'actuació de la Inspecció ha permès regularitzar la situació de 3.091 treballadors del sector en el decurs de l'any 2018. La regularització ha consistit en l'alta a la Seguretat Social com a persones treballadores per compte d'altri de les persones que figuraven com a socis treballadors de falses cooperatives de treball associat i cotitzaven al RETA. Aquestes actuacions,¹³⁵ per tant, haurien permès modificar enormement la configuració del sector, que actualment no recull la fesomia identificada a l'informe.¹³⁶

El pes dels cooperativistes i membres de societats col·lectives també destaca en importància en altres sectors que, tot i això, mostren registres que queden lluny dels que hi havia al sector carni amb anterioritat a les actuacions de la ITSS. Amb tot, cal advertir al lector que l'anàlisi s'ha efectuat a partir de l'estudi de la base de dades de la Mostra contínua de vides laborals, elaborada a partir d'una mostra no superior al 4% del conjunt de persones afiliades. El fet de treballar amb una mostra i, a la vegada, supeditat a l'agregació de diverses tipologies de societats, no ha permès segurament afinar l'anàlisi fins allà on es voldria.

Tenint en compte l'anàlisi efectuada:

15. El CTESC considera que hi ha un dèficit en matèria d'informació de caràcter registral que dificulta ostensiblement l'anàlisi del treball autònom col·lectiu i, per extensió, del treball autònom en el seu conjunt. Recomanava, per tant, sistematitzar i ampliar la informació d'aquesta naturalesa.
16. El CTESC insta el Govern a què en el proper Pla estadístic incorpori prospeccions estadístiques en aquest àmbit, encara que sigui amb caràcter plurianual. En aquesta línia, els mòduls estadístics vinculats a l'EPA permeten analitzar qüestions estructurals, algunes fins i tot del col·lectiu d'autònoms.¹³⁷ No obstant això, la seva dimensió mostral és més reduïda que la de l'EPA, fet que impossibilita l'anàlisi per a Catalunya. En el cas dels autònoms col·lectius, aquesta insuficiència mostral encara és més acusada.

5.4. REPTES DE FUTUR QUE SÓN PRESENT

L'apartat 4.3 exposa alguns dels principals reptes als quals han de fer front les diferents formes en què es concreta el treball autònom col·lectiu, amb independència de la forma jurídica que adopti. Si bé tots són rellevants, als efectes del present estudi el CTESC en destaca dos: la necessitat de fomentar l'educació i formació en l'emprenedoria col·lectiva, en particular en la forma cooperativa, i la necessitat d'assolir quota de mercat i reconeixement, un cop iniciada una activitat econòmica.

Adicionalment, el CTESC considera necessari efectuar les recomanacions següents de caràcter més transversal:

17. El CTESC recomana establir mecanismes per garantir la transparència de les dades i alhora enfortir i millorar la col·laboració entre les institucions públiques, els agents socials i les entitats representatives del sector per tal de disposar d'aquestes dades. Aquesta informació ha de permetre una anàlisi acurada i real del treball autònom col·lectiu amb la finalitat d'establir les polítiques públiques més adequades.
18. Atesa la reduïda dimensió mitjana de les empreses a Catalunya i la importància del treball autònom, el CTESC considera clau establir formes de col·laboració i cooperació entre les empreses en funcionament. En aquest sentit, el CTESC recomana fomentar la integració cooperativa i l'establiment d'aliances i fusions per

¹³⁵ Queden pendents uns 5.000 treballadors d'unes 43 empreses del sector i una futura ampliació de 1.500 treballadors més.

¹³⁶ Font: Comissió d'Estudi del Treball Autònom del Parlament de Catalunya, del dia 18.01.2019. Consulta a https://www.parlament.cat/web/canal-parlament/sequencia/videos/index.html?p_cp1=8284853&p_cp2=8285192&p_cp3=8285065.

¹³⁷ Aquest seria el cas del mòdul especial que es va dur a terme l'any passat a partir d'una estimació sobre una sisena part dels enquestats de l'EPA. Vegeu INE (2018). Tot i que el mòdul permet inferir alguns comportaments per al conjunt d'Espanya, els resultats no generen la mateixa informació per comunitats autònomes.

tal de guanyar escala i impacte.

19. La llei fiscal aplicable a les cooperatives, aprovada l'any 1990, ha esdevingut obsoleta per manca d'adequació a la normativa cooperativa. L'obsolescència de la norma fiscal impedeix el desenvolupament efectiu de noves formes cooperatives, aprovades per les lleis autonòmiques per donar resposta a les necessitats del mercat. Per tant, el CTESC recomana la revisió urgent de la normativa fiscal, atès que la situació actual genera inseguretats jurídiques greus.
20. El CTESC considera que hauria d'existir una neutralitat entre una persona física que vulgui autoocupar-se o aquella persona física que vol autoocupar-se a través d'una societat. En l'àmbit jurídic no és el mateix una persona física autònoma, que un autònom societari. Així, els primers poden gaudir de la tarifa plana existent, mentre que els altres no: per als autònoms persones físiques, la base de cotització mínima és de 944,40 €, que implica una aportació de 283,3 €. En canvi, per als autònoms societaris la base de cotització mínima ascendeix fins als 1.214,08 € i implica una aportació de 364,22 €. El CTESC considera que el Govern hauria de complementar aquesta diferència.
21. D'altra banda, cal homogeneïtzar el tractament fiscal dels autònoms persones físiques i dels autònoms col·lectius. Les diferències es constaten, entre d'altres, en la dificultat pràctica dels autònoms persones físiques per deduir-se les despeses de manutenció i desplaçaments.
22. El CTESC considera urgent la reforma del sistema de protecció social de les persones que treballen pel seu compte (sigui de manera individual o col·lectiva) i que aquesta reforma ha de ser consensuada amb els agents econòmics i socials, així com les organitzacions representatives dels treballadors autònoms.

6. BIBLIOGRAFIA

- Alegre, M. (2015). La necesidad de desarrollar el Estatuto profesional del socio trabajador. Dins Fajardo, G. (coord.) (2015). *Empresas gestionadas por sus trabajadores: problemática jurídica y social*. València: CIRIEC-España, Centro Internacional de Investigación e Información.
- Alonso, C. (dir.) i Fernández, I. (coord.) (2014). *Derecho de sociedades: se incluyen notas sobre los anteproyectos del Código mercantil y de la reforma de la LSC sobre el buen gobierno de las sociedades*. Barcelona: Atelier.
- Altés, J. A. (2018). *Nuevas manifestaciones de cooperativismo de trabajo asociado: los autónomos esporádicos*. València: Tirant lo Blanch.
- Álvarez, A. (2018). "Yacimientos de falsos autónomos" más allá de las plataformas digitales: ramificaciones de un arraigado problema. *Estudios financieros: revista de trabajo y seguridad social: comentarios, casos prácticos: recursos humanos*, núm. 424 (juliol 2018). Madrid: Centro de Estudios Financieros.
- Amat, O. (dir.), Blake, J., Carenys, J. et al. (1997). *Estudi socioeconòmic de les cooperatives a Catalunya*. Barcelona: Institut per a la Promoció i la Formació de Cooperatives, Generalitat de Catalunya.
- Ara_Coop (2010). *Informe sobre l'anàlisi de la figura dels CAE per determinar la possibilitat d'implantar aquesta fórmula d'emprenedoria a Catalunya*. Barcelona: Ara_Coop, SCCL.
- Ballester, I., García, J. I., Purcalla, M. A. et al. (2007). *Comentarios a la Ley del Estatuto del trabajo autónomo*. Valencia: CISS, Grupo Wolters Kluwer.
- Beltran de Heredia, I. (2018). *Economía de las plataformas (platform economy) y contrato de trabajo*. Ponència presentada a les Jornades (març 2018). Barcelona: XIX Jornades Catalanes de Dret Social.
- Bengoetxea, A. (2015). El marco jurídico aplicable a las personas socias trabajadoras: problemática y propuestas para su mejora. Dins Fajardo, G. (coord.) (2015). *Empresas gestionadas por sus trabajadores: problemática jurídica y social*. València: CIRIEC-España, Centro Internacional de Investigación e Información.
- Boada, C., Castell, P., Ferrer, R. et al. (2017). *Posicionament del CTESC sobre l'economia col·laborativa*. Barcelona: Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya. Consulta a http://ctesc.gencat.cat/doc/doc_63904326_1.pdf.
- Castaño, J. (2000). *Una aproximació al món de les cooperatives a Catalunya (1979-1999)*. Barcelona: Fundació Roca i Galès.
- Confederació de Cooperatives de Catalunya (2018). *Monogràfic: la morfologia de les cooperatives*. Document elaborat per als integrants del grup de treball encarregats d'elaborar l'informe sobre el treball autònom col·lectiu. Barcelona: Confederació de Cooperatives de Catalunya.
- CTESC (2017). *Memòria socioeconòmica i laboral de Catalunya 2016*. Barcelona: Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya. Consulta a <http://ctesc.gencat.cat/msil/2016/index.html>.
- CTESC (2018). *Situació del treball autònom a Catalunya 2017*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya. Consulta a http://ctesc.gencat.cat/doc/doc_54885497_1.pdf.

- DARPA (2019). *Mapes amb la distribució territorial de les indústries agroalimentàries per sectors*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Direcció General d'Alimentació, Qualitat i Indústries Agroalimentàries.
- De Stefano, V. i Aloisi, A. (2018). *European legal framework for "digital labour platforms"*. Luxemburg: Comissió Europea.
- Departament de Treball (2001). *Llibre blanc de l'economia social a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball.
- Diez-Picazo, L. i Gullón, A. (2002). *Sistema de derecho civil*. Volum II. Madrid: Tecnos.
- Escribano, J. (2013). Empleo de calidad y cooperativas de trabajo asociado: trabajadores por cuenta ajena y socios trabajadores. *CIRIEC España: revista jurídica de economía social y cooperativa*, núm. 24. Valencia: CIRIEC-España. Consulta a <http://ciriec-revistajuridica.es/wp-content/uploads/024-006.pdf>.
- Escribano, J. (2017). Cooperativas de trabajo asociado y derechos laborales colectivos de los socios-cooperativistas. *Revista de derecho social*, núm. 51 (juliol - setembre 2010). Albacete: Bomarzo.
- Esim, S. i Katajamaki, W. (2015). *Can cooperatives deliver more jobs and greater social inclusion in a changing world of work?*. [Entrada al bloc Work in progress]. Ginebra.
- Espín, M. (2009). *El socio trabajador: criterios para sistematizar la realidad del autoempleo colectivo*. Madrid: Consejo Económico y Social.
- Eurofound (2019). *Cooperatives and social enterprises: work and employment in selected countries*. Luxemburg: Publications Office of The European Union.
- Fajardo, G. (2019). *Les falses cooperatives: un supòsit de frau de llei*. Conferència inaugural de la nova secció de l'ICAB sobre dret cooperatiu i de l'economia social. Barcelona: Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona.
- Fajardo, I. (2003). Aspectos del régimen jurídico de la cooperativa de trabajo asociado en España. *Revista venezolana de economía social*, vol. 3, núm. 5 (primer semestre 2003). Mérida (Venezuela): Universidad de los Andes. Consulta a <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=62230503>.
- Foramitti, J. (2018). *Fairbnb: how cooperative platforms want to change the sharing economy*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Francis Lefebvre (2018a). *Memento práctico Francis Lefebvre: social*. Madrid: Francis Lefebvre.
- Francis Lefebvre (2018b). *Memento práctico Francis Lefebvre: sociedades mercantiles*. Madrid: Francis Lefebvre.
- Fuster, M. i Espelt, R. (2018). Cap a una economia de plataforma col·laborativa. *Nexe, quaderns d'auto-gestió i economia col·laborativa*. Barcelona: Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya. Consulta a <http://nexe.coop/cap-a-una-economia-de-plataforma-col·laborativa/>.
- Gala, C. (2007). El ámbito subjetivo de la Ley del Estatuto del trabajo autónomo. Dins Del Rey, S. et al. (2007). *Comentarios al Estatuto del trabajo autónomo*. Valladolid: Lex Nova.
- García, J. (2008). Prólogo. Dins González, I. (2008). *El trabajo asociado: cooperativas y otras sociedades de trabajo*. Monografías Aranzadi, núm. 514. Pamplona: Aranzadi.

- García, M. (2014). El desamparo del trabajo asociado por la legislación laboral o el limbo del trabajo cooperativizado. *Revista general de derecho del trabajo y de la seguridad social*, núm. 37 (abril 2014). Madrid: Portalderecho.
- García, M. (2015). El marco jurídico aplicable a los socios trabajadores de las cooperativas de trabajo asociado en España: problemática y propuesta para su mejora. Dins Fajardo, G. (coord.) (2015). *Empresas gestionadas por sus trabajadores: problemática jurídica y social*. València: CIRIEC-España, Centro Internacional de Investigación e Información.
- González, I. (2008). *El Trabajo asociado: cooperativas y otras sociedades de trabajo*. Monografías Aranzadi, núm. 514. Pamplona: Aranzadi.
- Grau, C. (2017). Nota crítica a l'esmena de Junts pel Sí i la Candidatura d'Unitat Popular: Crida Constituent a la Llei d'acompanyament. *Cooperació catalana*, núm. 407. Barcelona: Fundació Roca Galès. Consulta a <http://www.rocagales.cat/3189-2/>.
- Hernández, M. (2017). Nuevos modelos de cooperativas de trabajadores autónomos: un análisis de las cooperativas de impulso empresarial y las cooperativas de facturación. Dins Rodríguez-Piñero, M. C., Hernández, M., Serrano, R. et al. (2017). *Economía colaborativa y trabajo en plataforma: realidades y desafíos*. Albacete: Bomarzo.
- INE (2018). *Encuesta de Población Activa (EPA): módulo sobre la actividad por cuenta propia: año 2017*. Notas de Prensa. Madrid: Instituto Nacional de Estadística. Consulta a https://www.ine.es/prensa/epa_2017_m.pdf.
- Lacomba, F. R. (2017). El dudoso fenómeno de las cooperativas on line de trabajo asociado o cooperativas de facturación. *Lex social: revista jurídica de los derechos sociales*, vol. 7, núm. 2 (juliol-desembre 2017). Sevilla: Universidad Pablo de Olavide, de Sevilla. Consulta a https://www.upo.es/revistas/index.php/lex_social/article/view/2729.
- Lanas, E. (2015). Socio trabajador y cooperativa de trabajo asociado. Dins Fajardo, G. (coord.) (2015). *Empresas gestionadas por sus trabajadores: problemática jurídica y social*. València: CIRIEC-España, Centro Internacional de Investigación e Información.
- Magrinyà, J. (2015). *Nova llei de cooperatives de Catalunya (Llei 12/2015, DOGC del 16.07.2015): novetats i modificacions*. Barcelona: Fundació Roca i Galès. Consulta a http://www.rocagales.cat/wp-content/uploads/DocumentTÀcnic_ComparativaLleiCooperatives_2015.pdf.
- Mairal, M. (2014). "La doble relación jurídica del socio trabajador de la cooperativa de Trabajo asociado: societaria y laboral". *Revista general de derecho del trabajo y de la seguridad social*, núm. 37 (abril 2014). Madrid: Portalderecho.
- Martínez, M. T. (2014). Sociedades personalistas. Dins Alonso, C. (dir.) i Fernández, I. (coord.) (2014). *Derecho de sociedades: se incluyen notas sobre los anteproyectos del Código mercantil y de la reforma de la LSC sobre el buen gobierno de las sociedades*. Barcelona: Atelier.
- Martínez, V. A. (2016). *El trabajo asociado y sus manifestaciones más señeras a la luz de la política de empleo*. Dins Alcáraz, S. et al. (2016). *La política y el derecho del empleo en la nueva sociedad del trabajo: liber amicorum en honor de la profesora Rosa Quesada Segura*. Sevilla: Consejo Andaluz de Relaciones Laborales.
- Mc Cann, D. i Yazici, E. (2018). *Disrupting together: the challenges (and opportunities) for platform cooperatives*. Londres: New Economics Foundation. Consulta a <https://neweconomics.org/uploads/files/Disrupting-Together.pdf>.

- Molina, C. (2014). Las cooperativas como forma alternativa de creación de puestos de trabajo: el empleo cooperativo entre mitos y realidades. *Revista general de derecho del trabajo y de la seguridad social*, núm. 37 (abril 2014). Madrid: Portalderecho.
- Monereo, J. L. i Triguero, L. A. (2014). La configuración técnica de la relación laboral del socio trabajador de cooperativas de trabajo asociado. *Revista general de derecho del trabajo y de la seguridad social*, núm. 3 (abril 2014). Madrid: Portalderecho.
- Montoya, A. i Martín, R. (2007). *Estatuto del trabajo autónomo: comentario a la Ley 20/2007, de 11 de julio*. Cizur Menor: Thomson Civitas.
- Morgado, P. (2009). Trabajo autónomo, trabajo asociado e igualdad de oportunidades. Dins Morgado, P., Baz, J. et al. (2009). *Empleo, trabajo autónomo y economía social*. Granada: Comares.
- MTMSS (2018). *MCVL: Muestra Continua de Vidas Laborales: guía del contenido*. Madrid: Ministerio de Trabajo, Migraciones y Seguridad Social.
- Muñecas, J. (2015). La nueva ley de sociedades laborales: la sociedad laboral, referencia de la empresa participada. Dins Fajardo, G. (coord.) (2015). *Empresas gestionadas por sus trabajadores: problemática jurídica y social*. València: CIRIEC-España, Centro Internacional de Investigación e Información.
- Nieves, N. (2005). *Cooperativas de trabajo asociado: aspectos jurídico-laborales*. Madrid: Consejo Económico y Social.
- Nogler, L. (2009). El Trabajo asociado: delimitación y características. Dins Morgado, P., Baz, J. et al. (2009). *Empleo, trabajo autónomo y economía social*. Granada: Comares.
- OIT (2014). *Cooperativas y mundo del trabajo: cooperar para salir del aislamiento: las cooperativas de trabajadoras y trabajadores domésticos*. Ginebra: Organització Internacional del Treball.
- OIT (2015b). *Cooperatives and the world of work: at work together: the cooperative advantage for people with disabilities*. Ginebra: Organització Internacional del Treball.
- OIT (2015a). *Cooperatives and the world of work: rediscovering cooperatives: young people finding work the cooperative way*. Ginebra: Organització Internacional del Treball.
- OIT (2017a). *Cooperation in a changing world of work: towards a cooperative future*. Issue note series, 6. Ginebra: Organització Internacional del Treball.
- OIT (2017b). *Cooperatives and the world of work: cooperatives and the fundamental principles and rights at work: cooperatives and child labour*. Ginebra: Organització Internacional del Treball.
- OIT (2017c). *Cooperatives and the world of work: cooperatives and the fundamental principles and rights at work: cooperatives and freedom of association and right to collective bargaining*. Ginebra: Organització Internacional del Treball.
- Otero, C. (2018). El complicado encaje de los trabajadores de la economía colaborativa en el derecho laboral: nuevos retos para las fronteras de la laboralidad. *Derecho de las relaciones laborales*, núm. 1 (2018). Madrid: Grupo Francis Lefebvre.
- Parlament Europeu (2012). *Informe sobre la contribución de las cooperativas a la sortida de la crisi*. Luxemburg: Parlament Europeu.

- Peralta, J. L. (2016). Sobre la regulación del trabajo de los socios trabajadores en las cooperativas de trabajo asociado. Dins Alcáraz, S. et al. (2016). *La política y el derecho del empleo en la nueva sociedad del trabajo: liber amicorum en honor de la profesora Rosa Quesada Segura*. Sevilla: Consejo Andaluz de Relaciones Laborales.
- Pérez, F. (2018). Sin frenos y sin contrato: a vueltas con la ajenidad laboral. Dins Institut d'Estudis del Treball (2018). *Anuario IET de trabajo y relaciones laborales 2018: presente y futuro del trabajo*. Bellaterra: UAB, Institut d'Estudis del Treball. Consulta a <https://revistes.uab.cat/anuarioiet/article/download/v5-perez/68-pdf-es>.
- Purcalla, M. A. i Preciado, C. H. (2014). Cooperativistas y trabajadores asociados: claves de la jurisprudencia y de la doctrina judicial más relevante. *Revista general de derecho del trabajo y de la seguridad social*, núm. 37 (abril 2014). Madrid: Portalderecho.
- Rodríguez, E. (2018). [El régimen retributivo de las personas socias en las sociedades cooperativas de trabajo: una revisión crítica de los modelos normativos](#). *Temas laborales: revista andaluza de trabajo y bienestar social*, núm. 144 (2018). Sevilla: Consejo Andaluz de Relaciones Laborales.
- Rojo, E. (2018). *Traductores e intérpretes jurados, montadores de ascensores, profesorado de academia, repartidores... y ahora transportistas: sigue la saga de falsos autónomos (y, además, en una falsa CTA): notas a la sentencia del TS de 18 de mayo de 2018*. [Entrada al bloc]. Consulta a <http://www.eduardorojotorrecilla.es/2018/06/traductores-e-interpretes-jurados.html>.
- Rojo, E. (2019). *El TS reconoce el derecho de sindicación a los socios trabajadores de las cooperativas de trabajo asociado: notas a la importante sentencia de 8 de mayo de 2019*. [Entrada al bloc]. Consulta a <http://www.eduardorojotorrecilla.es/2019/06/el-ts-reconoce-el-derecho-de.html>.
- Sagarra, M. (2015). *Un altre finançament per a les empreses cooperatives*. Col·lecció estudis, 10. Barcelona: Fundació Roca i Galès. Consulta a <http://www.msagarra.com/files/estudi-m-sagarra-DEFINITIU-I-PUBLICAT.pdf>.
- Sánchez, F. (2014). *Principios de derecho mercantil*. Tomo II. Pamplona: Aranzadi.
- Sánchez, F. i Sánchez-Calero, J. (2009). *Instituciones de derecho mercantil*. Cizur Menor: Thomson Aranzadi.
- Sánchez-Archidona, G. (2017). Reflexiones sobre los derechos de la globalización económica en los entes de economía social: especial referencia a la novedad de las cooperativas digitales. *Lex social: revista jurídica de los derechos sociales*, vol. 7, núm. 2 (juliol-desembre 2017). Sevilla: Universidad Pablo de Olavide, de Sevilla. Consulta a https://www.upo.es/revistas/index.php/lex_social/article/view/2728/2187.
- Scholz, T. (2016). *Cooperativismo de plataforma: desafiando la economía colaborativa corporativa*. Barcelona: UOC, Dimmons. Consulta a https://rosaluxspba.org/wp-content/uploads/2016/06/maq_Trebor-Scholz_COOP_PreF_DP.pdf.
- Senabre, E. i Espelt, R. (2016). *L'experiència d'usuari de models més justos i democràtics*. Barcelona: CCCBLab. Consulta a <http://lab.cccb.org/ca/lexperiencia-dusuari-en-el-cooperativisme-de-plataforma/>.
- Smorto, G. (2017). *Les regles del joc del cooperativisme de plataforma*. Dossier economia col·laborativa. Barcelona: CCCBLab. Consulta a <http://lab.cccb.org/ca/les-regles-del-joc-del-cooperativisme-de-plataforma/>.

- Terrasi, E. (2018). *Global study on youth cooperative entrepreneurship with a focus on worker, social and independent producers'/workers'/ cooperatives*. Bruxelles: CICOPA. Consulta a http://www.cicopa.coop/wp-content/uploads/2018/06/CICOPA_YouthReport_2018.pdf.
- Tiraboschi, M. (2014). Las cooperativas en tiempos de crisis: perspectiva iuslaboralista. *Revista general de derecho del trabajo y de la seguridad social*, núm. 37 (abril 2014). Madrid: Portalderecho.
- Todolí, A. (2017a). *El Trabajo en la era de la economía colaborativa: la clasificación jurídica de trabajadores y autónomos y los efectos de la reputación online en la economía de las plataformas virtuales*. Valencia: Tirant lo Blanch.
- Todolí, A. (2017b). *Cooperativas de facturación y los riesgos de sanción para quienes las utilizan*. [Entrada al bloc].
- Todolí, A. (2018). *¿Eres abogado y quieres que tu despacho te haga socio?: llama a un inspector de trabajo!*. [Entrada al bloc].
- Torrente, E. (1996). *Empresas amb participació dels treballadors: cooperatives i SAL*. Documents, núm. 4. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut per a la Promoció i Formació Cooperatives.
- Valdés, F. (2010). La cooperativa de trabajo asociado: una mirada desde las legislaciones estatal y autonómica. *Relaciones laborales: revista crítica de teoría y práctica*, núm. 19 (octubre 2010). Madrid: La Ley.
- Vargas, C. (2006). *La actividad cooperativizada y las relaciones de la cooperativa con sus socios y con terceros*. Monografía asociada a Revista Aranzadi de derecho de sociedades, núm. 27 (2006). Cizur Menor: Aranzadi.
- Viera, A. J. (2014). Sociedades profesionales. Dins Alonso, C. (dir.) i Fernández, I. (coord.) (2014). *Derecho de sociedades: se incluyen notas sobre los anteproyectos del Código mercantil y de la reforma de la LSC sobre el buen gobierno de las sociedades*. Barcelona: Atelier.